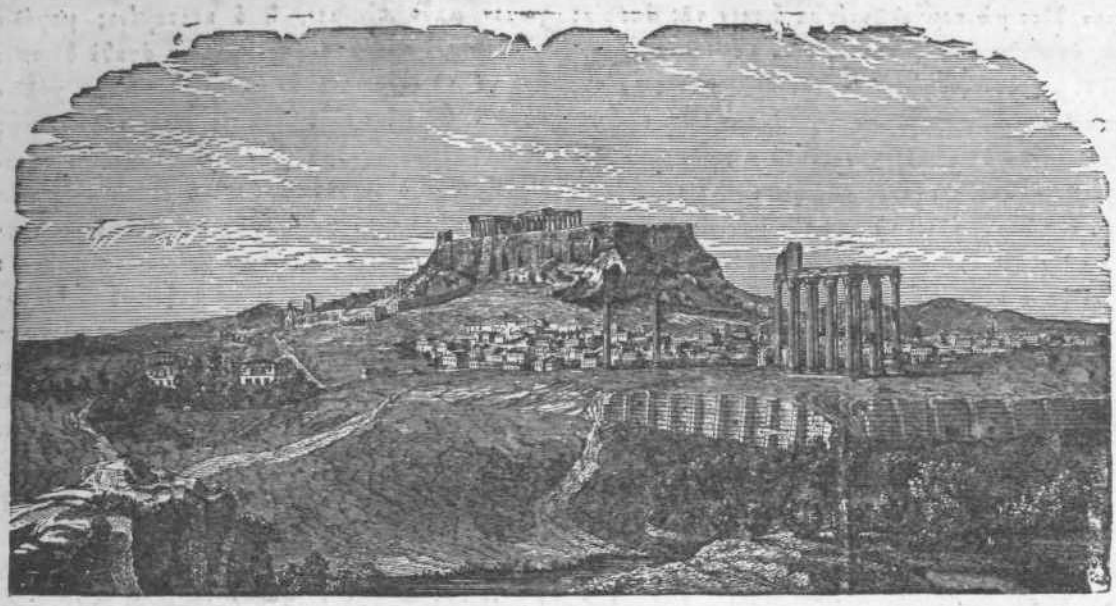

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΜΑΙΟΥ, 1871. ΤΟΜΟΣ ΚΒ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 507

ΠΛΑΤΩΝΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ,

(Συνέχ. Ἴδε φυλλ. 506.)

Ἀλλὰ κρίνομεν περιττὸν νὰ ἐπασχοληθῶμεν εἰς τὴν λύσιν τούτων τῶν παρὰ τὴν λέξιν σοφισμάτων, ἐφ' ὅσον αὐτὸς ὁ Σωκράτης παροδικῶς μὲν πλὴν εὐστόχως ἐξελέγχει τὸ τέχνασμα αὐτῶν ἀποπειρώμενος διὰ τῶν ἐφεξῆς λόγων νὰ ἐνθαῤῥύνῃ τὸν νεανίσκον καταποντιζόμενον καὶ ἀδυνατοῦντα ν' ἀναδύσῃ ἐκ τῶν σοφιστικῶν ἐρωτήσεων. Μὴ θαύμαζε, λέγει, ὦ Κλεινία, διὰ τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ διαλέγεσθαι, πρὸς ὃν δὲν εἶσαι ἐξῳκειωμένος. Ἴσως δὲν ἐννοεῖς τὸ σχέδιον τῶν ξένων τούτων. Πρὶν ἢ σὲ κατηχήσωσιν εἰς τὰ μυστήρια τῆς σοφιστικῆς των τέχνης κατάρχονται παίζοντες καὶ περιχορεύοντες περὶ σὲ καθάπερ οἱ Κορύβαντες προσφέρονται πρὸς τὸν μέλλοντα νὰ κατηχηθῇ εἰς τὰ μυστήριά των· διότι οἱ ξένοι πρῶτον σὲ διδάσκουσι τὸν κανόνα τοῦ Προδίκου, ὅτι δέον νὰ διακρίνῃς τὰς σημασίας τῶν συνωνύμων λέξεων· ὅτι κατὰ τοῦτον δέον νὰ παρατηρήσῃς τὴν διττὴν σημασίαν τοῦ ὅρου μανθάνειν· ὅστις τίθεται καὶ ἐπὶ τῶν λαμβανόντων τὴν γνῶσιν πράγματός τινος ἣν δὲν εἶχον πρότερον, καὶ ἐπὶ τῶν ἐχόντων μὲν ἤδη τὴν γνῶσιν αὐτοῦ, χρωμένων δὲ τὴν γνῶσιν ταύτην ὡς μέσον πρὸς ἐπιλογισμὸν καὶ ἀναθεώρησιν τοῦ αὐτοῦ τούτου πράγματος. Ἀλλὰ σὺ ἀγνοεῖς ὅτι ὁ αὐτὸς ὅρος ἐφαρμόζεται εἰς ἀνθρώπους ἐναντίας ἔχοντας ἰδιότητας, εἴς τε τὸν μὴ εἰδότα καὶ τὸν εἰδότα. Ὅθεν κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἐκδοχὴν τοῦ μανθάνειν δέον ν' ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ πρῶτον ἐρώτημα τῶν ξένων, ὅτι οἱ μανθάνοντές εἰσιν οἱ ἀμαθεῖς, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν, ὅτι εἰσὶν οἱ σοφοί, ἢ οἱ εἰδότες. Τὸ αὐτὸ δὲ ἀληθεύει καὶ περὶ τοῦ δευτέρου ἐρωτήματος, ἂν οἱ ἄνθρωποι μανθάνωσιν ἐκεῖνα ἅ τινα ἐπίστανται, ἢ ἅ τινα δὲν ἐπίστανται. Ὅθεν τὰ τοιαῦτα ἐρωτήματά εἰσιν ἁπλῆ παιδιά· διότι καὶ ἐάν τις μάθῃ πολλὰ τοιαῦτα ἢ καὶ ἅπαντα, οὐδὲν μᾶλλον γινώσκει αὐτὰ τὰ πράγματα, ἀλλὰ διὰ τῆς χρήσεως τῶν διφορουμένων τούτων λέξεων γίνεται μόνος ἱκανὸς νὰ ὑποσκελίζῃ καὶ ν' ἀνατρέπῃ τοὺς ἀντιπάλους του. Μετὰ ταῦτα δὲ ὁ Σωκράτης ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς σοφιστάς, ἴσως ἀρκοῦσι, λέγει, ὦ Εὐθύδημε καὶ Διονυσόδωρε, οἱ μέχρι τοῦδε ἀστεϊσμοί σας· νῦν δὲ ἐπιδείξατε, ὡς ὑπεσχέθητε, τὴν προτρεπτικήν σας δεινότητα. Πείσατε τὸ μειράκιον ὅτι ὀφείλει νὰ ἐγκύψῃ εἰς τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀρετήν. Πρότερον δὲ ἐγὼ θέλω τολμήσειν ν' αὐτοσχεδιάσω ἐνώπιον ὑμῶν ἐκθέτων ἐν εἴδει παραδείγματος πῶς ἐννοῶ νὰ προτρέψητε τὸν Κλεινίαν καὶ τί ἐπιθυμῶ ν' ἀκούσω παρ' ὑμῶν. Λάβετε δὲ τὴν ὑπομονὴν ὑμεῖς αὐτοὶ καὶ οἱ μαθηταί σας νὰ μὲ ἀν-

κροασθῆτε μὴ περιγελῶντές με ἕνεκεν τῆς ἀπειρίας καὶ ἀμαθείας μου. (Κεφ. Ζ', σελ. 278. Ε'.)

Τί λοιπὸν συνάγομεν ἐκ τῆς Σωκρατικῆς ταύτης ἐπικρίσεως τῶν τοιούτων σοφισμάτων; ὅτι εἰσὶ μικροῦ λόγου ἄξια καὶ καθ' ἑαυτὰ ἀνεξέλεγκτα· ὅτι ἀρκεῖ νὰ ἦναί τις ἐστοιχειωμένος διὰ τῆς τέχνης τοῦ Προδίκου, ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ τὸν κοινὸν νοῦν ἵνα κατανοήσῃ ὅτι ταῦτα ἐν ἀκαρεῖ διαλύονται, ἅμα ὡς ἐκλείψῃ ἡ σύγχυσις τῶν ἐννοιῶν ἐξ ἧς λαμβάνουσι φαινομενικὴν ὑπόστασιν, ἅμα ὡς διακριθῇ τὸ διάφορον σημαινόμενον τοῦ αὐτοῦ ὅρου, ὑφ' ὃ ὑποκρύπτεται ὁ παραλογισμός των. Ὅθεν ὁ Σωκράτης ἀποκαλῶν αὐτὰ παιδιάν τινα καὶ ἀστεϊσμὸν, πλαγίως καὶ εὐσχημόνως καθάπτεται τῶν σοφιστῶν ὅτι διὰ τοιούτων λογοπαιγνίων πόρρω ἀπέχοντες τοῦ νὰ παροτρύνωσι τὸν νέον εἰς τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀρετὴν, ἀπ' ἐναντίας τὸν ἀποθαρρύνουσιν ἐμβάλλοντες αὐτὸν εἰς ἀμηχανίαν καὶ ἀπόγνωσιν. Ἵνα δὲ ὑποδείξῃ αὐτοῖς διὰ τίνος μεθόδου, διὰ τίνων πειστικῶν μέσων δέον νὰ προτρέψωσι τὸν Κλεινίαν εἰς ἰδίαν αὐτοῦ μόρφωσιν, παρέχει αὐτοῖς δοκίμιον τὴν ἐφεξῆς μετ' ἐκείνου συνδιάλεξιν.

Εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητον, λέγει ὁ Σωκράτης ἀποτείνων τὸν λόγον πρὸς τὸν Κλεινίαν, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη βούλησις ῥέπει πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν, καὶ ὅτι ὡς μέσον πρὸς κατόρθωσιν ταύτης πᾶς ἄνθρωπος θεωρεῖ τὴν κτῆσιν πολλῶν ἀγαθῶν· ἀγαθὰ δέ εἰσιν ὁ πλοῦτος, ἡ ὑγεία, τὸ κάλλος καὶ τἄλλα σωματικὰ πλεονεκτήματα· ἔτι δὲ ἡ εὐγένεια, ἡ ἐπιῤῥοὴ καὶ ἡ δόξα· ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ αἱ τέσσαρες θεμελιώδεις ἀρεταὶ, ἡ σωφροσύνη, ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἀνδρία καὶ ἡ σοφία. Τὴν δὲ ἐπιτυχίαν ἐν παντὶ πράγματι [4]), καί τοι μέγιστον οὖσαν τῶν ἀγαθῶν, εἶναι περιττὸν νὰ τὴν συγκαταριθμήσωμεν εἰς τὴν τάξιν αὐτῶν, διότι ἡ ἐπιτυχία εἶναι ἀείποτε ἀποτέλεσμα τῆς σοφίας, καθ' ὅσον ἡ σοφία γίνεται αἰτία τοῖς ἀνθρώποις τοῦ νὰ ἐπιτυγχάνωσι κατὰ πᾶσαν αὐτῶν ἐπιχείρησιν. Οὕτω π. χ. ὁ εἰδήμων τῆς αὐλητικῆς τέχνης εἶναι ἐπιτυχέστατος περὶ τὸ ὀρθῶς αὐλεῖν, καὶ ὁ εἰδήμων τῆς γραμματικῆς περὶ τὴν ὀρθὴν τῶν γραμμάτων γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν. Ἀλλ' ἂς προβῶμεν ἤδη καὶ περαιτέρω. Εἶναι ὁμολογούμενον ὅτι ἡ κτῆσις τῶν ἀγαθῶν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν δὲν ἐξαρκεῖ πρὸς εὐδαιμονίαν, ἂν ταῦτα δὲν μᾶς ὠφελῶσιν. Ἵνα δὲ μᾶς ὠφελῶσιν ἀνάγκη νὰ ποιώμεθα χρῆσιν αὐτῶν· οἷον τί μᾶς ὠφελεῖ ἡ κτῆσις πολλῶν σιτίων καὶ ποτῶν, ἂν μὴ χρώμεθα αὐτὰ, ἤτοι ἂν μὴ τρώγωμεν μηδὲ πίνωμεν, ἢ ὁ κεκτημένος μεγάλα πλούτη καὶ πάντα τὰ προειρημένα ἀγαθὰ δύναται ἄρά γε νὰ εὐδαιμονῇ ἂν μηδεμίαν ποιῆται χρῆσιν αὐτῶν. Ὅθεν ἵνα εὐδαιμονῇ τις ἐκτὸς τῆς κτήσεως τῶν τοιούτων ἀγαθῶν δέον καὶ νὰ χρῆται αὐτά. Προσθετέον δ' ἐνταῦθα ὅτι καὶ ἡ χρῆσις αὐτὴ δεῖται προσδιορισμοῦ τινος, ἀνάγκη ἡ χρῆσις νὰ γίνηται ὀρθῶς· διότι ὁ μὴ ὀρθῶς χρώμενος οἱονδήποτε πρᾶγμα μᾶλλον βλάπτεται ἢ ὁ μηδαμῶς αὐτὸ χρώμενος, ἐφ' ὅσον τὸ μὲν εἶναι κακὸν, τὸ δὲ οὔτε κακὸν οὔτε ἀγαθόν. Ἀλλὰ τὴν ὀρθὴν χρῆσιν ἀπεργάζεται ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ φρόνησις. Καὶ τῳόντι τί ἄλλο ἢ ἡ ἐπιστήμη διδάσκει ἡμᾶς τὴν ὀρθὴν χρῆσιν τοῦ πλούτου καὶ τῆς ὑγείας καὶ τοῦ κάλλους; Ἐντεῦθεν οὖν ἕπεται, ὅτι σύμπαντα τὰ ὑφ' ἡμῶν ἀνωτέρω χαρακτηρισθέντα ὡς ἀγαθὰ, αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ θεωρούμενα, οὔτε ἀγαθά εἰσιν οὔτε κακά· ἀλλ' ὅτι ἐὰν μὲν συνοδεύωνται ὑπὸ τῆς ἀμαθείας ἀποβαίνουσιν ὀλεθριώτερα τῶν ἐναντίων, διότι εἰς τὸν κακὸν χορηγοῦσιν ἀποτελεσματικώτερα μέσα ἐνεργείας· ἐὰν δὲ ὑπὸ τῆς φρονήσεως καὶ τῆς σοφίας ἀποβαίνουσι μείζονα ἀγαθά· αὐτὰ δὲ καθ' ἑαυτὰ θεωρούμενα δὲν εἶναι οὔτε ἀγαθὰ οὔτε κακά. Τὸ μόνον λοιπὸν καθ' ἑαυτὸ ἀγαθὸν εἶναι ἡ σοφία, καὶ τὸ μόνον καθ' ἑαυτὸ ἡ ἀμάθεια. Ὅτι δὲ ἡ σοφία εἶναι διδακτὸν, καὶ δὲν ἐπέρχεται ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ αὐτομάτως εἰς τοὺς ἀνθρώπους, τοῦτο παρεχώρησεν ὁ Κλεινίας εἰς τὸν Σωκράτη ὡς ὁμολογούμενον. Ὅθεν ἐπειδὴ ἡ σοφία εἶναι διδακτὸν καὶ τὸ μόνον ἀγαθὸν, ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι οὐδὲν ἕτερον ὀφείλει τις νὰ ἐπιδιώκῃ συντονώτερον ἢ τὴν σοφίαν. (Κεφ. 1. σελ. 282. Δ.)

Ἐκ τῆς Σωκρατικῆς ταύτης κατηχήσεως τοῦ Κλεινίου γίνεται καταφανὲς ὅτι ὁ Πλάτων οὐδέπω εἶχεν ἀποσπασθῆν τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας τοῦ Σωκράτους ἐπανάγοντος πᾶν ἐξωτερικὸν ἀγαθὸν, πᾶσαν ἀρετὴν εἰς τὴν σοφίαν ἢ τὴν ἐπιστήμην ἥτις ἀπεργάζεται τὴν ὀρθὴν τῶν ἀγαθῶν χρῆσιν ἑπομένως δὲ τὴν ἀληθῆ τοῦ ἀνθρώπου εὐδαιμονίαν, ἢ ἐν ἄλλοις ῥήμασι δογματίζοντος ὅτι ἡ σοφία εἶναι ἡ μόνη ἀρετὴ, αὐτὸ τὸ ἄκρον ἀγαθόν. Τὴν θεωρίαν δὲ ταύτην τοῦ διδασκάλου του ὁ Πλάτων παρῄτησεν, ὡς φαίνεται, μετὰ ταῦτα, ὅστις διελόμενος τὴν ψυχὴν εἰς τρία μέρη, τὸ λογιστικὸν, τὸ θυμικὸν καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν, ἔθεσε τὴν ἀρετὴν οὐχὶ εἰς τὸ πρῶτον, εἰς τὸν λόγον καὶ τὴν ἐπιστήμην, ἀλλ' εἰς τὸ δεύτερον, εἰς τὸν θυμὸν ἤτοι εἰς ψυχικήν τινα ῥώμην καὶ ἰσχὺν, ὡς ἐν τῷ Φαίδρῳ παρετηρήθη, ἔνθα ὁ θυμὸς παραβαλλόμενος πρὸς ἵππον γενναῖον τὴν φύσιν παρίσταται ὡς συνεργάτης μὲν καὶ ἐπίκουρος τοῦ λογιστικοῦ, ἀντίπαλλος δὲ καὶ πολέμιος πάσης ἐπιθυμίας καὶ πάσης σωματικῆς ἡδονῆς. Καὶ ὁ Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τῇ ἠθικῇ αὐτοῦ ἐπικρίνει τὸν Σωκράτην ὅτι οὐκ ὀρθῶς περὶ τῶν ἀρετῶν ἀποφηνάμενον· «τὰς γὰρ ἀρετὰς, λέγει, ἐπιστήμας ἐποίει, τοῦτ' δ' ἒν ἀδύνατον· συμβαίνει γὰρ αὐτῷ ἐπιστήμας ποιοῦντι τὰς ἀρετὰς ἀναιρεῖν τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς· τοῦτο δὲ ποιῶν ὠ ἀναιρεῖ καὶ πάθος καὶ ἦθος· διὸ οὐκ ὀρθῶς ἥψατο ταύτῃ τῶν ἀρετῶν» [4]). Καὶ τῳόντι ἐὰν κατὰ τὴν Σωκρατικὴν θεωρίαν ἡ ἀρετὴ συνεταυτίζετο μετὰ τῆς ἐπιστήμης, θὰ ἤρετο πᾶν ἐλατήριον τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας καὶ πράξεως· διότι ἡ θεωρητικὴ διάνοια καθ' ἑαυτὴν κρίσεις μόνον καὶ συλλογισμοὺς ἐκφέρουσα δὲν κινεῖ ἡμᾶς καὶ εἰς ἐνέργειαν· ἡ δὲ εἰς τὸ ἠθικῶς πράττειν ἐλαύνουσα ἡμᾶς δύναμις εἶναι τὸ ὀρεκτικὸν τῆς ψυχῆς ἢ τὸ πάθος ῥυθμιζόμενον ὑπὸ τῆς διανοίας, ἢ κατὰ τὴν Ἀριστοτελικὴν φρασεολογίαν ἡ *διανοητικὴ ὄρεξις* παράγει τὴν ἠθικὴν πρᾶξιν. Ὅθεν ὁ Σωκράτης παρέλειψε τὸν ἕτερον τῶν δύο συντελεστῶν τῆς ἀρετῆς τὴν φυσικὴν ὁρμὴν τὸ ἄλογον τῆς ψυχῆς μέρος.

Μετὰ δὲ τὸν προτρεπτικὸν τοῦτον λόγον ἰδοὺ, εἶπεν ὁ Σωκράτης πρὸς τοὺς Σοφιστὰς, τὸ ἐμὸν δοκίμιον, ἄτεχνον ἴσως καὶ διεξοδικύν. Ὁπότερος δὲ ὑμῶν προαιρεῖται ἃς ἐπιδείξῃ ἡμῖν ταὐτὸ τοῦτο ἐπεξειργασμένον κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τέχνης· εἰ δὲ μὴ, ἃς συμπληρώσῃ τοὐλάχιστον τὸ ἐλλεῖπον τοῦ ἐμοῦ λόγου ἐπιδεικνύων εἰς τὸν νεανίσκον τοῦτον, ἂν πρέπῃ νὰ ἐκμάθῃ καθόλου πάσας τὰς ἐπιστήμας ἢ μίαν τινὰ, ἧς ἡ ἀπόκτησις θέλει τὸν καταστήσειν εὐδαίμονα καὶ ἀγαθὸν ἄνδρα, καὶ τίς εἶναι ἡ ἐπιστήμη αὕτη· διότι καθάπερ ἐξ ἀρχῆς σᾶς εἶπον λίαν μᾶς ἐνδιαφέρει νὰ καταστῇ οὗτος σοφὸς καὶ ἀγαθός.

Ἐγὼ λοιπὸν ταῦτα εἰπὼν, διηγεῖται ὁ Σωκράτης πρὸς τὸν Κρίτωνα, ἐπεσκόπουν μετὰ μεγίστης προσοχῆς πῶς θὰ ἐπιληφθῶσι τοῦ λόγου καὶ ἐκ τίνων ἀρχῶν ὁρμώμενοι θὰ προτρέψωσι τὸν νεανίσκον εἰς τὴν ἐνάσκησιν τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς. Ὁ οὖν πρεσβύτερος αὐτῶν, ὁ Διονυσόδωρος, ἔλαβε πρῶτος τὸν λόγον, καὶ ἡμεῖς πάντες ἐστρέψαμεν πρὸς αὐτὸν τὰ βλέμματα ἐπ' ἐλπίδι ν' ἀκούσωμεν ὅσον οὔπω θαυμασίους τινὰς λόγους· καὶ δὲν ἐψεύσθημεν τῶν ἐλπίδων μας, διότι τὰ ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ῥηθέντα ἦσαν θαυμαστὰ, ἅ τινα εἶναι ἄξιον ν' ἀκούσῃς καὶ σὺ, ὦ Κρίτων, ὡς λίαν προτρεπτικὰ ἐπ' ἀρετήν.

Ὅτι δὲ ὁ Σωκράτης ταῦτα λέγων εἰρωνεύεται γίνεται ἐκ τούτου δῆλον, ὅτι ὁ Διονυσόδωρος ἐν οὐδενὶ λόγῳ θέμενος τὸ ὑπ' ἐκείνου πρὸς ἀπομίμησιν προταθὲν παράδειγμα, ἀλλ' ἐπιμένων εἰς τὸν συνήθη αὐτῷ τρόπον τοῦ διαλέγεσθαι, χρῆται αὖθις τοὺς αὐτοὺς λήρους, τὰ αὐτὰ λεπτολογήματα.

Σὺ, ὦ Σώκρατες, εἶπεν ὁ Διονυσόδωρος, καὶ ὑμεῖς οἱ ἄλλοι, ὅσοι ἐνδιαφέρεσθε περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τούτου τοῦ νεανίσκου, ὁμολογεῖτε ὅτι θέλετε νὰ γένῃ αὐτὸς σοφὸς καὶ νὰ μὴν ἦναι ἀμαθής. Θέλετε λοιπὸν νὰ γένῃ αὐτὸς ὅ,τι δὲν εἶναι, καὶ νὰ μὴν ἦναι εἰς τὸ ἑξῆς ὅ,τι νῦν εἶναι. Ἐπειδὴ λοιπὸν θέλετε νὰ μὴν ἦναι εἰς τὸ ἑξῆς ὅ,τι νῦν εἶναι, ἕπεται ὅτι θέλετε τὴν ἀπώλειάν του, θέλετε νὰ μὴν ἦναι εἰς τὸ ἑξῆς ζῶν. Ἰδοὺ ἀληθῶς ἀξιόλογοι φίλοι καὶ ἐρασταὶ, οἵτινες ἐγκαρδίως ἐπιθυμοῦσι τὸν θάνατον τοῦ ἐρωμένου των.

Καὶ ὁ Κτήσιππος ταῦτα ἀκούσας ἠγανάκτησεν ὑπὲρ τοῦ ἐρωμένου του καὶ εἶπε· ψεύδεσαι, Διονυσόδωρε, ἰσχυριζόμενος ὅτι ἐγὼ ἐπιθυμῶ τὸν θάνατον τοῦ Κλεινίου. Καὶ τί, εἶπεν ὁ Εὐθύδημος, νομίζεις ἄρά γε ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ψεύδεταί τις; διότι ὁ λέγων τι λέγει ὡρισμένον διάφορον καὶ διακεκριμένον τῶν ἄλλων ὄντων. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο ὅπερ λέγει εἶναι βέβαια ἓν ἐκ τῶν ὄντων. Ὁ λέγων λοιπὸν ἐκεῖνο, λέγει τὸ ὄν. Ἀλλὰ μὴν ὁ λέγων τὸ ὄν καὶ τὰ ὄντα λέγει τὰ ἀληθῆ. Ὅθεν καὶ ὁ Διονυσόδωρος ἐπειδὴ λέγει τὰ ὄντα, λέγει τὰ ἀληθῆ καὶ κατὰ τοῦτο οὐδὲν κατὰ σοῦ ψεύδεται. Ἀλλ' ἀντιτείναντος τοῦ Κτησίππου ὅτι ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ὁ Διονυσόδωρος δὲν λέγει τὰ ὄντα, ἀντιτάσσει ὁ Εὐθύδημος ὅτι τὰ μὴ ὄντα οὐδαμῶς εἰσιν. Διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐνεργήσῃ τις ἐπὶ τῶν μὴ ὄντων· τὸ δὲ λέγειν εἶναι ἐνεργεῖν, οἷον οἱ ῥήτορες ἀγορεύοντες ἐνώπιον τοῦ δήμου ἐνεργοῦσιν. Οὐδεὶς ἄρα λέγει τὰ μὴ ὄντα, διότι ὁ λέγων ἐνεργεῖ τι, ἐνῷ ὁμολογεῖται ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐνεργῇ τις ἐπὶ τοῦ μὴ ὄντος. Ὅθεν οὐδεὶς λέγει ψευδῆ, καὶ ὁ Διονυσόδωρος ἐπειδὴ λέγει, λέγει τὰ ἀληθῆ καὶ τὰ ὄντα. Ναὶ μὲν, ἀπαντᾷ πρὸς ταῦτα ὁ Κτήσιππος, ὁ ψευδόμενος λέγει μὲν τρόπον τινὰ τὰ ὄντα, ἄλλως ὅμως ἢ ὡς ἐν πράγματι εἰσίν. Ἀλλ' ὁ Διονυσόδωρος διαστρέψας αὖθις τὴν ἔννοιαν τῆς προτάσεως τοῦ Κτησίππου, τί λέγεις, εἶπεν, ὦ Κτήσιππε; Ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι, οἵτινες λέγουσι τὰ πράγματα ὡς εἰσί; Μάλιστα, ἀπεκρίνατο, οἱ τίμιοι ἄνθρωποι καὶ οἱ φιλαλήθεις. Οἱ τίμιοι λοιπὸν, εἶπεν ὁ Διονυσόδωρος, κακῶς λέγουσι τὰ κακὰ, ἐπειδὴ λέγουσι τὰ πράγματα ὡς εἰσί; Ναὶ βέβαια, ἐπανέλαβεν ὁ Κτήσιππος καὶ μάλιστα περὶ τῶν κακῶν ἀνθρώπων κακῶς λέγουσι· ὅθεν σὺ, ὦ Διονυσόδωρε, ἐὰν ἀκούῃς τὴν συμβουλήν μου, πρόσεχε νὰ μὴ συγκαταριθμῆσαι μεταξὺ τούτων, ἵνα μὴ οἱ ἀγαθοὶ κακῶς περὶ σοῦ λέγωσι. Τάχα καὶ περὶ τῶν μεγάλων, ἠρώτησεν ὁ Εὐθύδημος, μεγάλως λέγουσι, καὶ περὶ τῶν ἀποτόμων ἀποτόμως. Ναὶ βέβαια, ἀπεκρίνατο ὁ Κτήσιππος καὶ μάλιστα περὶ τῶν ψυχρῶν ψυχρῶς λέγουσι καὶ ὁμολογοῦσιν ὅτι οἱ διάλογοί των εἰσὶ ψυχροί.

Πλὴν ὁ Σωκράτης παρατηρήσας ὅτι ὁ Διονυσόδω-

[4]) Ἡ ἐν τῷ κειμένῳ λέξις εὐτυχία σημαίνει καὶ τὴν εὐνοϊκὴν συνδρομὴν τῶν περιστάσεων ἀνεξαρτήτων οὐσῶν τῆς θελήσεως τοῦ πράττοντος καὶ τὴν εὐστοχίαν ἢ τὴν τοῦ ὁποιουμένου ἐπιτυχίαν ἥτις ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ πράττοντος· κατὰ τὴν δευτέραν δὲ ταύτην σημασίαν χρῆται ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς τὴν λέξιν.

[4]) Παρ. καὶ Ἠθικ. Μέρ. Β. Δ'. 1.

ρος προσεβλήθη ὑπὸ τῆς τελευταίας ταύτης ῥήσεως τοῦ Κτησίππου καὶ ὅτι πρὸς ἀλλήλους ἠρεθίζοντο ἀποπειρᾶται ὅπως καταπραΰνῃ τὸν Κτήσιππον ἀστειευόμενος καὶ λέγων, ὦ Κτήσιππε, ὀφείλομεν νὰ δεχώμεθα παρὰ τῶν ξένων τούτων ὅ,τι καὶ ἂν μᾶς λέγωσι καὶ νὰ μὴν ἐρίζωμεν πρὸς αὐτοὺς περὶ λέξεων, ἀρκεῖ μόνον νὰ μεταδίδωσιν ἡμῖν τῆς σοφίας των· διότι ἐὰν οὗτοι κατέχωσι τὴν τέχνην, καθάπερ ἐπαγγέλλονται, νὰ ἐξολοθρεύωσιν οὕτω τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε ἐκ φαύλων καὶ ἀφρόνων νὰ τοὺς μεταποιῶσιν εἰς χρηστοὺς καὶ ἔμφρονας, ἃς ἀπολέσωσιν ἡμῖν τὸ μειράκιον τοῦτο καὶ ἃς τὸ μεταποιήσωσιν εἰς φρόνιμον, ἃς ἀπολέσωσι δὲ καὶ ἅπαντας ἡμᾶς τοὺς ἄλλους. Καὶ ὁ Κτήσιππος τὰ αὐτὰ μετὰ τοῦ Σωκράτους συνομολογήσας διαδηλοῖ πρὸς τὸν Διονυσόδωρον, ὅτι οὐδαμῶς διενοήθη νὰ τὸν προσβάλῃ, ἀλλὰ ν' ἀντείπῃ εἰς ὅσα νομίζει ὅτι δὲν ἐρρέθησαν καλῶς ὑπ' αὐτοῦ. Διὸ τὸν ἀποτρέπει τοῦ ν' ἀποκαλῇ λοιδορίαν τὴν ἀντιλογίαν. Καὶ ὁ Διονυσόδωρος δραξάμενος τῆς λέξεως ταύτης, εἶναι ἀδύνατον, εἶπεν, ὦ Κτήσιππε, ν' ἀντιλέγῃ τις. Οὐδέ ποτε σὺ θὰ ἀποδείξῃς ὅτι ἤκουσας δύο ἀνθρώπους πρὸς ἀλλήλους ἀντιλέγοντας. Ἀρτίως ἡμεῖς ἐθέσαμεν ὅτι οὐδεὶς λέγει τὸ μὴ ὄν, τὸ μηδέν, ἀλλ' ἀείποτε τὸ πραγματικόν, τὸ ὄν. Ἀλλ' οἱ περί τινος πράγματος λέγοντες εὑρίσκονται εἰς μίαν ἐκ τῶν τριῶν τούτων περιπτώσεων ἢ ἀμφότεροι ἔχουσιν ἀκριβῆ γνῶσιν τοῦ αὐτοῦ πράγματος, ἢ οὐδέτερος γινώσκει αὐτό, ἢ ὁ μὲν κέκτηται τὴν γνῶσιν τοῦ πράγματος, ὁ δὲ ἄλλου τινός· πλὴν ἐν οὐδεμιᾷ τῶν τριῶν τούτων περιπτώσεων δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀντιλογία· διότι ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἀμφότεροι τὰ αὐτὰ λέγουσιν, ἑπομένως δὲ οὐδαμῶς ἀντιλέγουσιν· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ οὐδέτερος αὐτῶν τὸ παράπαν δὲν ἐφάπτεται τοῦ πράγματος, ἑπομένως δὲ οὐδεμία ὑπάρχει διαφωνία πρὸς ἀλλήλους καὶ διάστασις· τέλος δὲ ἐν τῇ τρίτῃ ὁ μὲν λέγει περὶ τοῦ πράγματος, ὁ δὲ οὐδαμῶς περὶ αὐτοῦ λέγει· τότε δὲ πῶς ὁ μὴ λέγων ἀντιλέγει πρὸς τὸν λέγοντα;—Πρὸς ταῦτα σιγήσαντος τοῦ Κτησίππου, ἀπαντᾷ ὁ Σωκράτης ὅτι παρὰ πολλῶν καὶ πολλάκις ἀκούσας τὸ δόγμα τοῦτο ἑκάστοτε τὸ θαυμάζει· διότι ἡ σχολὴ τοῦ Πρωταγόρου [1]) καὶ οἱ ἔτι παλαιότεροι σφόδρα ἐχρῶντο αὐτὸ ἰσχυριζόμενοι ὅτι τὸ ψεῦδος οὐκ ἔστιν ἢ ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λέγῃ τις ψευδῆ. Διὰ δὲ τῆς ἐφεξῆς σειρᾶς τῶν συλλογισμῶν ὁ Σωκράτης ἀποδεικνύει εἰς τοὺς σοφιστὰς ὅτι παραδεχόμενοι τὸ δόγμα τοῦτο ἀντιφάσκουσιν αὐτοὶ πρὸς ἑαυτοὺς ἐπαγγελλόμενοι ὅτι εἰσὶ διδάσκαλοι τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς. Ἐκ τῆς παραδοχῆς αὐτοῦ ἕπεται, εἶπεν, ὅτι ὁ λέγων ἢ λέγει τἀληθῆ ἢ οὐδέν τι λέγει. Ἐὰν δὲ οὐδεὶς δύναται νὰ λέγῃ ψευδῆ, οὐδὲ νὰ τὰ δοξάζῃ δύναται. Μὴ οὔσης δὲ τὸ παράπαν ψευδοῦς δόξης, οὐδὲ ἀμάθεια ὑπάρχει, οὐδὲ ἀμαθεῖς ἄνθρωποι· διότι ἀμάθεια εἶναι τὸ νὰ ἔχῃ τις ψευδῆ περὶ τῶν πραγμάτων δόξαν· ἀλλ' οὐδὲ ἐξέλεγξιν ἐπιδέχεταί τις ἐνῷ δὲν ψεύδεται. Ἐὰν λοιπὸν ᾖναι ἀδύνατον νὰ ψεύδεταί τις καὶ νὰ δοξάζῃ ψευδῆ καὶ νὰ ᾖναι ἀμαθής, ἕπεται ὅτι πάντοτε ὀρθῶς πράττει, οὐδὲ ἀποπλανᾶται οὐδέ ποτε τοῦ ἀληθοῦς. Ἀλλ' ἐὰν οὕτως ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, ἐὰν δὲν ἀποπλανώμεθα οὔτε εἰς τὰς πράξεις ἡμῶν οὔτε εἰς τοὺς λόγους οὔτε εἰς τὰ διανοήματα, τί ἤλθετε ἐνταῦθα νὰ μᾶς διδάξετε; ἢ δὲν ἐπηγγέλλεσθε ἀρτίως ὅτι κάλλιον παντὸς ἄλλου ἠθέλετε διδάξειν τὴν ἀρετὴν τοὺς μαθητιῶντας; Ἀλλ' ὁ Διονυσόδωρος κατανοήσας ὅτι ἐνεσχέθη εἰς τοὺς βρόχους καὶ ὅτι περιεπλέχθη εἰς τοῦτο τὸ δίλημμα, ἢ ν' ἀρνηθῇ τὴν ψευδῆ δόξαν καὶ τὴν ἀμάθειαν, ἵνα ᾖ συνεπὴς πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ στηριχθεῖσαν ἀρχὴν ὅτι τὸ μὴ ὄν, τὸ ψεῦδος δὲν ὑπάρχει, ἢ τοὐναντίον νὰ παραδεχθῇ τὴν ψευδῆ δόξαν καὶ τὴν ἀμάθειαν, ἵνα μὴ περιπέσῃ εἰς ἀντίφασιν ἐπαγγελλόμενος τὸν διδάσκαλον, ἀποπειρᾶται τεχνικέντως νὰ ὑπεκφύγῃ τὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν τοῦ Σωκράτους ἐρώτησιν καθαπτόμενος αὐτοῦ ὅτι ἀνακαλεῖ νῦν εἰς τὴν μνήμην του ὅ,τι πρὸ πολλοῦ ἐῤῥέθη, τῶν δὲ νῦν λεγομένων δὲν ἔχει νὰ κάμῃ χρῆσιν. Σημειωτέον δ' ἐνταῦθα ὅτι ὁ Σοφιστὴς ἐξεπίτηδες ἐκφράζεται οὕτω, διότι ἄλλως θὰ παλινῳδεῖ ἐὰν ἔλεγε πρὸς τὸν Σωκράτη, δὲν ἔχεις ν' ἀντείπῃς εἰς τὰ νῦν λεγόμενα, ἢ νὰ τὰ ἐξελέγξῃς, ἐφ' ὅσον κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Διονυσοδώρου δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀντιλέγῃ τις οὐδὲ νὰ ἐξελέγχῃ. Τὸ στρατήγημα δὲ τοῦτο τοῦ σοφιστοῦ γνοὺς ὁ Σωκράτης τί ἐννοεῖ, τὸν ἐρωτᾷ, ἡ φράσις αὕτη, *δὲν ἔχω νὰ κάμω χρῆσιν τῶν λόγων σου*; ἐννοεῖ ἄλλο τι ἢ ὅτι δὲν ἔχω νὰ ἐξελέγξω αὐτούς; Ἀλλ' ἀρθέντος τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης ἑπομένως αἴρεται καὶ ἡ ἐξέλεγξις. Τὴν λογικὴν οὖν ταύτην ἀνάγκην συναισθανόμενος καὶ ὁ Διονυσόδωρος καὶ προλαμβάνων τὴν ἀντίφασιν εἰς ἣν θὰ περιέπιπτεν ἐὰν ἀπήντα καταφατικῶς, ἀντὶ τοῦ ν' ἀποκριθῇ εἰς τὴν τοῦ Σωκράτους ἐρώτησιν, αἴφνης μεταπηδᾷ εἰς ἄλλο ζήτημα ἐπικρίνων αὐτὸν ὅτι κακῶς ἐχρήσατο τὴν λέξιν *ἐννοεῖν* ἐρωτήσας *τί ἐννοεῖ ἡ φράσις αὕτη*· διότι μόνον τὰ ἔμψυχα νοοῦσιν, ἀλλ' ἡ φράσις ἄψυχος οὖσα δὲν ἐννοεῖ. Διατί λοιπὸν ἀρτίως μὲ ἠρώτησας, ὦ Σώκρατες τί ἐννοεῖ ἡ φράσις μου; Δι' οὐδὲν ἄλλο αἴτιον, εἶπεν ὁ Σωκράτης, ἢ διότι ἐξήμαρτον δι' ἀμάθειαν· ἴσως ὅμως δὲν ἐξήμαρτον, ἀλλ' ὀρθῶς εἶπον ὅτι αἱ φράσεις νοοῦσι· Τί νομίζεις ὅτι ἐξήμαρτον ἢ ὄχι; διότι ἐὰν δὲν ἐξήμαρτον, καί τοι σοφὸς ὢν δὲν θὰ δυνηθῇς νὰ μ' ἐξελέγξῃς· εἰ δ' ἐξήμαρτον, ἐπίσης δὲν λέγεις ὀρθῶς, ἐπειδὴ ὑποστηρίζεις ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξαμαρτάνῃ τις.

[1]) Παρ. Θεαιτ.

Ἀλλ' ἀναδεξαμένου καὶ αὖθις τὸν λόγον τοῦ Κτησίππου, ὁ Σωκράτης φοβηθεὶς μήπως καταντήσῃ τὸ πρᾶγμα εἰς διαπληκτισμοὺς καὶ λοιδορίας, ἀποπειρᾶται νὰ καταπραΰνῃ τὸν Κτήσιππον ἐπαναλαμβάνων καὶ πρὸς αὐτὸν ὅσα ἤδη καὶ πρὸς τὸν Κλεινίαν ἔλεγεν, ὅτι οἱ ξένοι οὗτοι δὲν θέλουσι νὰ ἐπιδείξωσιν ἡμῖν μετὰ σπουδαιότητος τὴν σοφίαν των, ἀλλὰ κατὰ μίμησιν τοῦ Πρωτέως μᾶς ἀπαντῶσι διὰ τῶν γοητευμάτων. Ἡμεῖς οὖν ἃς μὴ τοὺς ἀφήσωμεν, ἕως οὗ ἐκφάνωσιν ἡμῖν τὴν ἀληθῆ αὐτῶν σοφίαν· ἀλλ' ἃς ἀπευθύνωμεν πρὸς αὐτοὺς ἱκεσίας καὶ παρακλήσεις ὅπως ἀποκαλυφθῶσιν ἡμῖν ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ καὶ ἁπλότητι. Ἵνα δὲ ὑποδείξῃ αὐτοῖς πῶς ἐπιθυμεῖ νὰ φανῶσι πρὸς αὐτὸν ἀναλαμβάνει τὸν λόγον ἐκεῖθεν ἔνθα τὸ πρότερον κατέληξεν (Κεφ. 11 — 16, σ. 288. Δ.).

Ἐκ τῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ σοφιστικῇ συνδιαλέξει ἐμπεριεχομένων σοφισμάτων προηγεῖται τὸ ὑπὸ τοῦ Διονυσοδώρου ἐξενεχθὲν, ὅπερ ἀναγόμενον εἰς συλλογιστικὸν τύπον ἔχει οὕτως. Ὅστις θέλει νὰ μὴν ἦναί τις εἰς τὸ ἑξῆς ὅ,τι νῦν εἶναι, θέλει τὸν θάνατόν του. Τοῦτο δὲ εἶναι τὸ λεγόμενον *σόφισμα φαινομενικῆς καθολικότητος ἢ κατὰ συμβεβηκός*, δι' οὗ παραλαμβάνεται ὡς ἀληθὴς πρότασίς τις ἐν τῇ καθολικότητι αὐτῆς, ἐνῷ ἔχει κῦρος μόνον ἐν τῇ μερικότητι αὐτῆς· διότι καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ἡ πρότασις τοῦ συλλογισμοῦ ἀληθεύει μόνον ἐν τῇ μερικότητι αὐτῆς, ἤτοι ὁ Σωκράτης θέλει μερικόν τι καὶ σχετικὸν, τὸ νὰ μὴν ἦναι εἰς τὸ ἑξῆς ὁ Κλεινίας ὁποῖος νῦν ἐστιν, ἤτοι ἀμαθὴς, οὐχὶ δὲ καθολικόν τι καὶ ἀπόλυτον, τὸ νὰ μὴν ὑπάρχῃ εἰς τὸ ἑξῆς. Διὸ καὶ ὁ Σωκράτης τοῦτον τὸν ἔλεγχον πλαγίως ὑπεμφαίνει ὅτε καταπραΰνων τὸν Κτήσιππον χαλεπαίνοντα λέγει πρὸς αὐτὸν χαριεντιζόμενος, ὅτι ἐὰν οἱ σοφισταὶ γινώσκωσι νὰ ἐξολοθρεύωσιν οὕτω τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε ἐκ φαύλων καὶ ἀφρόνων νὰ τοὺς μεταποιῶσιν εἰς χρηστοὺς καὶ ἔμφρονας, ἃς ἀπολέσωσιν ἡμῖν τὸν Κλεινίαν.

Τὰ δὲ παρεπόμενα δύο κυριώτερα σοφίσματα ἅτινα φαίνονται ὡς ἐκ τῆς ῥύμης τοῦ διαλόγου παρεισφρήσαντα, τὸ μὲν *ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν τὸ ψεύδεσθαι*, τὸ δὲ ὅτι *οὐδεὶς ποτε ἀντιλέγει πρὸς ἕτερον* εἰσὶ πορίσματα καὶ συνέπειαι τοῦ φιλοσοφικοῦ δόγματος τῆς Ἐλεατικῆς σχολῆς, ἥτις ἀπεφαίνετο ὅτι μόνον τὸ ὄν ἐστι, τὸ δὲ μὴ ὄν οὐκ ἔστι. Καί τοι δὲ τὸ δόγμα τοῦτο ἀνάγεται εἰς τὴν σφαῖραν τῆς μεταφυσικῆς, καί τοι φέρει χαρακτῆρα θεωρίας ἀφῃρημένης, ἑπομένως δὲ ἡ ἀφιλόσοφος διάνοια δύναται νὰ τὸ ἐκλάβῃ ὡς τι νεφελῶδες καὶ αἰθέριον, μηδεμίαν ἐνασκοῦν ἀποτελεσματικὴν ἐπίῤῥοιαν ἐπὶ τῆς πραγματικότητος, ἐὰν ὅμως καθιεροῦτο ὡς ἀληθὲς καὶ ἔλλογον, τὰ ἐκ τούτου ὑπὸ τῶν σοφιστῶν ἐξαχθέντα πορίσματα θὰ συνετάρασσον τὰ πάντα, θὰ συνέχεον πᾶσαν διάκρισιν μεταξὺ ἀληθοῦς καὶ ψευδοῦς, μεταξὺ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ, μεταξὺ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, δικαίου καὶ ἀδίκου, κτλ. διότι ἐκ τοῦ μεταφυσικοῦ δόγματος ὅτι τὸ μὴ ὄν ἢ τὸ ψευδὲς οὐκ ἔστι, παρέπεται ὅτι οἱαδήποτε τοῦ ὑποκειμένου κρίσις εἶναι ἀληθὴς καὶ ἄπταιστος ὅτι οὐδεὶς ἔχει ἀνάγκην διδασκαλίας ἢ μεταπείσεως ἵνα ἀπαλλαγῇ τῆς ἀπάτης, τῆς ἀμαθείας του, ἐφ' ὅσον ἀπάτη καὶ ἀμάθεια δὲν ὑπάρχουσιν, ἐφ' ὅσον οὐδεὶς ἀπατᾶται, οὐδεὶς ἀγνοεῖ τὴν ἀλήθειαν· ὅτι οὐδεμία δοξασία ἐπιδέχεται ἀντιλογίαν ἢ ἐξέλεγξιν, διότι πᾶσα δοξασία εἶναι ἀψευδὴς καὶ ἀλάνθαστος· διότι κατὰ τὸν Πρωταγόραν *πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος*, ἑπομένως δὲ ὁποῖον εἰς ἐμὲ φαίνεται τὸ καλὸν, τὸ ἀγαθὸν, τὸ ἀληθὲς, τοιοῦτον καὶ εἶναι σχετικῶς πρὸς ἐμέ· ὁποῖον δὲ φαίνεται εἰς ἄλλον τινὰ τοιοῦτον καὶ εἶναι σχετικῶς πρὸς ἐκεῖνον [1]). Ὅθεν ἠθικὰ παραγγέλματα, θεσμοὶ, νομοθετήματα, οὐδέν τι καθολικὸν κῦρος ἔχοντα, εἰδὶ σχετικὰ καὶ αὐθαίρετα.

Ἀλλὰ τὸ μεταφυσικὸν ἐκεῖνο δόγμα, ἐφ' οὗ ἐρείδονται τὰ προμνημονευθέντα δύο σοφίσματα, δὲν καταπολεμεῖ ἐνταῦθα ὁ Πλάτων, διότι ἀλλαχοῦ πραγματεύεται ἐν ἐκτάσει περί τε τοῦ ὄντος καὶ τοῦ μὴ ὄντος. Οὕτω π. χ. ἐν τῷ σοφιστῇ ἀποδεικνύει ὅτι οἱ παραδεχόμενοι μόνον τὸ ὄν καὶ ἀρνούμενοι τὸ μὴ ὄν, οἱ ὑποστηρίζοντες, καθά περ ὁ Παρμενίδης ὁ κορυφαῖος τῆς Ἐλεατικῆς σχολῆς φιλόσοφος, ὅτι μόνον τὸ ὄν ἔστι, τὸ δὲ μὴ ὄν οὐκ ἔστι, περιπίπτουσι καὶ αὐτοὶ, καθά περ οἱ ἀντίπαλοί των, εἰς πλείστας ὅσας περιπλοκὰς καὶ ἀντιφάσεις, ἢ ἐν ἄλλοις ῥήμασιν ὅτι ἡ μονομερὴς παραδοχὴ τοῦ ὄντος ὑπόκειται εἰς τὰς αὐτὰς ἀπορίας εἰς ἃς καὶ ἡ τοῦ μὴ ὄντος. Ὅθεν ὁ Πλάτων συνδιαλλάττων ἑκάτερα τὰ ἀντιμαχόμενα φιλοσοφικὰ συστήματα, διὰ τῆς διαλεκτικῆς ἐρεύνης καταντᾷ εἰς τοῦτο τὸ θετικὸν ἐξαγόμενον, ὅτι αἱ δύο αὗται ἔννοιαι ἀμοιβαίως συμπληροῦνται καὶ συνυποστηρίζονται, ἐφ' ὅσον ἐπὶ τοῦ μὴ ὄντος κατηγορεῖται ἡ ὕπαρξις οὐχ ἧττον ἢ ἐπὶ τοῦ ὄντος ἡ ἀνυπαρξία· ἢ ὡς ἐν τύπῳ εἰπεῖν, ὅτι τὸ μὴ ὄν ἔστι καὶ τὸ ὄν οὐκ ἔστιν. Τεθέντος δὲ ἅπαξ ὅτι τὸ μὴ ὄν ἔστιν, ἀναγκαίως ἕπεται ὅτι ἔστι καὶ ψεῦδος, καὶ ἀπάτη καὶ ἄγνοια, καὶ εἴ τι ἕτερον κοινωνεῖ τῆς τοῦ μὴ ὄντος φύσεως. Ὅθεν ἐν τῷ Σοφιστῇ καὶ ἀλλαχοῦ ἀποδείξας τὴν πρότασιν ταύτην ὅτι *τὸ μὴ ὄν ἔστιν*, κρίνει περιττὸν ἐν τῷ παρόντι

[1]) Ὡς οἷα μὲν ἕκαστα ἐμοὶ φαίνεται, τοιαῦτα μέν ἐστιν ἐμοί, οἷα δὲ σοί, τοιαῦτα δ' αὖ σοί, ἄνθρωπος δέ σύ τε κἀγώ. Διογ. Δ. Θ. γράφ. καὶ Πλατ. Θεαιτ.

διαλόγῳ νὰ ἐξελέγξῃ τὸ ἡμαρτημένον τῆς ἐναντίας προτάσεως, ὅτι *τὸ μὴ ὄν οὐκ ἔστιν*, ἐπαρκούμενος μόνον νὰ καταδείξῃ τὰ ἐκ ταύτης ἀπορρέοντα σοφίσματα καὶ νὰ φέρῃ εἰς ἐπίγνωσιν τοὺς εἰς τὰ τοιαῦτα ἐνασμενιζομένους ὅτι ἀρνούμενοι πᾶσαν ψευδῆ δόξαν, πᾶσαν ἀντιλογίαν, πᾶσαν ἐξέλεγξιν ἀντιλέγουσαν αὐτοὶ πρὸς ἑαυτοὺς, διότι ἑνῷ ἀφ' ἑνὸς διατείνονται ὅτι οὐδεὶς ἐπιδέχεται οὔτε νὰ λέγῃ οὔτε νὰ δοξαζῇ ψευδῆ, ἑπομένως δὲ ν' ἀγνοῇ καὶ ν' ἀπατᾶται, ἀφ' ἑτέρου αὐτοὶ ἐπαγγέλλονται νὰ διδάξωσι τοὺς ψευδῆ δοξάζοντας καὶ ἀπατωμένους τὴν ὀρθὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀληθείας.

Μνημονευτέον δ' ἐνταῦθα ὅτι ἐκ τῆς Πλατωνικῆς θεωρίας περὶ τοῦ μὴ ὄντος ἐξηγεῖται καὶ ἡ σύντομος μὲν πλὴν εὔστοχος ἀπάντησις τοῦ Κτησίππου εἰπόντος, ὅτι ὁ Διονυσόδωρος λέγει μὲν τρόπον τινὰ τὰ ὄντα, ἄλλως ὅμως ἢ ὡς ἐν πράγματι εἰσίν. Ὁ νοῦς τῆς ἀπαντήσεως ταύτης ἀναπτύσσεται ἐν τῇ περικοπῇ ἐκείνῃ τοῦ προμνησθέντος διαλόγου (Σοφ.), ἔνθα ὁ συγγραφεὺς ἐπιλαμβάνεται τῆς ἀναλύσεως τοῦ *λόγου* (τῆς προτάσεως ἢ τῆς λογικῆς κρίσεως) Ἡ πρότασις, κατὰ τὸν Πλάτωνα, δὲν συνίσταται εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἔκφανσιν πολλῶν διαδοχικῶν οὔτε ἐνεργειῶν οὔτε ὑποκειμένων τῶν ἐνεργειῶν τούτων, ἀλλ' εἰς τὴν σύνδεσιν τῆς ἐνεργείας μετὰ τοῦ ὑποκειμένου αὐτῆς, ἢ κατὰ τὴν γραμματικὴν φρασεολογίαν εἰς τὴν σύνδεσιν τοῦ ῥήματος μετὰ τοῦ ὀνόματος. Εἰς πᾶσαν πρότασιν κατηγορεῖταί τι περί τινος. Ὅτι δὲ διὰ τῆς προτάσεως ἐνδέχεται νὰ κατηγορηθῇ περὶ τοῦ ὑποκειμένου τὸ μὴ ὂν ὡς ὄν, τοῦτο δείκνυται ἐκ τῆς ἀντιπαραβολῆς τῶν δύο τούτων παραδειγμάτων· *ὁ Θεαίτητος κάθηται, ὁ Θεαίτητος ἵπταται.* Καὶ διὰ τῆς δευτέρας δὲ ταύτης προτάσεως κατηγορεῖταί τι περί τινος ὡρισμένου ὑποκειμένου, ἀλλὰ τὸ μὴ ὂν ὡς ὄν. Ὅθεν ἡ μεταξὺ τοῦ ὑποκειμένου καὶ τῆς ἐνεργείας σχέσις δέον ν' ἀντιστοιχῇ πρὸς αὐτὴν τὴν φύσιν τῶν ὄντων, πρὸς αὐτὴν τὴν πραγματικότητα, ἄλλως εἶναι ψευδὴς καὶ ἀνυπόστατος. Οὕτω δὲ ἀποδειχθέντος δυνατοῦ τοῦ ψεύδους ἐν τῷ προφορικῷ λόγῳ τὸ αὐτὸ ἕπεται καὶ περὶ τοῦ διανοήματος ὅπερ ἐστὶν λόγος ἐνδιάθετος, καὶ περὶ τῆς δόξης, ἢ τῆς κρίσεως, ἥτις ἐστὶν ἡ ὁριστικὴ κατάφασις ἢ ἀπόφασις ἐν τῷ ἐνδιαθέτῳ τούτῳ λόγῳ. Ὅθεν ὁ Κτήσιππος ἀντιτείνων πρὸς τὸν Εὐθύδημον, ὅτι ὁ Διονυσόδωρος λέγει μὲν τρόπον τινὰ τὰ ὄντα, ἄλλως ὅμως ἢ ὡς ἐν πράγματι εἰσί, δηλοῖ ὅτι λέγει τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα, ἑπομένως δὲ ψευδῆ.

Ἀλλ' οἱ σοφισταὶ ἀδυνατοῦντες ν' ἀντιτάξωσι λογικόν τι ἐπιχείρημα κατὰ τῆς τοῦ Κτησίππου ἐνστάσεως προσφεύγουσιν εἰς εὐτραπελίας καὶ στρεψολογήματα. Ἀντεχόμενος οὖν ὁ Διονυσόδωρος τῶν λέξεων ἃς τινας ἐχρήσατο ὁ Κτήσιππος πρὸς διερμήνευσιν τῆς ἐννοίας του ἀπαντᾷ πρὸς αὐτὸν μετὰ σοφιστικῆς δολιότητος ὅτι, ἵνα λέγῃ τις ἄρα τὰ πράγματα ἐν τῇ ἀληθείᾳ αὐτῶν ὡς εἰσί, δέον νὰ λέγῃ περὶ τῶν κακῶν ἀνθρώπων κακῶς, περὶ τῶν μεγάλων μεγάλως, καὶ περὶ τῶν ἀποτόμων ἀποτόμως. Ὑπὸ τὴν αὐτὴν δὲ ταύτην κατηγορίαν τῶν παρὰ τὴν λέξιν σοφισμάτων ὑπάγεται καὶ ἐκεῖνο, δι' οὗ ὁ Διονυσόδωρος παρεξελέγχει τὸν Σωκράτη ἐρωτήσαντα, *τί ἐρροεῖ ἡ φράσις αὕτη*· ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς διττῆς σημασίας τῆς λέξεως *ἐρροεῖ*· διότι ἑνῷ ὁ Σωκράτης χρῆται τὸ *ἐρροεῖν* ὡς ταὐτόσημον πρὸς τὸ δηλοῦν, ὁ σοφισπὴς ἐρειδόμενος ἐπὶ τῆς ἑτέρας σημασίας τῆς λέξεως, τῆς τοῦ διανοεῖσθαι ἐπικρίνει ὡς ἄτοπον τὴν τοῦ Σωκράτους ἐρώτησιν, *τί ἐρροεῖ ἡ φράσις*· διότι μόνα τὰ ἔμψυχα ἐννοοῦσιν, ἤτοι διανοοῦνται, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ φράσις ἄψυχος οὖσα.

Ὅλως δ' εἰπεῖν ἐξαιρουμένων τῶν δύο τελευταίων σοφισμάτων, ἅ τινά εἰσι παρὰ τὴν λέξιν, τὰ λοιπὰ τὰ ἐν τῇ αὐτῇ συνδιαλέξει ἐμπεριλαμβανόμενά εἰσιν ἔξω τῆς λέξεως ἀπορρέοντα, ὡς προεῖρηται ἐκ τοῦ δόγματος τῆς Ἐλεατικῆς σχολῆς, *τὸ μὴ ὄν οὐκ ἔστι.*

Μέλλων δὲ ἤδη ὁ Σωκράτης νὰ διατυπώσῃ καὶ αὖθις πρὸς τοὺς ξένους διὰ τίνος μεθόδου, διὰ τίνων πειστικῶν μέσων ἐπιθυμεῖ νὰ προτρέψωσι τὸν Κλεινίαν εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν, ἐπανέρχεται εἰς τὸ προηγούμενον δοκίμιον ἀναλαμβάνων τὸ διακοπὲν νῆμα τῆς μεταξὺ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ νεανίσκου ἀνωτέρω γενομένης περὶ ἐπιστήμης συζητήσεως.

Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὡμολογήσαμεν, λέγει ὁ Σωκράτης πρὸς τὸν Κλεινίαν, ὅτι ἵνα εὐδαιμονήσωμεν δέον ὅπως χρώμεθα ὀρθῶς καὶ ἐπιτυχῶς τὰ ἀγαθά, τὴν δὲ ὀρθότητα καὶ ἐπιτυχίαν παρέχει ἡμῖν ἡ ἐπιστήμη· ἑπομένως ὅτι δέον παντὶ σθένει νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐπιστήμης. Πλὴν τίνος ἐπιστήμης; τοῦτο μάλιστα ἐνδιαφέρει νῦν ἡμῖν νὰ προσδιορίσωμεν. Ἀλλ' εἶναι ἀναντίῤῥητον ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην τῆς ἐπιστήμης ἐκείνης, ἥτις ἔσται χρήσιμος, ἥτις παρέξει ἡμῖν ὠφέλειαν· οὐδὲν ὅμως ὠφελούμεθα οὔτε ἐκ τῆς χρηματιστικῆς, οὔτε ἐκ τῆς ἰατρικῆς, οὔτε ἐξ ἄλλης τινὸς ἐπιστήμης, ἥτις ἐπίσταται μὲν ν' ἀπεργάζηταί τι, δὲν μᾶς διδάσκει ὅμως καὶ νὰ χρώμεθα τὸ ὑπ' αὐτῆς ἀπεργασθέν. Προσδεόμεθα ἄρα, συμπεραίνει ὁ Σωκράτης, τοιαύτης τινὸς ἐπιστήμης ἥτις μετὰ τῆς ἀπεργασίας τοῦ ἀντικειμένου της ἐπίσταται σύναμα καὶ τὴν ὀρθὴν αὐτοῦ χρῆσιν. Τίς δὲ εἶναι ἡ ἐπιζητουμένη αὕτη ἐπιστήμη ἥτις συνδυάζει τὴν πρᾶξιν μετὰ τῆς θεωρίας; Ἡ λυροποιικὴ ὄχι βέβαια, διότι ἐνταῦθα ἡ τέχνη τοῦ κατασκευάζειν λύραν καὶ ἡ τοῦ χρῆσθαι αὐτὴν ἤτοι ἡ τοῦ κιθαρίζειν εἰσὶ διακεκριμέναι καὶ

ἀπ' ἀλλήλων διαφέρουσαι. Ἀλλὰ μήπως ἄρά γε, ἠρώτησεν ὁ Σωκράτης τὸν Κλεινίαν, ἡ λογοποιικὴ εἶναι ἡ τέχνη ἐκείνη, ἧς ἡ ἀπόκτησις θέλει μᾶς καταστήσειν εὐδαίμονας; Δὲν τὸ πιστεύω, ἀπεκρίνατο ὁ Κλεινίας· διότι βλέπω τινὰς λογογράφους, οἵτινες δὲν γινώσκουσι τὴν χρῆσιν τῶν ἰδίων λόγων, οὓς αὐτοὶ συντάττουσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο τὸ εἶδος ἄλλοι εἰσὶν ἱκανοὶ νὰ χρῶνται τὰ ἔργα ἐκείνων, ἑνῷ αὐτοί εἰσιν ἀνίκανοι νὰ λογοποιῶσιν. Εἶναι λοιπὸν φανερὸν ὅτι καὶ περὶ τοὺς λόγους ἡ τέχνη τοῦ ποιεῖν καὶ ἡ τοῦ χρῆσθαι εἰσὶ ἀπ' ἀλλήλων κεχωρισμέναι καὶ διάφοροι. Ἀλλ' ἐὰν ἡ λογοποιικὴ, ἐπανέλαβεν ὁ Σωκράτης δὲν εἶναι ἡ ζητουμένη, νομίζω ὅτι εὗρον ἤδη ἄλλην τινὰ τέχνην συντελεστικὴν πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν, αὕτη δὲ εἶναι ἡ στρατηγική. Πλὴν ἐγὼ, εἶπεν ὁ Κλεινίας, δὲν συμφωνῶ μετὰ σοῦ· διότι ἡ στρατηγικὴ εἶναι εἴδός τι θηρευτικῆς τέχνης τῶν ἀνθρώπων· ἡ δὲ ἐνέργεια τῆς θηρευτικῆς περιορίζεται εἰς τὴν καταδίωξιν καὶ ἅλωσιν τῆς λείας της. Ταύτην δὲ ἁλωθεῖσαν οἱ θηρευταὶ δὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιήσωσιν, ἀλλ' οἱ μὲν κυνηγοὶ καὶ οἱ ἁλιεῖς παραδίδουσιν αὐτὴν εἰς τοὺς μαγείρους, οἱ δὲ γεωμέτραι καὶ οἱ ἀστρονόμοι καὶ οἱ ἀριθμητικοὶ (διότι θηρευτικοί εἰσι καὶ οὗτοι, ἐφ' ὅσον ἕκαστοι τούτων δὲν παράγουσι τὰ γεωμετρικὰ σχήματα καὶ τοὺς ἀριθμοὺς, ἀλλ' ἀνιχνεύουσι τὰ ἤδη ὑπάρχοντα) μὴ δυνάμενοι νὰ χρησιμοποιήσωσι τὰς ἀνακαλύψεις των, οἱ φρονιμώτεροι ἐξ αὐτῶν τὰς παραδίδουσιν εἰς τοὺς διαλεκτικοὺς πρὸς χρησιμοποίησιν· διότι τῆς διαλεκτικῆς ἴδιον εἶναι ν' ἀνατρέχῃ εἰς τὰς πρώτας ἀρχὰς καὶ τὴν οὐσίαν τῶν ὄντων οὐχὶ δὲ καὶ νὰ ἐνδιατρίβῃ περὶ τὴν ἔρευναν τῶν φαινομένων καὶ τῶν αἰσθητῶν ὄντων, καθά περ αἱ ἄλλαι ἐπιστῆμαι [1]). Οὕτω δὲ καὶ οἱ στρατηγοί, ἀφοῦ ἀγρεύσωσι πόλιν τινὰ ἢ στρατὸν τὸν παραδίδουσιν εἰς τοὺς πολιτικοὺς ἢ τοὺς νῦν λεγομένους διπλωμάτας (ὧν ἔργον εἶναι νὰ πραγματεύωνται μετὰ τῶν πολεμίων περὶ παραχωρήσεως καὶ συμβάσεως)· διότι αὐτοὶ δὲν γινώσκουσι νὰ ποιήσωσι χρῆσιν τῆς ἄγρας των. Ὅθεν ἐὰν, ὅπως καταστῶμεν εὐδαίμονες, προσδεώμεθα ἐκείνης τῆς τέχνης, ἥτις γινώσκει νὰ χρασθῇ ὅ,τι ἀποκτήσῃ εἴτε διὰ τῆς ἐργασίας εἴτε διὰ τῆς θήρας, ἃς ἐπιζητήσωμεν ἄλλην τινὰ ἀντὶ τῆς στρατηγικῆς. Ἀλλ' ὁ Κρίτων ὁ μέχρι τοῦδε μετὰ σιγῆς ἀκροώμενος τὴν τοῦ Σωκράτους διήγησιν ἐκπλαγεὶς εἰς τὰ εὐφυὲς τῶν τοῦ Κλεινίου ἀπαντήσεων, ὅστις δὲν περιωρίζετο ν' ἀποκρίνεται διὰ τοῦ Ναὶ ἢ Οὐ εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ Σωκράτους ἀλλὰ προέβαινε καὶ προσωτέρω προστιθεὶς ἰδίας σκέψεις καὶ συλλογισμοὺς, ἐρωτᾷ μετ' ἀπορίας τὸν Σωκράτη ἂν ἀληθῶς τὸ μειράκιον ἐλάλησε μετὰ τοσαύτης ἐμβριθείας καὶ ὀξύτητος.

(Ἕπεται συνέχεια)

[1]) Τὴν ἀντιπαράθεσιν ταύτην τῆς διαλεκτικῆς πρὸς τὰς ἄλλας ἐπιστήμας ὁ Πλάτων ἐπεξέρχεται κατ' ἔκτασιν ἐν τῇ Πολιτείᾳ Βιβ. Ζ' σελ. 531. Β—536. C. ἔνθα σημειωτέον τὰς ἑφεξῆς περικοπὰς σ. 533. C. «Αἱ δὲ λοιπαὶ ἐπιστῆμαι, ἃς τοῦ ὄντος τι ἔφαμεν ἐπιλαμβάνεσθαι, γεωμετρίαν τε καὶ τὰς ταύτῃ ἑπομένας, ἐρῶμεν ὡς ὀνειρώττουσι μὲν περὶ τὸ ὄν, ὅπερ δὲ ἀδύνατον αὐταῖς ἰδεῖν, ἕως ἂν ὑποθέσεσι χρώμεναι ταύτας ἀκινήτους ἐῶσι, μὴ δυνάμενος λόγον διδόναι αὐτῶν.»—«Οὐκοῦν ἡ διαλεκτική μέθοδος μόνη ταύτῃ πορεύεται, τὰς ὑποθέσεις ἀναιροῦσα ἐπὶ τῶν ἀρχῶν,» κτλ.

ΕΠΟΙΚΙΑ ΛΟΚΡΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΑ.

(Συνέχ. Ἴδε φυλλ. 503.)

Τρία τινὰ ὑπολείπονται ἤδη ἡμῖν νὰ διαπραγματευθῶμεν περὶ *Λοκρῶν τῶν Ὑποκναμιδίων*, τοῦ *ἔποικος* (ἐποικία) καὶ τοῦ *χρόνου τοῦ μνημείου* ἐπίτηδες αὐτὰ ἀνεξέταστα μέχρι τοῦδε ἐάσαντες.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ πρῶτος ἐκδότης περὶ τῶν δύο πρώτων μήκει τε λόγου μακρῷ καὶ ὕλης πλείστης συναγωγῇ ἐπραγματεύσατο, ἡ δὲ γνώμη μου ἀπὸ τῆς ἐκείνου περὶ τοῦ πρώτου ζητήματος οὐσιωδῶς διαφέρει, ἀναγκαῖόν μοι φαίνεται νὰ διαλάβω ἐνθάδε περὶ αὐτοῦ ἐκτενέστερον ἢ ὡς ἄλλως θὰ ἔπραττον.

Ὁ κ. Οἰκονομίδης ὁρμᾶται, ὡς εὐθὺς δειχθήσεται, ἀπὸ τῆς ἡμαρτημένης προϋποθέσεως, ὅτι τὸ ὄνομα Ὑποκναμίδιοι ἄχρι τοῦδε ἐν οὐδενὶ μνημείῳ εὕρηται, οὗ ἕνεκα καὶ ἐδέησε νὰ παραπέμπωσιν οἱ ἀρχαιολόγοι εἰς χωρία ἀρχαίων συγγραφέων, παρ' οἷς οἱ παρὰ τὸ εὐβοϊκὸν πέλαγος οἰκοῦντες Λοκροὶ (οἱ πρὸς Εὔβοιαν Στρ. IX. σ. 425, οἱ πρὸς Εὔβοιαν ἐστραμμένοι Διόδ. Σικ. XII, 42. Σκυμν. στ. 482, οἱ πέραν Εὐβοίας Παυσ. X, 8, 5), ὡς ὁ Οἰκονομίδης ὀρθότατα λέγει, ἐν μὲν τοῖς ἀρχαιοτέροις χρόνοις πάντοτε, ἐν δὲ τοῖς μεταγενεστέροις σχεδὸν πάντοτε ὡς ἓν θεωροῦνται. Ὁ Ἡρόδοτος (VII, 203. VIII, 1) ὁ Θουκυδίδης (I, 108· II 32· III, 89) καὶ ὁ Ξενοφῶν (Ἱστορ. Ἑλλ. III 5, 3. IV, 2, 17) καλοῦσιν αὐτοὺς *Λοκροὺς Ὀπουντίους* ἢ καὶ βραχυλογικῶς *Λοκροὺς*, τὴν δὲ χώραν *Λοκρίδα*, ἔνθα οὐδεμιᾷ ἀμφιβολίᾳ ὑπόκειται, ὅτι δὲν ἐννοοῦνται οἱ ἑσπέριοι ἢ ὀζόλαι Λοκροί. Ἀνθ' ὧν πρῶτον ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις καὶ μάλιστα τοῖς ἀλεξανδρινοῖς ἀπὸ τοῦ Ἀπολλοδώρου (II, 7, 7) περίπου γίνεται χρῆσις, κατὰ τὴν ὁμοίως ὀρθὴν παρατήρησιν τοῦ Οἰκονομίδου, τοῦ ὀνόματος *Ἐπικνημίδιοι*, ᾧ μάλιστα πάντες οἱ πέραν τῆς Εὐβοίας οἰκοῦντες ὑπεμφαίνονται καθ' ὃν δὴ τρόπον πρότερον τῷ *Ὀπούντιοι*. Ὁ Πλίνιος (Nat. hist, IV, 12) τὸν Ὀποῦντα σὺν τῷ λιμένι αὐτοῦ Κύνῳ καλεῖ πόλεις τῶν Ἐπικνημιδίων Λοκρῶν, Στέφανος δ' ὁ Βυζάντιος λέγει σαφῶς, ὅτι

Ὀπόεις πόλις Λοκρῶν τῶν Ὑποκνημιδίων (ἦν), *Ἐπικνημίδιοι* δὲ (ἐν Λ. Ὀζόλαι) *οἱ καὶ Ὀπούντιοι.* Ὁ Οἰκ. παρεῖδε τὸ παρὰ Στεφάνῳ χωρίον ἐν τῇ Λ. *Ἄλπωνος* τοῦτο· «ἔστι καὶ ἄλλη Λοκρῶν τῶν Ἐπικνημιδίων, ὡς Ἑλλάνικος τῇ πρώτῃ Δευκαλιωνείας.» Εἰ τὸ λεγόμενον ἀκριβές ἐστι, πρῶτος ὁ Ἑλλάνικος ἐχρήσατο τὸ ὄνομα τῶν Ἐπικνημιδίων. Ὁ Παυσανίας τελευταῖον χαρακτηρίζει τοὺς Λοκροὺς τούτους δὶς (X, 8, 2 καὶ 20, 2) διὰ τοῦ *Λοκροὶ οἱ ὑπὸ τῷ ὄρει τῇ Κνήμιδι*, ἐν δυσὶν ἄλλοις χωρίοις (X, 1, 2 καὶ 13, 4) ἀστατοῦσι τ' ἀντίγραφα μεταξὺ τῆς γραφῆς *Ἐπικνημίδιοι* καὶ *Ὑποκνημίδιοι*, ὧν ἡ τελευταία ἀκριβῶς ἤθελε συμφωνήσει τῇ *ὑπὸ τῷ ὄρει τῇ Κνήμιδι.* Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ γινώσκει καὶ αὐτὸς πέραν τῆς Εὐβοίας ἓν μόνον ἔθνος Λοκρικόν. Ὀρθότατα ἄρα ὁ Οἰκ. τὰ Ἡροδότου πρὸς τὰ Παυσανίου (σ. 40) παραβάλλων λέγει «ἐξ οὗ καὶ γίνεται δῆλον ὅτι οἱ ὑπὸ τῷ ὄρει τῇ Κνήμιδι εἴτε Ὑποκνημίδιοι οὐ μόνον τῶν Ἐπικνημιδίων οὐδὲν διέφερον, ἀλλὰ καὶ Ὀπούντιοι οἱ αὐτοὶ ἀπὸ τῆς ἐπισημοτέρας πόλεως ἐκαλοῦντο.»

Τὸ ἐξαγόμενον τοῦτο ἐκ τῆς παραβολῆς πάντων τῶν δοκίμων συγγραφέων (ὡς αὐτὸς λέγει) τέλεον ὅμως καταστρέφεται ὑπὸ τοῦ Οἰκονομίδου, δι' ὃν ποιεῖται ἰδιόρρυθμον συνδυασμὸν μεταξὺ δύο μαρτυριῶν τοῦ Στράβωνος καὶ τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ. Καὶ ἡ μὲν πρώτη τούτων (IX, σ. 425) ἀναγγέλλει, ὅτι οἱ πέραν τῆς Εὐβοίας οἰκοῦντες Λοκροὶ δίχα διῃροῦντο οἱ μὲν μεσημβρινοανατολικῶς τοῦ φωκικοῦ Δαφνοῦντος Ὀπούντιοι ἀπὸ τῆς μητροπόλεως, οἱ δὲ βορειοδυτικῶς αὐτοῦ Ἐπικνημίδιοι ἀπὸ τοῦ ὄρους Κνήμιδος καλούμενοι. Ἀλλ' ὁ Στράβων διαῤῥήδην λέγει, ὅτι ἡ διαφορὰ αὕτη ὑπῆρχε κατὰ τοὺς προτέρους χρόνους ὁπότε ὁ Δαφνοῦς ἔτι φωκικὴ πόλις ἦν, τὸν δὲ σύνδεσμον τῆς Λοκρίδος γῆς διεῤῥήγνυεν. Ἐν τοῖς χρόνοις αὐτοῦ ὁ Δαφνοῦς ἦν κατεστραμμένος, ἡ δὲ χώρα ἐγένετο κτῆμα τῆς Λοκρίδος τῆς κατὰ τὰ παράλια ἐν συνεχεῖ ἁλύσει ἐκτεινομένης ἀπὸ τῶν βοιωτικῶν ὁρίων μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν, ὧν οἱ Μαλιεῖς ἐφήπτοντο. Ὁ γεωγράφος καλεῖ Ὀποῦντα τὴν πρωτεύουσαν τῶν ἐπικνημιδίων Λοκρῶν, ὥστε καὶ αὐτὸς ἀναγνωρίζει κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ τό τε ἐνιαῖον τῆς χώρας καὶ τὴν ἔκτασιν τοῦ ὀνόματος τῶν Ἐπικνημιδίων μέχρι τοῦ μέρους, ἔνθα ὁ Ὀποῦς ἔκειτο. Πρὸς τούτοις τοῦ Στράβωνος περί τινός ποτε ἀποχωρισμοῦ τῶν Ἐπικνημιδίων καὶ Ὀπουντίων παρουσιάζεται καὶ τὸ ἐν τῷ Ἐτυμολογικῷ σ. 360, 32 χωρίον ὅτι «τῶν Λοκρῶν οἱ μὲν Ἐπικνημίδιοι, οἱ δὲ Ὑποκνημίδιοι ὀνομάζονται ἀπὸ Κνήμιδος τοῦ ὄρους». Ἐξ ὧν ἐξάγει ὁ Οἰκονομίδης ὡς φαίνεται λίαν λογικῶς, ὅτι κατὰ μὲν τὸν Στράβωνα οἱ Λοκροὶ διῃροῦντο εἰς Ἐπικνημιδίους καὶ Ὀπουντίους, κατὰ δὲ τὸ Ἐτυμολογικὸν εἰς Ἐπικνημιδίους καὶ Ὑποκνημιδίους, ὥστε τούτους συνῳδὰ οἱ Ὀπούντιοι καὶ οἱ Ὑποκνημίδιοι οἱ αὐτοί εἰσι μὲν ἀλλήλοις, ἀντικείμενοι δὲ τοῖς Ἐπικνημιδίοις. Καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς διαφορᾶς τῶν ὀνομάτων *Ἐπικνημίδιοι* καὶ *Ὑποκνημίδιοι* τῶν κατὰ τὸν Παυσανίαν τέως ταυτιζομένων, ἐξετάζει διὰ μακρῶν τὴν σημασίαν τῶν προθέσεων *ἐπὶ* καὶ *ὑπὸ* ἐν συνθέσει καὶ ἄγεται εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι Ὑποκνημίδιοι μὲν ἐκαλοῦντο οἱ ἐν τῇ ὑπωρείᾳ τῆς Κνήμιδος οἰκοῦντες, Ἐπικνημίδιοι δὲ οἱ ἐγγὺς μὲν τοῦ ὄρους, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὑποκειμένην χώραν μᾶλλον ἢ ἧττον ἀπωτέρω ἱδρυμένοι, οὐχὶ δ' ἐν τῇ ὑπωρείᾳ ἢ ἐπ' αὐτῆς.

Ὅτι ἡ καὶ γλωσσικῶς λίαν ἀμφίβολος οὖσα διαφορὰ αὕτη τῶν Ἐπικνημιδίων καὶ Ὑποκνημιδίων κατὰ τὴν γεωγραφικὴν θέσιν ἀμφοτέρων τῶν διὰ τοῦ Δαφνοῦντος χωριζομένων μερῶν ἀπὸ τῆς Λοκρίδος ἁρμόζει οὐδαμοῦ ἔδειξεν ὁ Οἰκονομίδης, οὐ μὴν ἀλλ' οὐδ' ἐπειράθη — καὶ μάτην ἤθελε πονήσῃ — νὰ ὑποδείξῃ πῶς τοιαύτη τις διαφορὰ ἔθνους εἰς τοὺς ὑπὸ τῷ ὄρει καὶ τοὺς ἐπὶ τῷ ὄρει ἢ ἐγγὺς αὐτοῦ οἰκοῦντας ἐν ἁπάσῃ τῇ γεωγραφίᾳ μοναδική ἐστι. Μάλιστα δὲ δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι καθ' ἣν ἀποδίδωσιν ἑρμηνείαν εἰς τὰ ὀνόματα τοὐναντίον συμβαίνει, ἐνῷ οἱ μὲν ἀνατολικομεσημβρινῶς τοῦ Δαφνοῦντος Ἐπικνημίδιοι καλοῦνται, οἱ δὲ τούτου βορειοδυτικῶς Ὑποκνημίδιοι τεθέντος, ὅτι τὸ ὄρος Κνῆμις ὀρθῶς ὑπὸ τῶν νεωτέρων προσδιωρίσθη, ὅπερ οὐδαμοῦ Οἰκ. διαφιλονεικεῖ. Ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἅπασα ἡ διευκρίνησις τῶν γεωγραφικῶν σχέσεων παραμελεῖται παραδόξως (Sic!), αἵτινες πρὸ παντὸς ἄλλου ἔπρεπε νὰ δοκιμασθῶσιν. Οὕτως ἀναγινώσκομεν ἐν σ. 46, ὅτι οἱ Ὀπούντιοι ἢ Ὑποκνημίδιοι Λοκροὶ περιωρίζοντο ἐν τῇ Βοιωτίᾳ καὶ Φωκίδι, οἱ δὲ Ἐπικνημίδιοι ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ, ἐνῷ καὶ αὐτοὶ οὓς Ἐπικνημιδίους καλεῖ, δῆλον ὅτι οἱ βορειοδυτικῶς τοῦ Δαφνοῦντος μετὰ τοῦ μεγίστου μέρους τῶν ὁρίων αὐτῶν μέχρι τῆς Φωκίδος καταντῶσι, μετὰ δὲ τοῦ ἐλάσσονος μέχρι τῶν Δωριέων καὶ τῶν εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἀναγομένων Μαλιέων. Μᾶλλα δὲ χείρονα ποιεῖ τὰ πράγματα διὰ τοῦ παρὰ Παυσανίᾳ (X, 1, 2) χωρίου «τὰ δὲ πρὸς τοῦ Λαμιακοῦ κόλπου Λοκροὶ σφᾶς (τοὺς Φωκέας) παραθαλασσίη οἱ Ἐπικνημίδιοι κωλύουσιν εἶναι· οὗτοι γὰρ δή εἰσιν οἱ ταύτῃ τὴν Φωκίδα ὑπεροικοῦντες, Σκαρφεῖς μὲν τὰ ἐπέκεινα Ἐλατείας, ὑπὲρ δὲ Ὑάμπολιν καὶ Ἄβας οἱ πόλιν τε Ὀποῦντα καὶ Ὀπουντίων ἐπίνειον νεμόμενον Κῶνον.» Ἐνταῦθα τὰ πλεῖστα τῶν ἀντιγράφων φέρουσιν *Ὑποκνημίδιοι* ἀντὶ *Ἐπικνημίδιοι*, ὁ δὲ Οἰκονομίδης νομίζει τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην ὀρθήν, ἀλλ' οὐχὶ ταυτόσημον τῇ *Ἐπικνημίδιοι*, ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτοῦ

θεωρίαν πρὸς ἀντίθεσιν τούτων, ὡς ταυτόσημον τοῖς Ὀπουντίοις παροῦσι παντάπασιν, ὅτι οἱ Σκαρφεῖς γε οὗτοι ἐν τῷ μέρει τῆς Λοκρίδος ἔκειντο, ὅπερ αὐτὸς ὡς ἐπικνημίδιον χαρακτηρίζει. Αὐτὸ δὴ τοῦτο τὸ χωρίον ἔπρεπε νὰ ὑποδείξῃ αὐτῷ, ὅτι ὁ Παυσανίας ἐννοεῖ ἀεὶ τοὺς Λοκροὺς παρὰ τὸ εὐβοϊκὸν πέλαγος ὡς ἓν ἐάν τε αὐτοὺς ὑποκνημιδίους, ἐάν τε ἐπικνημιδίους καλῇ, καὶ ὅτι οὔσης τῆς ἀναγνώσεως ὀρθῆς, ὡς παραδέχομαι, ἀποδείκνυται ἡ ταυτότης τῆς σημασίας ἀμφοτέρων τῶν ὀνομάτων καὶ ὅτι τὸ ἐξαγόμενον ὅπερ πρῶτον εὗρέν ἐστιν ὀρθόν. Ἔπειτα δὲ καλεῖ τὰ τοιαῦτα τερατώδη σύγχυσιν· εἰκότως. Ὕστερον συμβιβάζει πως ταῦτα ὁμολογῶν (σ. 49), ὅτι παρὰ μὲν Θουκυδίδῃ τὸ ὄνομα τῶν Ὀπουντίων Λοκρῶν πάντας συμπεριελάμβανεν, ἅ τε τῶν Ἐπικνημιδίων πολιτικῶς ἀπ' Ὀποῦντος ἐξαρτωμένων, παρὰ δὲ Στράβωνι καὶ ἄλλοις μεταγενεστέροις (σ. 48) ἐγίνετο ὡσαύτως χρῆσις τοῦ ὀνόματος τῶν Ἐπικνημιδίων Λοκρῶν, ἅ τε τοῦ Ὀποῦντος ἀπολέσαντος σημασίαν. Καὶ τούτων ὅμως οὕτως ἐχόντων ὁ πυρὴν τοῦ πράγματος μένει τεθολωμένος, θέλοντος αὐστηρὰν διάκρισιν μεταξὺ τῶν Ἐπικνημιδίων καὶ Ὑποκνημιδίων.

Ἄλλως ἴσως θὰ ἔκρινεν ὁ Οἰκονομίδης, εἰ μὴ διεξέφυγον αὐτόν, λίαν ἄλλως ἐμπείρως πρὸς τὴν φιλολογίαν ἔχοντα, δύο σπουδαῖα μνημεῖα· ὧν τὸ μὲν ἐγνωστοποίησεν ὁ Ἔρνεστος Κούρτιος ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφ. 1855 σ. 33 κέξ. (πρβλ. Arch. Anzeiger 1855 σ. 45. 46) ὂν ἀνδριὰς Κασσάνδρου τινός, ἔνθα πρὸς ἑτέραις πολλαῖς πόλεσι καὶ *κοινοῖς* καὶ τὸ κοινὸν τῶν Λοκρῶν τῶν Ἠοίων ἐμφανίζεται. Ἡ κασσάνδρειος αὕτη ἐπιγραφὴ ἀνήκει κατὰ τὴν παραδοχὴν τοῦ Κουρτίου εἰς τοὺς πρὸ τῆς διαλύσεως τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας χρόνους. Οἱ Ἠοῖοι Λοκροὶ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς Ἑσπερίους εἰσὶ σύμπαντες οἱ ἐν τῷ εὐβοϊκῷ πελάγει. Πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ Κούρτιος παρατηρεῖ τάδε «ἓν δεύτερον ἀρτίως προσγινόμενον ἐξαγόμενον ἑλληνικῆς ἀρχαιομαθείας ἐστὶ τὸ *κοινὸν τῶν Λοκρῶν τῶν Ἠοίων*, ὃ ἦν τὸ ἐπίσημον καθολικὸν ὄνομα τῶν Ἐπικνημιδίων καὶ τῶν Ὀπουντίων Λοκρῶν, οἵτινες κατὰ τύχην δι' ἐπεκτάσεως φυσικῆς χώρας ἀλλήλων ἐπεσχίζοντο, κυρίως ὅμως ἓν ἦσαν ὡς κοινὴν μητρόπολιν τὸν Ὀποῦντα ἀναγνωρίζοντες.» Ὅτι οἱ Ἐπικνημίδιοι καὶ οἱ Ὀπούντιοι ἓν ἦσαν ὀρθότατόν ἐστιν, ἀλλὰ Λοκροὶ οἱ Ἠοῖοι δὲν ἦσαν τὸ μόνον ἐπίσημον ὄνομα.

Τοῦτο δὲ δεικνύει ἡμῖν δευτέρα τις διδακτικωτάτη ἀμφικτυονικὴ ἐπιγραφή, ἣν ὁ Οὐέσχερος ἐν Δελφοῖς ἀνεῦρε καὶ ἡμῖν ἐγνώρισε διὰ τοῦ Bulletino dell'Inst. d. c. a. 1865 σ. 18 κέξ. πρβλ. τὰ Φισχέρου ἐν τῷ Neuen Schweiz. Museum 1864 σ. 297 καὶ τὰ Φουκάρτου ἐν τῷ Mémoire sur les ruines et l'histoire de Delphes σ. 161, ἔνθα ἀναγινώσκονται ἐν στ. 55 καὶ 56 τάδε «Λοκρῶν ὑποκνημιδίων ψῆφος· τάλαντα συμμαχικὰ τέσσαρα μνᾶς πέντε· Λοκρῶν ἑσπερίων ψῆφος· τάλαντα συμμαχικὰ τρία μνᾶς τριάκοντα πέντε.» Κατὰ ταῦτα συμπληροῦνται καὶ τὰ ἐλλιπῶς πως ἡμῖν περισωθέντα ὀνόματα ἐν στ. 3 καὶ 4 μετὰ τελείας βεβαιότητος. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀνάγεται εἰς τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους τοὺς πρὸ τοῦ Αὐγούστου. Ἐν τῷ τότε ἐκ τῶν τεσσάρων καὶ εἴκοσι ψήφων ἐν τῇ ἀμφικτυονικῇ συμμαχίᾳ οἱ ἑσπέριοι (ὀζόλαι) Λοκροὶ μίαν εἶχον καὶ οἱ Ὑποκνημίδιοι μίαν. Οὗτοι δέ εἰσιν ὡς ἐντεῦθεν δῆλον ἀπέναντι τῶν ἑσπερίων σύμπαντες οἱ ἐν τῷ εὐβοϊκῷ πελάγει οἰκοῦντες ἤτοι οἱ Ἠοῖοι, ὡς ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιγραφῇ ἐκαλοῦντο. Πάντες πρὸς ταῦτα συμφώνως ἀποδίδωσιν ὁ Παυσανίας X, 8, 5 κατὰ τοὺς αὐτοῦ χρόνους, καθ' οὓς ὁ ἀριθμὸς τῶν ψήφων οὐκ ἦν ὁ αὐτός, τοῖς ὀζόλαις Λοκροῖς καὶ τοῖς πέραν τῆς Εὐβοίας ἕνα πρεσβευτὴν ἐν τῷ ἀμφικτυονικῷ συνεδρίῳ ἑκατέροις («πέμπουσι δὲ καὶ Λοκροὶ οἵ τε καλούμενοι Ὀζόνται καὶ οἱ πέραν Εὐβοίας ἕνα (Ἀμφικτύονα) ἑκάτεροι»).

Οὕτω τοίνων ἐκ μνημείων ποριζόμεθα τὸ ὄνομα *Ὑποκνημίδιοι*, ἅμα δὲ καὶ τῶν διαβεβαίωσιν περὶ τοῦ ἐνιαίου τῶν Λοκρῶν τὴν πέραν τῆς Εὐβοίας ἅπαξ μὲν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἠοῖοι*, ἅπαξ δὲ ὑπὸ τὸ *Ὑποκνημίδιοι.* Τὸ ἐνιαῖον μάλιστα ἐννεῦθεν κατάδηλον, ὅτι πολλάκις ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι μνεία γίνεται *δύο* Λοκρικῶν ἐθνῶν εἴτε *τριῶν* ἔν τε τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι καὶ τῇ Ἰταλίᾳ. Ὁ Ξενοφῶν ὁ πολλάκις μνημονεύων τῶν Ὀζολῶν (ἑσπερίων) καὶ τῶν Ὀπουντίων (ἑῴων) Λοκρῶν καθ' ἑκάστους δὶς ἐν τῇ Ἑλλην. ἱστ. Βιβλ. 4, 3, 15 καὶ 6, 5, 25 ἐπάγει τὰς λέξεις *Λοκροὺς ἀμφοτέρους* οἵ εἰσιν οἱ ἑσπέριοι καὶ οἱ ἕῳοι· περὶ τρίτου τινὸς ἔθνους οὐδὲν γινώσκει. Ὁ Πολύβιος XII, 10 λέγει, ὅτι ἐν τῇ Ἑλλάδι... «δύο ἔθνη Λοκρῶν ἐστι» καὶ δὴ ἐν τοιαύτῃ συνεχείᾳ, ὥστε ἂν ἐγίνωσκε τρία τοσαῦτα ἤθελε καὶ ὀνομάσῃ μάλιστα καταφερόμενος κατὰ τοῦ Τιμαίου. Παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ, ἐν οἷς ἀνωτέρω παρέθεμεν χωρίοις καὶ ἥ δε ἡ ῥῆσις μετὰ τὸ *Ὀζόλαι* «Λοκρῶν μοῖραι τρεῖς εἰσιν, Ἐπιζεφύριοι, Ἐπικνημίδιοι, οἱ καὶ Ὀπούντιοι ὧν ἦν Αἴας, οἱ δὲ Ὀζόλαι.» Τὸ λεγόμενον παρ' Εὐσταθίου ἐν Δίωνι τῷ περιηγητῇ 426, ὅτι τέσσαρα ἔθνη Λοκρῶν εἰσιν, Ὀπούντιοι, Ἐπικνημίδιοι οὐκ ἄξιον προσοχῆς, διότι ἀναφέρεται εἰς τὰ τοῦ Στράβωνος, ἅτινα παραθέντες ἀνωτέρω ἐξετάσωμεν νῦν ἐκ τοῦ ἐγγύτερον. Πλὴν ἀλλ' ὁ Εὐστάθιος αὐτὸς λέγει «τῶν δὲ Ἐπικνημιδίων μέρος ἐκεῖνος (ὁ Γεωγράφος) τοὺς Ὀπουντίους φησί.»

Ἀνακεφαλαιουμένων τῶν χρονολογιῶν ἐξάγεται ὅτι οἱ ἱστορικοὶ τῆς πέμπτης καὶ τετάρτης ἑκατον-

ταετηρίδος Ἡρόδοτος, Θουκυδίδης καὶ Ξενοφῶν ἐν ταῖς πέραν τῆς Εὐβοίας ἀνατολικαῖς ἀκταῖς μεταξὺ Βοιωτίας καὶ Θερμοπυλῶν γινώσκουσιν ἕνα μόνον κλάδον τοῦ Λοκρικοῦ ἔθνους ἐπονομάζοντες αὐτὸν ἀπὸ τῆς μητροπόλεως ὀπούντιον, ἐν ᾧ οὐχὶ μόνον οἱ Λοκροὶ ἐπισημαίνονται. Ὁ Ξενοφῶν πρὸς τούτοις καλεῖ αὐτοὺς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι «ἀμφοτέρους Λοκρούς.» Καὶ ὁ Πολύβιος δὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἑκατονταετηρίδι οἶδεν ἁπλῶς δύο Λοκρικὰ ἔθνη ἄνευ τοῦ εἰδικεῦσαι αὐτὰ διὰ πλειόνων. Πιθανὸν σύγχρονός τις ἐπιγραφὴ ἐπὶ τὸ περιληπτικώτερον νὰ θεωρῇ τοὺς τῆς Εὐβοίας Λοκροὺς ὡς *Ἠοίους Λοκροὺς*, οἵ τινες ἓν κοινὸν συνεκρότουν. Περὶ φθίνουσαν δευτέραν ἑκατονταετηρίδα ὀνομάζει ὁ Ἀπολλόδωρος μόνον τοὺς Ἐπικνημιδίους μὴ διακρίνων αὐτοὺς ἀπὸ τῶν Ὀπουντίων ὁρμηθεὶς ἴσως ἐκ τοῦ Ἑλλανίκου τοῦ ὁμοίως αὐτοὺς κατὰ τὴν πέμπτην ἑκατονταετηρίδα ὀνομάσαντος. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ἢ πρώτῃ ἑκατονταετηρίδι ἐν δελφικὸν μνημεῖον καταλέγει ὡς κοινωνοὺς τῆς δελφικῆς ἀμφικτυονίας τοὺς Ἑσπερίους (Ὀζόλας) καὶ τοὺς Ἐπικνημιδίους Λοκροὺς ἑκατέρους μίαν ἔχοντας ψῆφον. Ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Αὐγούστου λέγει ὁ Στράβων, ὅτι ἡ Λοκρὶς ἡ πέραν τῆς Εὐβοίας μίαν χώραν ἀπετέλει καὶ καλεῖ τὸν Ὀποῦντα πρωτεύουσαν Λοκρῶν τῶν Ἐπικνημιδίων. Κατὰ τὴν πρώτην ἑκατονταετηρίδα μ. Χ. γινώσκει ὁ Πλίνιος παρὰ τὸ Εὐβοϊκὸν πέλαγος μόνον τοὺς ἐπικνημιδίους Λοκροὺς, οἷς καὶ ὁ Ὀποῦς ἀνῆκε, συμφώνως δὲ τούτοις Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἀποκαλεῖ, ἀγνοοῦμεν κατὰ τίνας πηγάς, τὸν Ὀποῦντα πόλιν τῶν Ἐπικνημιδίων, τούτους δ' αὖ ὁμοίους τοῖς Ὀπουντίοις λέγει. Ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ τέλος ἑκατονταετηρίδι μ. Χ. καλεῖ ὁ Παυσανίας ὡς κοινωνοὺς τῆς Ἀμφικτυονίας Λοκροὺς τοὺς Ὀζόλας καὶ τοὺς πρὸς τὴν Εὔβοιαν ἐστραμμένους, ὧν τοὺς τελευταίους ἐν δυσὶ χωρίοις (X, 8, 2. 20, 5) τίθησιν ὑπὸ τῷ ὄρει τῇ Κνήμιδι, ἐν δὲ δυσὶν ἑτέροις (X, 1, 2. 13, 4) πιθανώτατα ὡς Ὑποκνημιδίους, ἀλλ' ἐν τοῖς ἀντιγράφοις φέρεται καὶ ἡ γραφὴ Ἐπικνημίδιοι [1].)

Ἐκ τῶν εἰδήσεων τούτων, ὧν ὁ ἀριθμὸς δύναται ν' αὐξηθῇ διὰ χωρίων πηγῶν δευτέρας κατηγορίας, ἐξάγεται ἀναμφιβόλως, ὅτι οἱ Λοκροὶ οἱ πρὸς Εὔβοιαν ἐστραμμένοι ἀπὸ τῆς πέμπτης ἑκατονταετηρίδος καὶ ὀλίγῳ πρότερον μεχρὶ τῆς δευτέρας μ. Χ. ὡς ἓν ἔθνος ἐθεωροῦντο διαφόροις ὀνόμασιν ἐκδημοῦμενοι οἷα οἱ πρὸς Εὔβοιαν, οἱ πρὸς Εὔβοιαν ἐστραμμένοι, πέραν Εὐβοίας — Ἠοῖοι — Ἐπικναμίδιοι Ἐπικνημίδιοι Ὑποκναμίδιοι Ὑποκνημίδιοι — Ὀπόντιοι Ὀπούντιοι. Κυροῦται δ' ἡ γνώμη αὕτη καὶ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς τοὐλάχιστον καθ' ὅσον ἐν αὐτῇ οἱ ὑποκνημίδιοι καὶ οἱ ὀπούντιοι Λοκροὶ ὡς οἱ αὐτοὶ παρίστανται, ἀλλά πως μετά τινος διαφορᾶς ἐν τῇ ἐφαρμογῇ ἀμφοτέρων τῶν ὀνομάτων, ἧς ἄνευ δυσχερῶς ἕν τινι ἐπισήμῳ μνημείῳ ἐγίνετο χρῆσις ἀμφοτέρων. Ὀπούντιοι δῆλον ὅτι καλοῦνται ἐκεῖ, ἔνθα προδιαγράφεται, ὅτι τῇ ἐποικίᾳ οὐκ ἔξεστιν ἀποστῆναι τῆς πατρῴας πολιτείας καὶ ἔνθα περὶ τῆς τοῦ ὅρκου ἀνανεώσεως καὶ τῆς συμψηφίσεως περὶ μεταβολῶν ἐν τοῖς θεσμοῖς λόγος γίνεται δικαίων ἀποδιδομένων εἰς τοῦτο καὶ τῷ Ὀποῦντι. Ἄλλως δὲ ἀπαντᾷ ἀεὶ τὸ ὄνομα τῶν Ὑποκνημιδίων Λοκρῶν, μάλιστα δὲ οἱ καθ' ἑκάστους τῶν ἐποίκων ὡς Ὑποκνημίδιοι, αἱ καθ' ἑκάστας δὲ τῶν πόλεων ὡς πόλεις τῶν Ὑποκνημιδίων Λοκρῶν χαρακτηρίζονται. Ἐνθα δὲ τὸ ἐπικρατοῦν μέρος τῶν πολιτῶν ἐμφαίνεται, ἔνθα περὶ πολιτικῶν ὁ λόγος οἱ Ὀπούντιοι μνημονεύονται, ἔνθα δὲ μόνον περὶ ἐπαρχιακῶν ἢ ἐθνικῶν, ΛοQροὶ οἱ Ὑποκναμίδιοι. Μόνον ἅπαξ ἐν Σ. 2. στ. 21 ἐν ταῖς λέξεσι *καττὸ θέθμιον τοῖς ὑποκναμιδίοις ΛοQροῖς* ἴσως ἔδει συμφώνως πρὸς τὴν διαφορὰν ταύτην νὰ γραφῇ Ὀποντίοις. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐνταῦθα φανερὸν, ὅτι οὐ μόνον περὶ τῶν ἐν ἰσχύι νόμων ἐν τοῖς ἐπικρατοῦσι τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ περὶ τῶν ἐν συμπάσῃ τῇ χώρᾳ.

Τὸ σαφὲς τῆς διαφορᾶς ταύτης ἐν τῇ χρήσει ἀμφοτέρων τῶν ὀνομάτων ἄγει ἡμᾶς πρὸς τὴν ἐξέτασιν πάντων ἃ πρότερον παρέθεμεν. Ἡ πρώτη οὖν προσηγορία «πέραν Εὐβοίας» ποικίλως ἐφαρμοζομένη οὔκ ἐστιν ὄνομα ἴδιον, ἀλλ' ἁπλῶς ὅρος τις γεωγραφικὸς τῶν ἱστορικῶν καὶ Γεωγράφων, ὡς δὴ καὶ παρ' Ὁμήρῳ ΙΛ, Β, 535.

«Λοκρῶν, οἳ ναίουσι πέρην ἱερῆς Εὐβοίης»

ὅστις ληφθεὶς ἐξ ἧς ὁ τόπος κεῖται θέσεως—ἴδιον ὄνομα ἐγένετο μόνον ἅπαξ—ἀπαντᾷ ἐπισήμως *Ἠοῖοι* κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς *Ἑσπερίους*. Σχετικῶς πρὸς τὸ ὄνομα τοῦτο κεῖται ἀναμφηρίστως ὁ ἀστὴρ ἐπὶ τῶν νομισμάτων, ὅστις ἐννοητέος ὡς ἑωθινὸς ἀστὴρ, ὡς ἦν ὁ ἑσπερινὸς τὸ σύμβολον τῶν ἑσπερίων Λοκρῶν (Πρβλ. τὰ Ἐρν. Κουρτίου ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφ. 1855 σ. 38.)

Ὡσαύτως τὰ ὀνόματα Ἐπικνημίδιοι καὶ Ὑποκνημίδιοι γεωγραφικὴν ἔχουσι σημασίαν, ἅ τινα κατὰ τὰ παρατεθέντα χωρία καὶ κατὰ τὴν ἐτυμολογίαν πάντως δέον νὰ παραδεχθῶμεν ὡς ταυτόσημα. Διότι ἂν οἱ Ἐπικνημίδιοι καὶ οἱ Ὑποκνημίδιοι καλοῦνται οἱ σύμπαντες ἕῳοι Λοκροὶ, διάκρισίς τις αὐτῶν ἀπ' ἀλλήλων ἀποβαίνει ἀδύνατος. Ὡς ἀντίθεσίς τις οὐδαμοῦ φαίνεται ἡ προσηγορία πλὴν ὅτι ἐν τῷ ἐφεξῆς ἐξετασθησομένῳ χωρίῳ τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ Οἰκονομίδου δὲν δύναται ἐνταῦθα νὰ ὑπάρχῃ ἀντίθεσις. Οἳ ὑπὸ δηλ. ἐν ταῖς ὑπωρείαις καὶ τοῖς πρόποσιν ἑνὸς ὄρους, οἰκοῦντες οἰκοῦσι καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἢ ἐγγὺς αὐτοῦ. Εἰσὶν ἄρα οἱ ὑπὸ τῷ ὄρει τῇ Κνήμιδι οἰκοῦντες. Καθ' ὁμοιότατον τρόπον εὑρίσκεται τὸ διπλοῦν ὄνομα Διακρεῖς ἢ Διάκριοι καὶ Ὑπεράκριοι ἐν τῇ Ἀττικῇ. Συνελόντι δὲ νῦν εἰπεῖν ἐλήφθη ἀπὸ τῆς ἐπικρατούσης μητροπόλεως καὶ διὰ τοῦτο τὸ ὄνομα Ὀπόντιοι Ὀπούντιοι καθαρῶς πολιτικόν ἐστι.

Πιθανώτατόν ἐστιν ὅτι πάντα τὰ τέσσκρα ταῦτα ὀνόματα ἦσαν ταὐτοχρόνως ἐν χρήσει εἰ καὶ μετὰ πάσης βεβαιότητος δὲν ἀποδεικνύεται τοῦτο, αὐχ ἧττον ὅμως ἐν τῇ ἐφαρμογῇ φαίνεται διαφορά τις, ὡς ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς ἐξάγεται.

Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους ἡ ἑῴα Λοκρὶς ἀπετέλει ἓν ὀπούντιον ἐνιαῖον κυρίαρχον πολίτευμα μετὰ κυβερνήσεως αὐστηρῶς ἀριστοκρατικῆς (Ἀρις. Πολ. III, 11, 1. Πρβλ. Πολύβ. XII, 5. Θουκ. I, 108,) ἀλλ' οὐδὲν ἴχνος ἀνακαλύπτομεν, ὅτι ἄλλαι πόλεις ἢ τμήματα χώρας ἔσχον πρὸς τούτοις πολιτικὴν σημασίαν ἢ ἐποιήσαντο ἀποπείρας περὶ πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας, ὡς ἐν τῇ γειτνιαζούσῃ Βοιωτίᾳ συνέβη. Τὸ ἀριστοκρατικὸν πολίτευμα ἦν διὰ τοῦτο κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς πέμπτης ἑκατονταετηρίδος ἀεὶ κτῆμα τῆς Σπάρτης. Ἐν τῇ πολιτειακῇ ἐπιμιξίᾳ οἱ Ὀζόλαι Λοκροὶ παρουσιάσθησαν ὡς *Ὀπούντιοι*. Διό περ οἱ ἱστοριογράφοι τῶν χρόνων τούτων χρῶνται ἀποκλειστικῶς τῷ ὀνόματι τούτῳ πλὴν ἴσως τοῦ Ἑλλανίκου, περὶ οὗ ὅμως ἀγνοοῦμεν τίνι λόγῳ συναφείας Ἐπικνημιδίους αὐτοὺς ὠνόμασε Λοκρούς. Ὅτι δὲ τὸ ὄνομα τῶν ὑποκνημιδίων περὶ παντὸς ἐλέγετο τοῦ ἔθνους εἴδομεν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς, ἥτις ἀναμφιβόλως τῇ πέμπτῃ ἑκατονταετηρίδι ἀνήκει. Εἶτα δὲ δυνάμει τῆς ἐπικρατήσεως τῆς μητροπόλεως ἀνωτάτη τις ἀπόλυτος κυβέρνησις ἑκάστης πόλεως οὐκ ἦν ἀποκεκλεισμένη, καθ' ἃ ἡ αὐτὴ ἐπιγραφὴ δεικνύει. Διότι ἐνῷ ἡ ἐν Ὀποῦντι ἀπεριόριστος ἀριστοκρατία, ἡ συνέλευσις τῶν χιλίων ἀποφασίζει περὶ τῶν θεσμῶν τῶν εἰς Ναύπακτον ἐποίκων, εἶχον ὅμως ἑκάστη τῶν πόλεων τὰ αὐτῶν νόμια. Σ. 2. στ. 1. «Τὰ δ' ἐν ΛοQροῖς τοῖς Ὑποκναμιδίοις χρήματα τοῖς Ὑποκναμιδίοις νομίοις χρῆσται, ὅπως ἁ πόλις Fεκάστων νομίζει ΛοQρῶν τῶν Ὑποκναμιδίων.» Πρβλ. 5. 3—5.

Ἐν τῷ πρώτῳ ἡμίσει τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος ἀφ' ἑτέρου ἀπαντῶμεν τοὺς Λοκροὺς ἡνωμένους ἀπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ πολέμου μετὰ τῶν Θηβαίων κατὰ τῆς Σπάρτης, ὅπερ πιθανολογεῖ δημοκρατικόν τινα μετασχηματισμὸν τοῦ πολιτεύματος. Ἀλλ' ἐντεῦθεν δὲν ἕπεται καὶ ἀποχώρησίς τις ἐκ τοῦ Ὀποῦντος, πολὺ μᾶλλον ἐξετελέσθη ἡ δημοκρατικὴ κίνησις τοῦ χρόνου, ἐν ᾧ αὐτὴν βέλτιον γινώσκομεν, διὰ τῆς ἐν τῇ μητροπόλει μάλιστα συγκεντρώσεως. Πρβλ. Φισχέρου Περὶ τῆς Ἀρχῆς τῶν πολιτειῶν καὶ συμμαχιῶν σ. 24. Κατὰ τὸν ἐπικληθέντα ἱερὸν πόλεμον (353 π. Χ.) καὶ τὰ ἑπόμενα ἔτη ἓν μέγα μέρος τῶν Λοκρικῶν πόλεων περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Φωκέων. Ἡ Λοκρὶς ἦν σχεδὸν περιωρισμένη ἐν τῷ Ὀποῦντι καὶ τῇ ἐγγὺς περιοχῇ (Αἰσχ. π. ψευδοπρεσβ. § 132. Διόδ. ιστ', 33, 38). Κατὰ δὲ τὴν φιλοκράτειον εἰρήνην αἱ πλεῖσται τῶν πόλεων ἀπεδόθησαν πάλιν τῇ Λοκρίδι. Περὶ τοῦ πολιτεύματος τῆς χώρας διδασκόμεθα τοσοῦτον ὀλίγα, ὅσον καὶ ἐν τοῖς μετὰ τούτους χρόνοις τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Διαδόχων. Ἐν τῇ τρίτῃ καὶ δευτέρᾳ ἑκατονταετηρίδι π. Χ. ἐπὶ τῶν δύο μεγάλων συμμαχιῶν οἵ τε ἕῳοι Λοκροὶ καὶ οἱ Ἑσπέριοι συνεπολιτεύοντο τῇ Αἰτωλίᾳ (Πολύβ. XVIII, 30, 47 Livius XXXIII, 34.) Κατὰ πᾶσαν τὴν φορὰν τοῦ χρόνου τε καὶ τοῦ πολιτεύματος δέον νὰ παραδεχθῶμεν ἐν τῷ τότε χρόνῳ ἰσόνομόν τινα θέσιν τῶν διαφόρων πόλεων, ἓν δημοκρατικὸν πολίτευμα, τ. ἔ. τὸν χρόνον τῶν *κοινῶν*, τῶν ἡνωμένων πολιτειῶν τῶν διαφόρων ἐθνοτήτων· ἐντεῦθεν καὶ τὸ τῆς κασσανδρείου ἐπιγραφῆς «κοινὸν Λοκρῶν τῶν Ἠοίων.» Ὁμοίως, ἀλλ' ἐκ Ῥώμης ἐξαρτώμενον, συντηρεῖται καὶ ἐν τοῖς ὑστέροις τὸ κοινὸν καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα, ὧν ἕνεκα οἱ «Ὑποκνημίδιοι» Λοκροὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου καὶ ἔτι καὶ κατὰ τοὺς τοῦ Παυσανίου πέμπουσι τοὺς ἑαυτῶν πρεσβευτὰς εἰς τὴν δελφικὴν Ἀμφικτυονίαν.

Φυσικώτατον ἄρα, ὅτι ἐξ οὗ χρόνου ἡ ὑψηλὴ σημασία τοῦ Ὀποῦντος καὶ ἐν τῇ ἔξω πολιτειακῇ ἐπιμιξίᾳ ὠπισθοχώρησεν, ἔνθα σύμπασαι αἱ κοινωνίαι τῆς χώρας ἓν ἰσόνομον *κοινὸν* ἀπετέλουν, τὸ ἐπαρχιακὸν ἢ ἐθνικὸν ὄνομα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κατίσχυεν. Ὅπως ἐν ἐπισήμοις μνημείοις οἱ Ἠοῖοι καὶ οἱ ὑποκνημίδιοι Λοκροὶ ἐμφανίζονται, οὕτω καὶ οἱ συγγραφεῖς χρῶνται ὁσημέραι τῇ προσηγορίᾳ Ἐπικνημίδιοι ἢ Ὑποκνημίδιοι.

Πρὸς τὰ σαφῆ ὅμως καὶ φυσικὰ ταῦτα ἐξαγόμενα ἀντίκεινται φανερῶς τὰ τοῦ Στράβωνος, ἅπερ ἀνωτέρω ἐπηγάγομεν. Αἱ λέξεις ἔχουσιν ὧδε. «Δαφνοῦς δὲ νῦν μὲν κατέσκαπται· ἦν δέ ποτε τῆς Φωκίδος πόλις ἀπτομένη τῆς εὐβοϊκῆς θαλάττης, διαιροῦσα τοὺς Ἐπικνημιδίους Λοκροὺς, τοὺς μὲν ἐπὶ τὸ πρὸς Βοιω[τίαν μέρος, τοὺς δὲ πρὸς] Φωκίδα τὴν ἀπὸ θαλάττης καθήκουσαν τότε ἐπὶ θάλατταν . . . [εἴρη]ται δὲ ὁ Δαφνοῦς ἐφ' ἑκάτερα τὴν Λοκρίδα [σχίσαι ὥστ]ε μηδαμοῦ ἅπτεσθαι ἀλλήλων τούς τ' Ἐπι-

[1]) Τὰ ἄριστα τῶν ἀντιγράφων ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χωρίοις ἐκφαίνονται ὑπὲρ τῆς γραφῆς Ὑποκνημίδιοι. Ἀλλ' ὁ Οἰκονομίδης ἐν μὲν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ἀποδέχεται αὐτὴν, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ χάριν τῆς αὐτοῦ θεωρίας τὴν Ἐπικνημίδιοι. Τὸ αὐθαίρετον τῆς κριτικῆς ταύτης οἴκοθεν ἐκφαίνεται. Ἀνωτέρω ἤδη ἐσημειώθη, ὅτι καὶ ἡ γραφὴ Ὑποκνημίδιοι ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ἀνάρμοστός ἐστι τῇ αὐτοῦ θεωρίᾳ, μᾶλλον δὲ καὶ ἡ Ἐπικνημίδιοι. Γίνεται δὲ μόνον καταληπτὴ ἐὰν οἱ ἐκεῖ καλούμενοι Λοκροὶ οἱ Ὑποκν. ἢ Ἐπικν. πάντας τοὺς ἕῳους συμπεριλεμβάνωσι.

κνημι[δίους καὶ το]ὺς Ὀπουντίους· ὕστερον δὲ προσωρίσθη τοῖς [Ὀπουντίοις ὁ τό]πος. Περὶ μὲν δὴ Φωκίδος ἀπόχρη. Ἐφεξῆς δ' ἐστὶν ἡ Λοκρίς, ὥστε περὶ ταύτης λεκτέον· διῄρηται δὲ δίχα· τὸ μὲν γὰρ αὐτῆς ἐστιν οἱ πρὸς Εὔβοιαν Λοκροί, [οὓς ἐλέ]γομεν σχίζεσθαί ποτε ἐφ' ἑκάτερα τοῦ Δαφνοῦντος· ἐπεκαλοῦντο δ' οἱ μὲν Ὀπούντιοι ἀπὸ τῆς μητροπόλεως, οἱ δ' Ἐπικνημίδιοι ἀπὸ ὄρους τινὸς Κνημῖδος» (IX, σ. 424. 425).

Παρατηρητέον ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Στράβων δὲν ἀποφεύγει τὴν διάνοιαν τῆς ἑνότητος, διὸ καὶ λέγει, ὅτι ὁ Δαφνοῦς σχίζει μὲν τοὺς ἐπικνημιδίους Λοκροὺς, οὐδεμίαν δὲ πολιτικὴν, ἀλλ' ἁπλῶς γεωγραφικὴν διαφορὰν τῶν Ἐπικνημιδίων καὶ Ὀπουντίων ὑπεμφαίνει, Καὶ ἑνὶ λόγῳ ἀεί περ λέγει, ὅτι ποτὲ οἱ βορειοδυτικῶς τοῦ Δαφνοῦντος κείμενοι Λοκροὶ Ἐπικνημίδιοι, οἱ δὲ τούτων νοτιοανατολικῶς Ὀπούντιοι ἐπεκαλοῦντο. Ἡ διαφορὰ αὕτη καὶ ὕστερον πάλιν παρουσιάζεται παρ' αὐτῷ ἐν τῇ ἀπαριθμήσει τῶν πόλεων, ὅταν μετὰ τὴν προσηγορίαν τῆς Κνήμιδος ἐν τ. 426 εἰς ἐπίμετρον λέγῃ «ταῦτα δ' ἤδη τῶν Ἐπικνημιδίων ἐστὶ Λοκρῶν.» Ταῦτα δὲ πάντα ὁ Στράβων δὲν ἔπλασεν· ἐπικυροῦνται δὲ μάλιστα ὑπὸ τοῦ Διοδώρου λέγοντος, ὅτι «Φάϋλλος στρατεύσας εἰς Λοκροὺς τοὺς ὀνομαζομένους Ἐπικνημιδίους τὰς μὲν ἄλλας πόλεις ἐχειρώσατο πάσας, μίαν δὲ τὴν ὀνομαζομένην Νάρυκα διὰ προδοσίας νυκτὸς παραλαβὼν, πάλιν ἐξέπεσεν». Ὁ Ὀποῦς αὐτὸς οὐδέποτε ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Φωκέων. Ὁ Διόδωρος ἄρα ἐπικνημίδιον Λοκρίδα, εἴγε σαφῆ ἰδέαν ἔχει, ἐννοεῖ τὸ βορειοδυτικὸν μέρος τῆς χώρας. Καὶ ὁ Πτολεμαῖος III, 15, 10. 11. 17 διακρίνει τοὺς ἐπικνημιδίους καὶ ὀπουντίους Λοκροὺς καλεῖ τὴν Κνήμιδα, ἣν ὁ Στράβων τοῖς πρώτοις ἀποδίδωσιν, ὀπούντιον πόλιν· εἰκότως.

Ἀκριβεστέρας παρατηρήσεως τῆς διαφορᾶς τῶν ὀνομάτων, ἣν Στράβων, Πτολεμαῖος καὶ ὡς φαίνεται καὶ Διόδωρος ποιοῦνται, γενομένης, οὐδεμία προκύπτει ἀντίφασις πρὸς τὰ πρότερον πορισθέντα ἀποτελέσματα. Σαφέστερον εἰπεῖν, τῶν ὀνομάτων *Ἐπικνημίδιοι* (Ὑποκνημίδιοι) καὶ *Ὀπούντιοι* δυνατὸν νὰ ἐγίνετο χρῆσις ὑπό τε τὴν εὐρυτέραν καὶ τὴν στενοτέραν σημασίαν. Ὅτε οἱ Φωκεῖς τὴν χώραν αὐτῶν μέχρι τῆς θαλάσσης παρὰ τὸν Δαφνοῦντα ἐπεξέτεινον διελόντες οὕτω τὴν Λοκρικὴν παραλίαν χώραν εἰς δύο ἡμίση, ἠδύνατο τότε τὸ μὲν βορειοδυτικὸν μέρος τὸ ἐγγύτατα τῆς Κνήμιδος καὶ τῶν διακλαδώσεων αὐτῆς κείμενον [1]) νὰ προσλάβῃ τὸ ὄνομα τῶν Ἐπικνημιδίων (Ὑποκνημιδίων) κατ' ἐξοχὴν, τὸ δὲ νοτιοανατολικὸν, τὸ ὁμαλώτερον, συγκείμενον ἐκ τῆς ἀμέσως πόλεως τοῦ Ὀποῦντος τὸ τῶν Ὀπουντίων. Οὗ ἕνεκα οἱ Ἐπικνημίδιοι οὐκ ἦσαν Ὀπούντιοι, οὐδ' οἱ Ὀπούντιοι Ἐπικνημίδιοι κατὰ τὴν εὐρυτέραν σημασίαν. Ἴσως τότε ἐχρῶντο τῷ ὀνόματι *Λοκρῶν τῶν Ἑλίων* προκειμένου περὶ τοῦ συνόλου τοῦ ἔθνους. Τοῦ Δαφνοῦντος ὅμως καταστραφέντος, τῆς δὲ χώρας τοῖς Ὀπουντίοις περιπεσούσης ἐγίνετο χρῆσις ἀμφοτέρων τῶν ὀνομάτων, βραδύτερον δὲ συνήθως τοῦ τῶν Ἐπικνημιδίων (Ὑποκνημιδίων) περὶ σύμπαντος τοῦ ἔθνους χωρὶς νὰ παύσῃ ἐξ ὁλοκλήρου ἡ ἀνάμνησις τῆς στενοτέρας χρήσεως τῶν ὀνομάτων, καθάπερ τοῦτο ἐπιμαρτυροῦσιν οἱ γεωγράφοι Στράβων καὶ Πτολεμαῖος.

Δυστυχῶς ἀγνοοῦμεν πότε ὁ Δαφνοῦς ἦν φωκικὸς, τουτέστι πότε συνέβη τὸ γεωγραφικὸν σχίσμα ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τῆς χώρας. Αἱ παραδόσεις ἀνάγουσι τοῦτο εἰς τοὺς παναρχαιοτάτους χρόνους διηγούμεναι, ὅτι ὁ Ὄρνυτος ὁ Σισύφου, ὁ φωκικὸς Ὑαμπολίτης παρῆν ἐν τῷ περὶ Δαφνοῦντος ἀγῶνι μετὰ τῶν Ὀπουντίων, ἐξ οὗ αὐτὸς μὲν ἐξῆλθε νικηφόρος, ὁ δὲ Δαφνοῦς περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Φωκέων, εἰ καὶ τοῦτο δὲν λέγεται σαφῶς. Σχόλ. εἰς Εὐριπ. Ὀρ. στ. 1094. Ὀδ. Μυλλέρου Ὀρχομ. σ. 124 τοῦ καὶ παρατηροῦντος ὅτι ταῦτά εἰσιν «εἴδησις ἀνάγουσα μεταγενέστερον ἱστορικὸν πόλεμον εἰς τοὺς μυθικοὺς χρόνους».

Περὶ προτέρου δέ τινος χρόνου τεκμήριον καὶ τοῦτο ὅτι οἱ Φωκεῖς ἥπτοντό ποτε τῆς θαλάσσης καὶ παρὰ τὰς Θερμοπύλας. (Ἡρ. Β. ζ'. κεφ. 176) καὶ εὐνόητον, ὅτι αὐτοῖς ὡς λείψανον τῆς ἀρχαίας κατοχῆς ὁ Δαφνοῦς ἔτι ὑπελείφθη. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου ἐγείρεται πάλιν ἰσχυρὸς δισταγμός. Διότι ἂν οἱ Φωκεῖς ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Λοκρῶν ἐξεδιώχθησαν ἐκ μέρους τῆς μητροπόλεως βεβαίως, ἐκ νότων, καὶ ἑπομένως τὸ μεσημβρινώτατον μέρος δὲν ἠδύνατο νὰ μείνῃ ὡς μοχλὸς εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Φωκέων.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

Βυρσοβοῦργον.

Δ. ΧΑΣΙΩΤΗΣ.

---

[1]) Ἀκριβῶς ἀγνοοῦμεν βεβαίως μέχρι τίνος τὸ ὄνομα τοῦ ὄρους τῆς Κνήμιδος ἐξετείνετο. Λέγοντος ὅμως τοῦ Στράβωνος ὁριστικῶς, ὅτι οἱ βορειοδυτικῶς, τοῦ Δαφνοῦντος οἰκοῦντες Λοκροὶ ἐπεκαλοῦντο ἀπὸ τοῦ ὄρους, ὀνομαζομένου δὲ καὶ τοῦ πρώτου τόπου τοῦ πέραν τοῦ Δαφνοῦντος Κνήμιδος καὶ Κνημίδου, συνάγομεν, ὅτι τὸ ὄρος δυτικῶς τοῦ Δαφνοῦντος μεταξὺ Ἐλατείας καὶ Θρονίου μάλιστα εἰ μὴ ἀποκλειστικῶς ἔφερεν ὅμως τὸ ὄνομα τοῦτο.

ΘΗΡΕΣΙΑ ΜΑΡΤΣΜΟΝΤ

ἢ

Η ΚΥΡΙΑ ΤΗΣ ΤΙΜΗΣ.

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ.)

(Συνέχ. καὶ τέλος. Ἴδε φυλλ. 506.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Τὸν πρῶτον μῆνα μετὰ τὸν γάμον διήλθομεν εὐτυχῶς μακρὰν τοῦ κόσμου εἰς Σιλσὺ, ὅπου καὶ ἐγνώρισα τὸν ἀληθῆ χαρακτῆρα τῆς Θηρεσίας. Ναὶ μὲν ἡ ὡραιότης αὐτῆς ὑπῆρξε τὸ καύχημα καὶ ἡ δόξα τῆς Αὐλῆς· πλὴν μόνον ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ οἰκιακῷ βίῳ ἠδύνατό τις νὰ ἴδῃ καθαρῶς τὰ προτερήματα τοῦ καλλιεργημένου νοός της καὶ τὴν γλυκύτητα τοῦ χαρακτῆρός της. Βλέπων αὐτὴν δειλὴν μέχρι σχεδὸν ἐλαττώματος, ἐνίοτε ἐδίσταζα ἂν ἔπρεπε ν' ἀποδώσω τὴν τυφλὴν ὑπακοήν της εἰς τὰς θελήσεις μου, εἰς συνήθειαν τὴν ὁποίαν εἶχεν ἴσως ἀποκτήσει παιδιόθεν νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὰς φαντασιοκοπίας τῶν περὶ αὐτὴν, ἢ εἰς τὴν ἀδιαφορίαν καταβεβλημένης ψυχῆς.

Καὶ ὅμως δὲν ἐφαίνετο δυστυχής. Ἡ φορτικὴ ζωὴ τῆς αὐλῆς ἡ πλήρης ἐθιμοταξιῶν καὶ ὑποχρεώσεων κοινωνικῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἕως τότε ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ, οὐδόλως ἥρμοζεν εἰς τὰς διαθέσεις αὐτῆς, εὐχαριστουμένης μᾶλλον μὲ ἐμὲ εἰς τὴν ἀνάπαυσιν τῆς ἡσύχου μας κατοικίας.

Ἡ πρώτη αἴτησις αὐτῆς ὑπῆρξε νὰ δράξω τὴν ταχυτέραν εὐκαιρίαν ὅπως ἀποχωρήσω ἀπὸ τοῦ πολιτικοῦ βίου, καὶ ἀποκαταστηνόμενος εἰς τὸ πατρικόν μου κτῆμα νὰ ἐλευθερώσω καὶ αὐτὴν ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς Αὐλῆς. Ἤρχισα λοιπὸν νὰ κολακεύωμαι ὅτι ἡ ἀγάπη τὴν ὁποίαν τόσον περιπαθῶς καὶ εἰλικρινῶς ἀφιέρωσα εἰς αὐτὴν μοὶ ἀπεδίδετο ἐπίσης θερμῶς. Ἐπειδὴ δὲ ἤμεθα πάντοτε πρόθυμοι νὰ ἀσπαζώμεθα πᾶσαν ἐπικύρωσιν τῶν μυστικῶν μας ἐπιθυμιῶν, εἶναι ἄρά γε παράδοξον ὅτι ἐξέλαβα ἀντὶ εὐχαριστήσεως τὴν γενναιότητα τοῦ ὀρθοῦ νοός της, καὶ ἀντὶ ἀγάπης τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς ἐναρέτου καρδίας της;

Δὲν ἐξέτασα, δὲν ἐτόλμησα νὰ ἐξετάσω λεπτομερῶς τὸ παρελθὸν, ἀλλ' ἀπέφευγα πᾶσαν ἐρώτησιν δυναμένην νὰ ταράξῃ ἐκ νέου τὴν ἠρεμίαν καὶ τοῦ ἰδικοῦ της καὶ τοῦ ἰδικοῦ μου νοός.

— Ἂν ἀνακαλέσω εἰς τὴν μνήμην μου παρελθούσας θυέλλας εἰς ἡμέραν τόσον λαμπράν, ἐσυλλογιζόμην ἐνδομύχως βλέπων τὴν καλήν μου Θηρεσίαν, δυνατὸν νὰ καταστρέψω τὴν γοητείαν τῆς παρούσης μου εὐτυχίας.

Ἀλλοίμονον! Ἡ γοητεία δὲν διήρκεσε πολύ. Ἐν τοσούτῳ ἠναγκάσθημεν ἂν καὶ ἀκουσίως νὰ ἐπαναλάβωμεν τὰ καθήκοντά μας εἰς Whitehall.

Τὴν ἐπάνοδόν μας εἰς τὴν Αὐλὴν ὑπεδέχθησαν ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα διὰ κολακευτικωτάτων περιποιήσεων· λαμπραὶ διασκεδάσεις ἐδόθησαν ὑπὸ τῶν Μεγαλειοτάτων πρὸς τιμὴν τοῦ γάμου μας, καὶ ἤρχισα νὰ φοβῶμαι μήπως ἡ λατρεία ἥτις ἀπανταχοῦ περιέμενε τὴν νέαν καὶ ὡραίαν σύζυγόν μου, κατώρθωνε μέχρι τέλους νὰ μετριάσῃ τὴν κλίσιν της πρὸς τὸν μοναχικὸν βίον τὸν ὁποῖον εἴχομεν κατὰ νοῦν νὰ ζήσωμεν. Καὶ ὅμως μοὶ ἀνενέωσε πάλιν τὰς πρώτας της παρακλήσεις, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων εὐσεβάστως ἠρνήθην τὴν εὐμενῆ πρότασιν τοῦ βασιλέως νὰ λάβω μέρος εἰς τὸ νέον ὑπουργεῖον. Ἐν ἑνὶ λόγῳ περιέμενα μόνον ἁρμοδίαν περίστασιν ὅπως ἀποσυρθῶ ἐντελῶς εἰς τὴν εὐτυχῆ ἑστίαν ὅπου ἤλπιζα ν' ἀφοσιώσω τὰς τελευταίας μου ἡμέρας εἰς τὴν συναναστροφὴν τῆς ἰδίας μου οἰκογενείας.

Ἐνῷ τὰ πράγματα εἶχον οὕτω, ἔτυχε νὰ εὑρεθῶμεν καὶ οἱ δύο ἐν ὑπηρεσίᾳ παρὰ τῇ Βασιλίσσῃ εἰς Kew, ὅτε ἑσπέραν τινὰ, ἐκλεκτοί τινες προσφιλεῖς τῇ Μεγαλειοτάτῃ, ἐσχημάτιζον μικρὸν κύκλον.

Ἡ ὁμιλία ἐστράφη περὶ μουσικῆς· ἡ δὲ Βασίλισσα, ἥτις περιέγραφε μετὰ ἐθνικῆς μεροληψίας τοὺς ὕμνους τοὺς ψαλλομένους ἀπὸ τοὺς Πορτογάλλους ναύτας, στραφεῖσα αἴφνης πρός με εἶπεν ὅτι ἀφ' ὅτου ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν πατρίδα αὐτῆς δὲν ἤκουσε φωνητικὴν μουσικὴν, ἥτις νὰ τῇ προξενήσῃ μεγίστην εὐχαρίστησιν, ἐκτὸς μόνον ἀπὸ τὰ χείλη τῆς Μὶς Μάρτσμοντ.

— Δὲν δύναμαι, ὡς βλέπετε, προσέθηκε μειδιῶσα χαριέντως, νὰ λησμονήσω τὸ ὄνομα ἐκείνης τῆς ὁποίας τὴν συναναστροφὴν τοσοῦτον ἐξετίμων. Ἀλλὰ ἂν ἡ *Λαίδυ Γρέβιλ* μὲ συγχωρῇ διὰ τὴν ἀπροσεξίαν μου καὶ θέλῃ νὰ μὲ εὐχαριστήσῃ μὲ ἓν ἐκ τῶν ᾀσμάτων ἐκείνων διὰ τῶν ὁποίων συνείθιζε νὰ μὲ ἀποκοιμίζῃ ὅτε ὑπέφερα σωματικῶς ἢ ψυχικῶς, θὰ συγχωρήσω καὶ ἐγὼ σὲ, Μιλόρδε, διότι μὲ ἀφήρεσες τὴν θεραπείαν τῆς φίλης μου.

Ἡ Θηρεσία ἔσπευσε νὰ ὑπακούσῃ, κύπτουσα δὲ ἐπὶ τοῦ ὀργάνου αὐτῆς ἦτο τότον χαρίεσσα ὥστε ἡ Βασίλισσα μὲ εἶπε πάλιν·

— Πρέπει νὰ ἴδῃ τὴν Θηρεσίαν μας μὲ αὐτὸ τὸ ἔνδυμα ὁ ζωγράφος Δέλυ· δύναται νὰ κάμῃ ὡραίαν τὴν εἰκόνα της διὰ τῆς γραφίδος του, καὶ θὰ εὐχαριστηθῶ πολὺ νὰ ἀποκτήσω τοιαύτην ἀνάμνησιν τῆς νέας μου φίλης.

Τὴν εἰκόνα ἥτις ἐγένετο συνεπείᾳ τῆς παρατηρήσεως ταύτης εἶδες, Ἐλένη μου, συχνάκις εἰς τὴν στοὰν τοῦ Πύργου τοῦ Σίλυ.

Ἐνῷ μὲ ὡμίλει οὕτω ἡ Βασίλισσα, παρετήρησα ὅτι ὁ δοὺξ τοῦ Βούκιγκαμ πλησιάσας τὴν σύζυγόν

μου μὲ ἦθος σεβασμοῦ σχεδὸν δὲ καὶ εἰρωνείας, τῇ ἔκαμε δυσάρεστόν τινα αἴτησιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπέμενε μὲ θερμότητα ὑπερβαίνουσαν τὰ ὅρια τῆς εὐγενείας καὶ τῆς καλῆς ἀνατροφῆς, ἐνῷ ἐκείνη τῷ ἠρνήθη αὐτὴν μὲ ἦθος ὑπερήφανον, ὁποῖον οὐδέποτε ἄλλοτε εἶδον αὐτὴν νὰ μεταχειρισθῇ.

Ὁ δοὺξ ὅμως στραφεὶς πάραυτα πρὸς τὴν Βασίλισσαν παρεκάλεσεν αὐτὴν νὰ μεσιτεύσῃ πλησίον τῆς Λαίδυ Γρέβιλ, ὅπως ψάλῃ ἰταλικόν τι ᾆσμα τὸ ὁποῖον, εἶπεν, ἡ Μεγαλειότης της ποτὲ ἴσως δὲν ηὐτύχησε ν' ἀκούσῃ. Ἀλλὰ πρὶν ἢ προφθάσῃ ν' ἀπαντήσῃ ἡ Βασίλισσα, πρὶν ἢ λάβω ἐγὼ καιρὸν νὰ ἐξετάσω τὴν αἰτίαν τῆς ἀγωνίας καὶ τῆς αἰδοῦς τὴν ὁποίαν ἐξέφραζον τὰ βλέμματα τῆς Λαίδυ Γρέβιλ, αὕτη ἐκάλυψε τὸ μέτωπόν της διὰ τῶν χειρῶν της καὶ ἀνέκραξε μὲ φωνὴν ἀγρίας συγκινήσεως·

— Ποτὲ πλέον . . . ποτέ! ποτὲ πλέον! . . Εἶναι πλέον παραπολὺ ἀργά!

Ἡ Βασίλισσα, ἔχουσα ἡ ἰδία μεγίστην πεῖραν τῶν θλίψεων πληγωμένης καρδίας, ἐφάνη συμπαθήσασα ζωηρῶς πρὸς τὴν θλίψιν ἥτις ἀφῆρεσεν ἀπὸ τὴν φίλην της πᾶσαν ἀταραξίαν νοός· ἐγερθεῖσα δὲ, βεβαίως ὅπως διασκεδάσῃ τὴν προσοχὴν τῶν κυριῶν της, προσεκάλεσεν ἡμᾶς νὰ τὴν ἀκολουθήσωμεν εἰς τὴν πλησίον στοὰν, τὴν ὁποίαν κατεῖχε τότε ὁ Σὶρ Πέτρος Λέλυ, ὅπως ἀποτελειώσῃ τὴν σειρὰν τῶν εἰκόνων τῶν ὡραιοτήτων τῆς Αὐλῆς τοῦ Καρόλου. Μεταξὺ δὲ τῶν ἀσημάντων σχολίων καὶ μικρῶν ζηλοτυπιῶν τὰς ὁποίας διήγειρον μεταξὺ τῶν κυριῶν αἱ πρὸ αὐτῶν εἰκόνες, ἡ Λαίδυ Γρέβιλ ἐλησμονήθη ἐντελῶς.

Ἐνῷ λοιπὸν τὴν ἐπαύριον τὸ πρωὶ ἐσκεπτόμην τίνι τρόπῳ νὰ ἐρωτήσω τὴν Θηρεσίαν περὶ τῆς παραδόξου σκηνῆς τῆς προλαβούσης ἡμέρας, ἐκείνη αἴφνης μὲ ἀνήγγειλε σταθερῶς ὅτι δὲν ἠδύνατο, δὲν *ἤθελε* πλέον νὰ μείνῃ οὐδὲ μίαν ἡμέραν εἰς τὴν βασιλικὴν ἀκολουθίαν· ἐτελείωσε δὲ τὴν ἀγγελίαν της ταύτην γονυπετήσασα πρὸ τῶν ποδῶν μου καὶ παρακαλέσασά με, ἂν ἐπεθύμουν τὴν ἡσυχίαν τοῦ νοός της, τὴν ὑγείαν, τὴν σωτηρίαν της, νὰ μετοικίσωμεν πάραυτα εἰς Σίλυ.

— Ἔχω τὴν ἰδιαιτέραν συγκατάθεσιν τῆς Βασιλίσσης, μοὶ εἶπε δείξασά με μικρὰν ἐπιστολὴν αὐτῆς.

Ἡ ἐπιστολὴ, γαλλιστὶ γεγραμμένη ὑπὸ τῆς Βασιλίσσης, ἐμπεριεῖχε τὰ ἑξῆς·

« Ὕπαγε, ἠγαπημένη μου Θηρεσία! . . . Ὅσον πολύτιμος καὶ ἂν εἶναι εἰς ἐμὲ ἡ συναναστροφή σου, αἰσθάνομαι ὅτι καὶ τῶν δύο μας ἡ εὐτυχία θὰ ἀσφαλισθῇ καλλίτερον διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως τὴν ὁποίαν ἔχεις κατὰ νοῦν.

Ἔστω πρὸς παρηγορίαν σου ἡ ἰδέα ὅτι θὰ σὲ ἐνθυμῆται πάντοτε μετὰ σεβασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης

Ἡ ἀγαπῶσά σε φίλη

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ, Βασίλισσα.»

Τὸ προφυλακτικὸν ὕφος τῆς ἐπιστολῆς ταύτης μὲ ἔκαμε ν' ἀπορήσω ὀλίγον καὶ ἤρχισα νὰ ζητῶ ἐξηγήσεις ὅτε ἡ Θηρεσία ὑπολαβοῦσα·

— Μὴ μ' ἐρωτᾷς, εἶπε, διότι δὲν δύναμαι πρὸς τὸ παρὸν νὰ σὲ ἀνοίξω ὅλην μου τὴν καρδίαν. Πλὴν εὐχαριστίθητι μόνον, ὅτε συνέδεσα τὴν τύχην μου μὲ τὴν ἰδικήν σου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων· ἡ τιμή σου καὶ ἡ εὐτυχία σου μοὶ ἐγένοντο πολύτιμοι ὅσον καὶ αἱ ἰδικαί μου, καὶ ὁ Θεὸς νὰ μ' ἐγκαταλείψῃ ἐν τῇ ἐσχάτῃ μου ὥρᾳ ἂν ποτε λησμονήσω νὰ συμβουλευθῶ εἴς τι τὴν ὑπόληψίν σου καὶ τὴν ἡσυχίαν τῆς καρδίας σου. Ἔχε ἐμπιστοσύνην εἰς ἐμὲ, δὲν φοβούμεθα τίποτε ἀπὸ τὴν ἀντίστασιν τοῦ Βασιλέως.

Ἀπεφασίσαμεν δὲ νὰ δώσωμεν ὡς πρόφασιν τῆς αἰφνιδίας ἀπομακρύνσεώς μας ἀπὸ τὸν κοινὸν βίον, τὴν ἀδύνατον κατάστασιν τῆς ὑγείας τῆς Λαίδυ Γρέβιλ, ἥτις ἔμελλε νὰ γίνῃ μετά τινας μῆνας μήτηρ. Οὕτω ἐκτελέσαντες ἐσπευσμένως ὅλας τὰς ἐθιμοταξίας τῶν ἀποχαιρετισμῶν ἀφήκαμεν τὰς διασκεδάσεις τοῦ Whitehall διὰ τὰς ὡραίας εὐχαριστήσεις καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πύργου μας.

Ἐνῷ διεβαίναμεν ὑπὸ τὴν ἀρχαίαν δενδροστοιχίαν, μεταξὺ τῶν χαιρετισμῶν τῶν συναθροισθέντων κατοίκων τοῦ κτήματός μου, ἀνενέωσα τὴν ἀπόφασίν μου νὰ μὴ ἐγκαταλείψω πλέον ποτὲ τὴν κατοικίαν τῶν προγόνων μου, καὶ νὰ θέσω ἐπὶ τῆς εὐτυχοῦς οἰκιακῆς ζωῆς μου τὰς βάσεις εὐτυχεστέρου μέλλοντος βίου. Ὡς πρὸς ἕνα λόγον εἶχα εὐθὺς αἰτίαν νὰ εὐχαριστηθῶ διὰ τὴν μεταβολὴν ταύτην τῆς τύχης μας· ἡ Θηρεσία, τῆς ὁποίας ἡ ὑγεία ἐπί τινας μῆνας ἐξησθένει μικρὸν κατὰ μικρὸν, ἀνέλαβεν ἐν τῇ ἡσυχίᾳ τῆς ἐξοχῆς τὴν προτέραν της δύναμιν.

Ἀδιακόπως κατεγίνετο· τὰ συμφέροντα τῶν πτωχῶν, τῶν ἀσθενῶν, τῶν γερόντων συχνάκις ἔφεραν αὐτὴν εἰς τὸ χωρίον, ὅπου ἴσως ἤκουσες τὸ ὄνομά της ἀναφερόμενον μετ' εὐγνωμοσύνης καὶ ἀγάπης· ὅτε δὲ ἐπανήρχετο ἐκ τῶν τοιούτων ἐκδρομῶν εἰς τὸν πύργον ἡ συναίσθησις τῆς εὐχαριστηθείσης καλοκαγαθίας της ἔρριπτε πρόσκαιρον λάμψιν ἐπὶ τοῦ προσώπου της. Τὰ πάντα λοιπὸν ἔβαινον καλῶς, καὶ ἂν δὲν ἐτόλμων νὰ κολακευθῶ ὅτι μὲ ἠγάπα περιπαθῶς, ἠσθανόμην ὅτι ἐκέρδιζα βαθμηδὸν τὴν ἐντελῆ ἐμπιστοσύνην της.

Ἤρχιζα ἤδη νὰ περιμένω μὲ τὴν εὐτυχῆ ἀνησυχίαν τῆς ἀγάπης τὴν πλησιάζουσαν ἡμέραν καθ' ἣν ἡ Θηρεσία θὰ ἐγίνετο μήτηρ, ὅτε πρωΐαν τινὰ μετ' ἀπορίας εἶδον τὴν ἄφιξιν ἀγγελιαφόρου κομίζοντος ἐπιστολὴν τοῦ Δουκὸς τοῦ Βούκιγκαμ. Παράδοξον μοὶ ἐφάνη νὰ λάβῃ τὸν κόπον ν' ἀνανεώσῃ ἀλληλογραφίαν μετ' ἐμοῦ, διότι πολλὰ μικρὰ φιλικὴ σχέσις ὑπῆρξεν ἀείποτε μεταξύ μας, καὶ ἡ ὑποτιθεμένη δυσαρέσκεια τοῦ βασιλέως διὰ τὴν τολμηρὰν ἀποχώρησίν μου ἐκ τῆς Αὐλῆς μ' ἔσωσεν ἀπὸ τὰς θωπείας τῶν Αὐλικῶν του. Πλὴν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη κατὰ τὰ φαινόμενα ἦτο ἁπλῶς ἐπιστολὴ φιλόφρων, ζητοῦσα εἰδήσεις περὶ τῆς ὑγείας τῆς Λαίδυ Γρέβιλ, πρὸς τὴν ὁποίαν ἐσωκλείετο γράμμα ἐπιγραφόμενον «πρὸς τὴν Μὶς Μάρτσμοντ,» καὶ τὸ ὁποῖον ὁ Δοὺξ μὲ παρεκάλει νὰ ἐγχειρίσω εἰς τὴν σεβαστὴν σύζυγόν μου μετὰ τῶν ταπεινῶν προσρήσεών του.

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Βούκιγκαμ ἐτελείωνε μὲ τὴν ἀγγελίαν πολιτικῶν τινων εἰδήσεων φύσεως εὐχαριστούσης πᾶσαν Βρετανικὴν καρδίαν, τὴν εἴδησιν νίκης τοῦ στόλου μας ἐναντίον τοῦ Δανοῦ ναυάρχου De Ruyter· εἰς τὴν νίκην ταύτην, Ἑλένη μου, ὁ εὐγενὴς ἀδελφός σου, ὡς γνωρίζεις, ἐφονεύθη μεταξὺ τοῦ θριάμβου μας!

Ἦσο τότε τόσον νέα ὥστε δὲν ἠδύνασο νὰ καταναήσῃς τὴν κοινὴν συμπάθειαν τὴν ὁποίαν ἐγέννησεν ὁ γενναῖος καὶ ἀτυχὴς οὗτος νέος· ἀλλὰ δύναμαι νὰ σὲ βεβαιώσω, μετὰ τοῦ δολίου Βούκιγκαμ ὅτι ἡ ἀπώλειά του ἀκριβῶς ἐπληρώθη ἔστω καὶ διὰ τοῦ θριάμβου τῶν ὅπλων μας.

— Τί νέα ἀπὸ τὴν Αὐλήν; μὲ ἠρώτησεν ἡ Θηρεσία ὅτε μετὰ μικρὸν εἰσῆλθα εἰς τὸ δωμάτιόν της.

— Καὶ καλὰ καὶ κακὰ, ἀπεκρίθην. Ἐνικήσαμεν λαμπρὰν νίκην ἐναντίον τοῦ De Ruyder, ἥτις ὅμως ἀφῆρεσε τὴν ζωὴν πολλῶν διακεκριμένων ἀξιωματικῶν.

Ἐκείνη δὲ ἀναπηδήσασα ἀπὸ τοῦ θρανίου της καὶ πλησιάσασά με ἀγρίως, ἐψιθύρισε μὲ φωνὴν τὴν ὁποίαν οὐδέποτε δύναμαι νὰ λησμονήσω.

— Ἀποκρίθητί μοι εἰλικρινῶς; . . . εἰπέ με ἀληθῶς; . . . *ἀπέθανε;*

— Περὶ τίνος ὁμιλεῖς; ἠρώτησα.

— Περὶ *ἐκείνου* . . . περὶ τοῦ φιλτάτου μου . . . περὶ τοῦ ἀῤῥαβωνιστικοῦ μου, . . . περὶ τοῦ Πέρσυ, τοῦ ἰδικοῦ μου, τοῦ ἰδικοῦ μου Πέρσυ! μὲ ἀπεκρίθη μὲ ἀγωνίαν σχεδὸν ἀδύνατον νὰ περιγράψῃ τις.

Καὶ τὴν στιγμὴν ἀκόμη ἐκείνην, Ἑλένη, ἂν καὶ ἐπληγώθη καιρίως ἡ καρδία μου, ἠσθάνθην βαθυτάτην συμπάθειαν πρὸς τὸ ἀτυχὲς ἐκεῖνο πλάσμα τοῦ ὁποίου ὁ φόβος ἦτο τοσοῦτον ἀγωνιώδης. Δὲν ἐτόλμων νὰ τῇ ἀποκριθῶ· δὲν ἐτόλμων νὰ ζητήσω βοήθειαν φοβούμενος μήπως προδοθῇ εἰς τοὺς ἄλλους ὅπως ἐπροδόθη ἐνώπιον τοῦ συζύγου της. Ἀλλ' ἐκείνη εἶχε χάσει πᾶσαν ἀταραξίαν, καὶ μάτην προσεπάθησα νὰ τὴν καταπραΰνω δι' ἀορίστου ἀπαντήσεως.

— Μή με ἀπατᾷς, εἶπε. Ὑπῆρξες πάντοτε καλὸς καὶ γενναῖος μαζή μου. Εἰπέ μοι· ἔμαθεν ἐκεῖνος τὰ πάντα . . . μὲ κατηράσθη; . . . μήπως *ἐζήτησε* νὰ ἀποθάνῃ;

Μ' ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα ὅτι ἡ ἐπιστολὴ τὴν ὁποίαν εἶχα ἀνὰ χεῖρας πιθανὸν νὰ ἦτο τοῦ . . . φονευθέντος ἐραστοῦ της, καὶ μὲ φρίκην τὴν ὁποίαν μοὶ ἦτο ἀδύνατον νὰ καταστείλω παρέδωκα αὐτὴν εἰς τὰς χεῖράς της. Ὅτε δὲ ἤνοιξεν αὐτὴν τεμάχιον κόμης ἔπεσεν ἐκ τοῦ φακέλου, ὅστις ἐμπεριεῖχεν ὀλίγας λέξεις ἀποχαιρετισμοῦ, ὑπαγορευθείσας ὑπὸ τοῦ Πέρσυ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου του, ἀρκετὰς ὅμως ὅπως ἐξηγήσωσι τὴν ἀπελπισίαν εἰς ἣν ἡ ἀνάγνωσις αὐτῶν ἐβύθισε τὴν ἀτυχῆ μου Θηρεσίαν.

Πρὶν ἢ ἐπέλθῃ ἡ νὺξ ἦτο παράφρων, μανιακὴ, καὶ ἐν τοιαύτῃ οὖσα καταστάσει ἐγέννησε νεκρὸν τέκνον! . . .

Εἶναι περιττὸν νὰ περιγράψω τὴν πικρὰν διάψευσιν τῶν ἐλπίδων τῆς καρδίας μου ὑπὸ τὴν σκληρὰν ταύτην ἀπάτην. Εἶχα στηρίξει ὅλας τὰς ἐλπίδας τῆς γηΐνης εὐτυχίας μου ἐπὶ τῆς ἀγάπης τῆς Θηρεσίας καὶ ἡ καταστροφὴ ὑπῆρξεν ἐντελής. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον περιέμενα μετ' ἀνυπομονησίας ὅπως ἐπικυρωθῇ ἡ οἰκιακή μου εἰρήνη καὶ διὰ ἱερωτέρων δεσμῶν, ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ δυστυχίαν καὶ ἀπελπισίαν. Ἤμην ἄνευ τέκνων καὶ δὲν ἐδυνάμην σχεδὸν νὰ θεωρήσω ἐμαυτὸν ὡς σύζυγον πρὶν ἢ μάθω μέχρι τίνος εἶχα προδοθῆ.

Ἀλλ' ὅτε ἔβλεπα τὸ ἀτυχὲς καὶ πάσχον πλάσμα ἐνώπιόν μου, πᾶν αἴσθημα ὀργῆς κατέπαυε, καὶ πᾶσα λέξις μομφῆς ἐξέπνεεν ἐπὶ τῶν χειλέων μου.

Πλὴν καὶ τότε ἀκόμη δὲν ἐγνώριζα τὰ πάντα. Ἐν τῇ παραφροσύνῃ της ἡ ἀτυχὴς Θηρεσία ἐπεκαλεῖτο ἄλλοτε μὲν τὸν Πέρσυ ἄλλοτε δὲ ἐμὲ νὰ τὴν ὑπερασπισθῶμεν ἐναντίον τῶν τεχνασμάτων τῶν ἐχθρῶν της . . . *νὰ τὴν σώσωμεν ἀπὸ τὸν βασιλέα!* . .

— Προσπαθοῦν νὰ μὲ ἀτιμάσουν, ἔλεγε μὲ περίλυπον ἦθος, καὶ ἀλλοίμονον! εἶμαι ὀρφανὴ καὶ ἄνευ φίλων!

Ἀπὸ τὸν ἐρεθισμὸν ὅστις τὴν ἐτάραττεν ὁσάκις ἀνέφερε τὸ ὄνομα τοῦ Καρόλου, ἐπείσθην ἐπὶ τέλους ὅτι τρομερὸν μυστήριον συνδεόμενον μετὰ τοῦ γάμου μου ἔμεινεν ἀκόμη ἀνεξήγητον· τὰ δὲ ἔγγραφα τὰ ὁποῖα ἡ ἀσθένειά της ἔῤῥιψεν εἰς τὰς χεῖράς μου μὲ ἐφανέρωσαν μετ' ὀλίγον ὅλην τὴν συγκινητικὴν ἱστορίαν της. Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ συμπάθεια τὴν ὁποίαν μ' ἐνέπνευσεν, ὥστε ἐκάθησα ὁλοκλήρους ἡμέρας παρὰ τὴν κλίνην τῆς ἀδικηθείσης Θηρεσίας μου καὶ ἔκλαια ἐξ οἴκτου ἀκούων αὐτὴν ἀποτεινομένην τρυφερῶς πρὸς τὸν ἀποθανόντα καὶ προσφιλῆ αὐτῇ Πέρσυ, ἐνῷ ἄλλοτε ἐπεκαλεῖτο τὴν θείαν ἐκδίκησιν ἐπὶ τῆς ἀκολάστου καὶ σκληρᾶς τυραννίας τοῦ βασιλέως.

Φαίνεται ὅτι κατὰ τὴν διατριβήν της μετὰ τῆς συγγενοῦς της εἰς Δέβονσυρ, ἐγνώρισε τὸν λόρδον Πέρσυ τοῦ ὁποίου τὸ πλοῖον ἠγκυροβόλει εἰς γειτονά τινα λιμένα· μετὰ μικρὸν σφοδρὸς ἔρως ἐγεννήθη μεταξύ

των καὶ μὲ τὴν ἀπερισκεψίαν τῆς νεότητος ὑπεσχέθησαν ἀμοιβαίαν πίστιν πρὶν ἢ συλλογισθῶσιν ὅτι ἡ οὐχὶ ἀριστοκρατικὴ γέννησις τῆς Θηρεσίας καὶ ἡ ἔλλειψις περιουσίας θὰ καθίστα αὐτὴν ἀπαράδεκτον εἰς τοὺς γονεῖς του.

Ὁ Πέρσυ δὲ γινώσκων ὅτι οὗτοι ἔτρεφον ὑψηλοτέρας ἰδέας διὰ τὴν ἀποκατάστασίν του, δὲν ἐτόλμα νὰ τοῖς ἀνακοινώσῃ τὸν ἀῤῥαβῶνά του, ὥστε οἱ δύο νέοι ἀπεφάσισαν μεταξύ των ἡ μὲν Θηρεσία νὰ δεχθῇ τὰς προσφερομένας αὐτῇ ὑπηρεσίας τῆς λαίδυ Ῥισθεγοῦ ὅπως συστήσῃ αὐτὴν εἰς τὴν βασιλικὴν προστασίαν, ἐνῷ ὁ μνηστὴρ αὐτῆς θὰ ἐζήτει διὰ τοῦ ἐπαγγέλματός του μέσα διὰ τὴν μέλλουσαν διατήρησίν των. Οὕτω λοιπὸν ἔχοντες βαθεῖαν ἐμπιστοσύνην ὁ εἷς πρὸς τὸν ἄλλον ἀπεχωρίσθησαν, καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ θλιβεροῦ ἀποχωρισμοῦ των τῇ ἐνεχείρισε τὸ ᾆσμα τὸ ὁποῖον ἐν τῇ παραφροσύνῃ της ἀδιακόπως ἐπανελάμβανεν «Addio Teresa, Teresa addio!»—Τὴν ἐκφραστικὴν ταύτην φράσιν ἐνθυμήθην ὅτε ἤκουσα ψιθυριζομένην ὑπὸ τοῦ Δουκὸς τοῦ Βούκιγκαμ μὲ ὕφος ἐμφαντικὸν τὴν νύκτα ἐκείνην, ὅτε ἡ ταραχὴ τῆς λαίδυ Γρέβιλ ἐγένετο τοσοῦτον θλιβερῶς καταφανὴς ἐν τῷ κύκλῳ τῆς βασιλίσσης.

Πλὴν πῶς νὰ προσθέσω μὲ ἀρκοῦσαν ἀγανάκτησιν, Ἐλένη μου, ὅτι ἀπὸ τὴν ἡμέραν τοῦ διορισμοῦ της εἰς τὴν Αὐλὴν ἐξυβρίζετο ὑπὸ τῶν ἀκολάστων περιποιήσεων τοῦ βασιλέως; Δὲν ἦτο μὲν νέον πρὸς ἐμὲ ὅτι ὁ Κάρολος, πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν ἐγωϊστικῶν του παθῶν, παρέβλεπε πᾶν ὅριον τιμῆς καὶ κοσμιότητος, ἀλλ' ὅτι ἡ ἀπροστάτευτος θυγάτηρ ἀρχαίου καὶ πιστοῦ ὑπηκόου του τοῦ ὁποίου τὸ αἷμα ἐχύθη πρὸς ὑπεράσπισίν του, δὲν θὰ ἦτο ἀσφαλὴς ἐν τῇ ἀθωότητί της, ἦτο τῳόντι ἀποτρόπαιον!..

Περικυκλωμένη ἀπὸ τὰς προσπαθείας τοῦ αὐθάδους ἡγεμόνος καὶ μὴ ἔχουσα μηδένα φίλον ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ δυστυχὴς Θηρεσία δὲν ἐγνώριζε πρὸς ποῖον ν' ἀποταθῇ ὅπως τὴν βοηθήσῃ ἢ συμβουλεύσῃ. Εἰς μόνην τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἁγνότητα τοῦ χαρακτῆρός της ἠδύνατο νὰ ἐλπίσῃ ὅτι θὰ τὴν ἀπήλλαττον ἀπὸ προσφορὰς μισητὰς εἰς τὰ αἰσθήματά της. Ὁ βασιλεὺς ὅμως ὀργισθεὶς διὰ τὴν ἀντίστασιν τὴν ὁποίαν ἀπήντα, διὰ τῆς ταπεινοτέρας καὶ παρανομωτέρας ἐρεύνης τῆς ἀλληλογραφίας αὐτῆς ἀνεκάλυψε τὴν πρὸς τὸν λόρδον Πέρσυ ἀγάπην της, καὶ ἐνῷ ἐκείνη περιέμενεν ἀνυπομόνως τὸ πλοῖον τὸ ὁποῖον θὰ ἔφερε τὸν μόνον προστάτην της, βασιλικὴ διαταγὴ παρέτεινε τὴν διαμονήν του εἰς μεμακρυσμένον καὶ νοσῶδες κλῖμα ὅπου αἱ ἐπιστολαί της δὲν ἔφθανον εἰς αὐτὸν, καὶ ὅθεν ἡ βοήθειά του δὲν ἠδύνατο νὰ τὴν συντρέξῃ.

Κατὰ τὸ κρίσιμον τοῦτο διάστημα, ὅτε ὁ θάνατος τῆς λαίδυ Ῥιοθεσλὴ ἐστέρησεν αὐτὴν καὶ τῆς τελευταίας φίλης, ἐγνώρισα τὴν Μὶς Μάρτσμοντ. Δὲν δύναμαι σχεδὸν νὰ μαντεύσω διατί ὁ βασιλεὺς ἐνεθάῤῥυνε τοσοῦτον τὴν πρὸς αὐτὴν ἀγάπην μου, ἐκτὸς μόνον ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ τὴν κρατήσῃ εἰς τὴν Αὐλὴν, ὅπου μέλλουσά τις μεταβολὴ τῶν αἰσθημάτων της ἠδύνατο νὰ τὴν ῥίψῃ εἰς τὰς χεῖράς του, ἢ ὅπως μεταχειρισθῇ τὰς περιποιήσεις μου ὡς μέσον νὰ τὴν ἀποχωρίσῃ ἀπὸ τὸ ἀληθὲς ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης της, ἐγκαταλείπων εἰς τὴν τύχην τὰ περαιτέρω ἀποτελέσματα. Ὅπως δήποτε ὅμως, ὁ αὐτὸς ἀναιδὴς ἐγωϊσμὸς ὅστις τὸν καθίστα ἀνάλγητον εἰς πάντα δεσμὸν ἠθικοῦ αἰσθήματος προκειμένου περὶ τῆς Θηρεσίας, παρεκίνησεν αὐτὸν νὰ ἑτοιμάσῃ ζωὴν δυστυχίας εἰς τὸν φίλον τῆς νεότητός του, καὶ πιστὸν ἀπαδόν του.

Τεταραγμένη ἀπὸ τὴν ἀδιάκοπον φορτικότητα τοῦ Καρόλου, αἰσθανομένη ταπεινωσιν ἐκ τῶν ὑποψιῶν τὰς ὁποίας οἱ ὑπαινιγμοὶ τοῦ Βούκιγκαμ διήγειραν μεταξὺ τῶν συντρόφων της, ἄνευ φίλων... ἄνευ βοηθείας... ἄνευ ἐλπίδων... φοβουμένη μήπως ἡ ἄγνοια τοῦ κόσμου τὴν παρασύρῃ δολίως εἰς ἀπροσδόκητόν τι βάραθρον... γνωρίζουσα ἐν ταὐτῷ ὅτι καὶ ἐπιστρέφοντος τοῦ Πέρσυ ὁ μεταξύ των ἀῤῥαβὼν θὰ ἔμενεν ἐπὶ πολὺ ἀκόμη ἀνεκτέλεστος, ἡ ταλαίπωρος νέα ἔβλεπε τὸν γάμον της μετ' ἀνδρὸς τιμίου ὡς τὸ μόνον καταφύγιον ἐναντίον πάντων τούτων τῶν συγκεχυμένων ἀτυχημάτων, καὶ ἐν στιγμῇ ἀπελπισίας μοὶ ἔδωκε τὴν χεῖρα της!..

Πιστεύω ἱερῶς ὅτι ἀπὸ τῆς στιγμῆς τοῦ γάμου της κατέβαλε μεγίστας προσπαθείας ὅπως ἀποβάλῃ πᾶσαν ἀνάμνησιν τοῦ πρώην μνηστῆρός της. Ἡ ἐπιστολὴ ἡ ἀναγγέλλουσα αὐτῷ τὴν παράβασιν τῶν μεταξύ των ὑποσχέσεων τὴν ὁποίαν ἡ ἀθλία τύχη της ἐφαίνετο καταστήσασα ἀναπόφευκτον, οὐδέποτε ἔφθασε μέχρις αὐτοῦ· καὶ εὐτυχῶς... φεῦ! ὁποῖον εὐτύχημα εἰς *αὐτόν*!.. ὁ τελευταῖος γήϊνος λογισμὸς ἀνεπαύθη ἐπὶ τῆς Θηρεσίας Μάρτσμοντ ὡς ἐπὶ τῆς φιλτάτης καὶ πιστῆς μνηστῆς του.

Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἂν ἐπέστρεφεν ἀσφαλὴς εἰς τὴν πατρίδα του ἡ Θηρεσία θ' ἀπέφευγε τὴν συναναστροφήν του τόσον ἐπιμελῶς ὅσον καὶ τὴν τοῦ βασιλέως, καὶ ἂν δὲν ἐπήρχετο τόσον ἀποτόμως ἡ κακόβουλος πληγὴ ἥτις τὴν ἐστέρησε τῆς φρονήσεώς της, ἡ ὑπόληψίς της καὶ, ἐν καιρῷ, ἡ ἀφοσίωσις καὶ ἀγάπη της θὰ ἐγίνοντο ἰδικαί μου τόσον σταθερῶς, ὡς ἂν δὲν εἶχον κηλιδωθῇ ὑπὸ προτέρου τινὸς πάθους. Ὅπως ὅμως τὰ πράγματα συνέβησαν ἤμεθα καὶ οἱ δύο θύματα... ἐγὼ μὲν τῶν ἀτυχημάτων της... ἐκείνη δὲ τοῦ ἐγκλήματος τοῦ βασιλέως.

Ἐπὶ πολλοὺς μῆνας ὁ παροξυσμὸς τῆς ἀσθενείας της ἦτο τοσοῦτον σφοδρὸς ὥστε ἀπῄτει τὸ αὐστηρότερον περιορισμόν· ὁ δὲ ἰατρὸς ὅστις ἐπεριποιεῖτο αὐτὴν μὲ διαβεβαίωσεν ὅτι ἀφ' οὗ παρήρχετο ἡ ἐρεθιστικὴ αὕτη κατάστασις ἢ θὰ ἐγίνετο ἐντελῶς ὑγιὴς τὰς φρένας, ἢ θὰ ἔπιπτεν εἰς κατάστασιν μωρίας ἀπὸ τὴν ὁποίαν, ἂν καὶ δυνατὸν νὰ μὴ ἐπιῤῥεάζετο ἡ σωματική της ὑγεία δὲν θ' ἀνελάμβανεν ὅμως ποτέ. Μεθ' ὁπώσης ἀγωνίας περιέμενα τὴν κρίσιν τῆς ἀσθενείας της!... Καὶ ὅμως ὑπῆρχον στιγμαὶ ὅτε σχεδὸν δὲν ἐπεθύμουν νὰ τὴν ἴδω ἐξυπνοῦσαν ὅπως αἰσθανθῇ δριμύτερον τὰς θλίψεις της· διότι μὴ ἀναγνωρίζουσα τὸ πρόσωπόν μου κατὰ τὰς συχνὰς ἐπισκέψεις μου εἰς τὸ δωμάτιόν της, πολλάκις ἐξητεῖτο τὴν συγχώρησιν καὶ τὸν οἶκτον μου.

— Συγχώρησόν με, Γρέβιλ, συγχώρησόν με! ἔλεγε συνήθως. Τί θὰ γίνω ἂν καὶ σὺ, ὡς καὶ οἱ λοιποί, μὲ ἐγκαταλείψῃς καὶ μὲ κατατρέξῃς; Δὲν εἶμαι ἡ νόμιμος συζυγός σου καὶ ἡ μήτηρ τοῦ τέκνου σου; Καὶ ὅμως δὲν ἠξεύρω ἂν εἶμαι τῳόντι ἡ μήτηρ του... διότι ὅταν ζητῶ τὸ τέκνον μου δὲν θέλουν... δὲν θέλουν νὰ μὲ τὸ δώσουν. Εἶπέ με, ἐψιθύριζεν ἐνίοτε, μὲ μειδίαμα λυπηρὸν, μήπως τὸ ἔθαψαν εἰς τὴν μαινομένην θάλασσαν ὁμοῦ μὲ ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ ὀνομάσω;

Ὅτε ἡ κρίσιμος στιγμὴ ἔφθασεν ἡ παραφροσύνη τῆς Λαίδυ Γρέβιλ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἰατροῦ ἐπεκυρώθη διὰ βίου. Ἐβυθίσθη εἰς τὴν ἀπαθῆ κατάστασιν τοῦ νοὸς εἰς ἣν ἀκόμη καὶ σήμερον εὑρίσκεται. Μόνη ἡ παρουσία μου εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἐρεθίζῃ τὰ αἰσθήματά της καὶ ἐφαίνετο ἀποφεύγουσα καὶ αὐτοὺς τοὺς ὑπηρέτας οἵτινες τὴν ὑπηρέτουν πρὸ τῆς δυστυχίας της. Τότε λοιπὸν παρέδωκα αὐτὴν εἰς τὴν φροντίδα τῆς ἀγαθῆς τροφοῦ τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας, τῆς γραίας Ἀλὶς Βίσχαρτ, τὴν ὁποίαν ἡ Λαίδυ Γρέβιλ οὐδέποτε εἶχεν ἰδεῖ ἄλλοτε ἐπειδὴ κατῴκει πάντοτε εἰς τὸν Γρέβιλ Σταυρόν.

Ἡ ἀξία ἐμπιστοσύνης αὕτη γυνὴ καὶ ὁ σύζυγός της ὅστις ἦτο ἐπίσης διαδοχικὸς ὀπαδὸς τῆς οἰκογενείας μας, ἀφιερώθησαν ἔκ τοτε ἐντελῶς εἰς τὸ λυπηρὸν τοῦτο καθῆκον, καὶ οὕτω ἐγὼ ἐδυνήθην νὰ περιπλανῶμαι καὶ νὰ γίνω ἐξόριστος. Εἴθε νὰ εἶχα ἀρκετὴν δύναμιν χαρακτῆρος ὥστε νὰ μείνω μόνος καὶ δυστυχὴς εἰς τὸν ἄθλιόν μου οἶκον!.... διότι τότε, Ἐλένη μου, ποτὲ δὲν ἠθέλαμεν συναντηθῇ, καὶ δὲν θὰ εἶχες τόρα καὶ σὺ μέρος εἰς τὴν ὥραν ταύτην τῆς θλίψεως καὶ τῆς τύψεως τῆς συνειδήσεώς μου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Ἕως τόρα διηγήθην τὰς ἀδικίας τῶν ἄλλων καὶ παρέστησα ἐμαυτὸν ὡς θῦμα ἀθῶον. Τόρα ὅμως πλησιάζω εἰς περίοδον τοῦ βίου μου τὴν ὁποίαν καὶ γὰ προφέρω αἰσθάνομαι μομφήν.

Πλὴν κρίνε με ἄνευ κακίας· ἀναλογίσου τὴν ἰσχὺν τοῦ πειρασμοῦ μου, καὶ ἀπεκδυομένη, ὅσον τὸ δυνατὸν, τὴν συναίσθησιν τῆς πρὸς σὲ προσβολῆς, μετρίασον τὴν ὀργήν σου ἐναντίον δυστυχοῦς πλάσματος, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τόσους χρόνους τῆς ζωῆς του δὲν ἀπήλαυσε οὐδὲ μίαν ἥσυχον ὥραν.

Τρία σχεδὸν ἔτη μετὰ τὰ συμβάντα τὰ ὁποῖα ἀνέφερα, περιστατικόν τι τὸ ὁποῖον εἶναι περιττὸν νὰ σὲ ἀναμνήσω, ὑπεραγαπητή μου Ἐλένη, μὲ εἰσήγαγεν εἰς τὴν γνωριμίαν τῆς οἰκογενείας σου. Πιθανὸν νὰ ἐνθυμῆσαι μὲ πόσην ψυχρότητα ἐδέχθην τὰς προθύμους περιποιήσεις τῶν γονέων σου, διότι καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ Πέρσυ μοὶ ἦτο ὀδυνηρόν. Πεπρωμένη ὅμως γοητεία ἐφαίνετο ἑλκύουσά με πρὸς σὲ καὶ ἐναντίον ὅλων τῶν ἀποφάσεών μου καὶ τῆς μελαγχολίας τῆς ἐπιβαρυνούσης ἀκόμη τὴν καρδίαν μου, ἐγενόμην κατ' ἀρχὰς μὲν ἁπλοῦς γνώριμος, ἐπὶ τέλους δὲ προσφιλὴς οἰκεῖος καὶ φίλος τοῦ πατρός σου.

Ἦτο δυνατὸν νὰ προΐδω τοὺς κινδύνους οἱ ὁποῖοι ἐνέδρευον ὑπὸ τὴν στέγην του;.. Ἦτο δυνατὸν νὰ πιστεύσω ὅτι ἐνῷ ἀνεμιγνυόμην πάλιν εἰς τὰς κοινωνικὰς ὁμιλίας ἀπὸ τὰς ὁποίας εἶχον ἀποξενωθῆ τόσον καιρὸν, θὰ ἐκέρδιζα τὴν ἀγάπην τοῦ τέκνου του, τοῦ ζωηροῦ κορασίου τὸ ὁποῖον ἡ ἡλικία μου μὲ ἔδιδε τὸ δικαίωμα νὰ μεταχειρίζωμαι μὲ σχεδὸν πατρικὸν ἐνδιαφέρον, ἠδυνάμην λέγω νὰ προΐδω ὅτι ἐνῷ ἄλλοτε μὲν ἔπαιζα μετ' αὐτῆς ἄλλοτε δὲ τὴν ἐνουθέτουν, θὰ τὴν ἔβλεπα μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀναπτυσσομένην ἐν ὅλῃ τῇ ἀκμαίᾳ ὑπερηφανείᾳ τῆς γυναικὸς καὶ ἀποκτῶσαν τὴν ἀξιοπρεπῆ ἐκείνην ἁπλότητα τοῦ χαρακτῆρος ἥτις μὲ εἵλκυσεν πρὸς τὴν Θηρεσίαν Μάρτσμοντ.

Ἅμα ὡς ἐγνώρισα τὸν λόρδον Πέρσυ, τὸν πατέρα σου, ἐγνωστοποίησα αὐτῷ ὅτι ἡ κάθειρξις τῆς φιλτάτης μου συζύγου, πασχούσης ἀπὸ νοσαρὰν ἀσθένειαν, ἦτο ἡ αἰτία τῆς ἀθυμίας μου καὶ τοῦ περιπλανωμένου βίου μου, εὐχαριστήθην δὲ ἰδὼν ὅτι ἡ ἀπαμάκρυνσίς του ἀπὸ τὸν κόσμον τὸν ἐμπόδισε νὰ μάθῃ τὴν ἱστορίαν μου ἢ τὴν τοῦ υἱοῦ του τὴν ὁποίαν βεβαίως θὰ τῷ διηγοῦντο ἄλλοι. Δὲν ἐμάντευε ποσῶς ὅτι συνετέλεσε καὶ ἐκεῖνος, ἀκουσίως βεβαίως, εἰς τὴν οἰκειακὴν δυστυχίαν μου.

Ἡ δυσαναλογία τῆς ἡλικίας μας καὶ ἡ γνῶσις τοῦ προηγουμένου γάμου μου ἔκαμαν τοὺς γονεῖς σου νὰ βλέπωσιν ἄνευ οὐδεμιᾶς ὑποψίας τὴν συμπάθειαν τὴν ὁποίαν ἐδείκνυεν ἡ Ἐλένη των ὑπὲρ τῆς συναναστροφῆς μου. Ἐπί τινα καιρὸν ἤμην ἐπίσης τυφλός· τὴν στιγμὴν ὅμως ὅτε ἤρχισα νὰ προβλέπω τοὺς κινδύνους τοιαύτης ἀγάπης, ἀπεφάσισα ν' ἀποσπασθῶ ἀπὸ τὴν παρουσίαν της καὶ ἄνευ τῆς ἀναβολῆς οὐδὲ μιᾶς ὥρας, ἐπανῆλθα εἰς Σίλσυ.

Πλὴν πόσον ἡ κατοικία αὕτη ἦτο κακῶς ἐκλελεγμένη καὶ διὰ τοῦτο ἀνίκανος ν' ἀναπληρώσῃ τὴν

εὔθυμον συναναστροφὴν τὴν ὁποίαν ἐγκατέλειψα!

Ὁ ἐγκαταλελειμμένος πύργος μου ἦτο πλήρης τῶν φασμάτων τοῦ παρελθόντος, καὶ κατὰ τὰς ὥρας τῆς μονήρους θλίψεώς μου, πρῶτον τότε, ἡ ἄγονος καὶ σκοτεινὴ ἐρήμωσις ἥτις περιέμενε τὰ μέλλοντα βήματά μου μ' ἐνέπλησε τρόμου.

Ἀποφεύγων δεισιδαιμόνως τὴν σειρὰν τῶν δωματίων τὰ ὁποῖα κατῴκει ἡ δυστυχὴς Θηρεσία, δὲν εἶδα αὐτὴν ἐπὶ πολλὰ ἔτη· ἐνίοτε δὲ, ἀποπλανώμενος εἰς τὰς ὀνειροπολήσεις τῆς περιλύπου καρδίας μου ἤρχιζα ν' ἀμφιβάλλω καὶ περὶ αὐτῆς τῆς ὑπάρξεώς της. Καὶ ὅμως τὸ ἀφανὲς τοῦτο ὄν, τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο ὅτι δὲν κατεῖχε τὴν ἐλαχίστην θέσιν εἰς τὴν πλάστιγγα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, τὸ ἀναίσθητον τοῦτο πλάσμα τὸ ὁποῖον ἔμενεν ἐν τῇ μνήμῃ μου ὡς ἰχλευασμὸς ὀνείρου, ἔφερεν ἀνυπέρβλητον πρόσκομμα εἰς τὴν εὐτυχίαν μου!

Ἔβλεπα τὴν κληρονομίαν μου πεπρωμένην νὰ μεταβῇ εἰς ξένας χεῖρας, διότι δὲν εἶχα υἱὸν νὰ μὲ διαδεχθῇ, καὶ ᾐσθανόμην ὅτι ἤμην καταδικασμένος νὰ ἐγκαταλείψω πᾶσαν εὐχαρίστησιν καλλιτέρου βίου, καὶ πᾶσαν ἐλπίδα χάριν ἐκείνης εἰς τὴν ὁποίαν ἡ θυσία μου εἰς οὐδὲν ἐχρησίμευεν, ἐκείνης ἥτις μ' ἐπέτρεψε νὰ τὴν σφίγξω ἐπὶ τῆς καρδίας μου ἐν πλήρει πίστει καὶ ἀγάπῃ, ἐνῷ ἡ ἰδική της ἀπερρροᾶτο ὅλη ἀπὸ πάθος τοῦ ὁποίου ἡ ὁρμὴ ἐστέρησεν ἐμὲ μὲν τοῦ τέκνου μου, ἐκείνην δὲ τοῦ νοὸς καὶ τῆς ὑγείας της.

Τοιαῦτα ἦσαν τὰ ἐπιχειρήματα διὰ τῶν ὁποίων προσεπάθουν νὰ τυφλώσω ἐμαυτὸν ὡς πρὸς τὴν πρόοδον τῆς νέας μου ἀγάπης, καὶ νὰ καταπνίξω τὴν τύψιν τῆς συνειδήσεως τὴν ὁποίαν ᾐσθανόμην ὅτε πρῶτον συνέλαβα τὴν ἰδέαν νὰ ἀπατήσω τὸν κόσμον διαδίδων τὸν ὑποθετικὸν θάνατον τῆς συζύγου μου καὶ ἐπιζητῶν εἰς γάμον τὴν χεῖρα σου.

Ποσάκις τὰ εὐγενέστερα αἰσθήματα τῆς φύσεώς μου ὠπισθοχώρουν ἐνώπιν τοιαύτης αἰσχρᾶς πράξεως! Ποσάκις ἐγκατέλειψα τὸν σκοπόν μου τοῦτον... ποσάκις τὸν ἀνέλαβα παλαίων ἀλληλοδιαδόχως μὲ τὸ πάθος καὶ μὲ τὰς ἀρχάς μου! Δὲν ἐπαναλαμβάνω τὸ σόφισμα τὸ ὁποῖον ἀπετελείωσε τὴν τύφλωσίν μου, οὐδὲ θέλω νὰ ἐξευτελισθῶ τοσοῦτον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σου ἐξομολογούμενος τὰ ταπεινὰ τεχνάσματα καὶ τὰς εὐτελεῖς ὑποκρισίας εἰς τὰς ὁποίας μὲ παρέσυρεν ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ζοφώδους σκοποῦ μου! Ὦ Ἑλένη!.. ἡ καρδία μου ἡ τόσον ἐλεεινὴ τὴν ὥραν ταύτην, ὑπῆρξεν ἄλλοτε τιμία, ἀγαθὴ καὶ ἀληθὴς ὡς ἡ ἰδική σου· πλὴν δὲν ἔρπει βεβαίως ἐπὶ τῆς γῆς ἄθλιος τοῦ ὁποίου τὰ χείλη νὰ ἐπρόφερραν ψεύδη πλέον βδελυκτά. Ἡ τιμή, τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀρχαίου οἴκου τὸν ὁποῖον ἐμόλυνα, τὸ καλλίτερον προσὸν τοῦ εὐγενοῦς τάγματος τὸ ὁποῖον ἐταπείνωσα... εἶναι λέξις τὴν ὁποίαν δὲν τολμῶ σχεδὸν νὰ προφέρω.

Ἡ Ἀλὶς Βίσχαρτ καὶ ὁ σύζυγός της ὑπῆρξαν τὰ πρόθυμα ὄργανα τοῦ σχεδίου μου. Αἱ δυσκολίαι τὰς ὁποίας συνήντησα ὑπῆρξαν τῇ ἀληθείᾳ ὀλιγώτεραι ἀπὸ ἐκείνας τὰς ὁποίας περιέμενα. Ἐν τῇ παραφροσύνῃ της ἡ λαίδυ Γρέβιλ ἀπετείνετο ἀπελπιστικῶς, πρὸς τὸν μνηστῆρά της, ὀνομάζουσα αὐτὸν, ὥστε ἐνέπνευσεν εἰς τὰς θεράπαινας αὐτῆς τὴν πεποίθησιν ὅτι ἦτο ἔνοχος, πεποίθησιν τὴν ὁποίαν μάτην προσεπάθησα νὰ καταπολεμήσω. Δὲν ὑπῆρχε λοιπὸν φόβος, οἱ πιστοὶ αὐτοὶ ὀπαδοὶ τῆς οἰκογενείας μου οἵ τινες μὲ ἠγάπων μὲ σχεδὸν πατρικὴν ἀφοσίωσιν, καὶ τῶν ὁποίων ἡ καρδία κατεθλίβετο διότι θὰ ἐσβέννυτο τὸ ὄνομα τῶν Γρέβιλ, νὰ θεωρήσωσιν αὐτὴν ἀντικείμενον ἄξιον τῆς θυσίας τῆς γενέτης μου εὐτυχίας.

Οἱ ὀλίγοι δυσταγμοὶ τοὺς ὁποίους ἔδειξαν, προερχόμενοι μᾶλλον ἀπὸ τὸν τρόπον τὸν ὁποῖον θὰ μετεχειρίζετο ἢ ἀπὸ τὴν συνείδησίν των, εὐκόλως διεσκεδάσθησαν. Κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν των δὲ μετέβησαν εἰς τὸν Γρέβιλ Σταυρὸν πρὸς εὐκολωτέραν ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων μας, προφασιζόμενοι ὅτι ἡ ἀτυχὴς Θηρεσία εἶχεν ἀνάγκην ἀλλαγῆς ἀέρος. Ἅμα ὡς ἔφθασαν ἐκεῖ εὐκόλως διέδοσαν εἰς τοὺς ὑπηρέτας τοῦ κτήματος ὅτι ἡ κατάστασις αὐτῆς ἦτο ἐπικίνδυνος· ἡ δὲ φύσις τῆς ἀσθενείας της ἐδικαιολόγει ἀρκούντως τὸν ἀποκλεισμόν της ἀπὸ πάντας τοὺς ἄλλους ὑπηρέτας.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦσαν συνειθισμένοι ὅλοι νὰ μανθάνωσιν ἀπὸ τὴν Ἀλὶς καθ' ἑκάστην εἰδήσεις περὶ τῆς μαραινομένης καταστάσεως τῆς κυρίας των, ἡ ἀγγελία τοῦ θανάτου αὐτῆς οὐδόλως τοὺς ἐξέπληξεν· πλαγὴ δὲ κηδεία ἐπεσφράγισε τὸ σύστημα τῆς ἀπάτης.

Μόλις ὅμως ὁ θάνατος καὶ ἡ κηδεία τῆς λαίδυ Γρέβιλ μοὶ ἀνηγγέλθησαν ἐπισήμως, καὶ πάραυτα μετενόησα πικρῶς διὰ τὸ αἰσχρὸν σχέδιον τὸ ὁποῖον τοσοῦτον ἐπιτυχῶς ἐξετελέσθη. Ἡ καρδία μου ἐξεγείρετο ἐναντίον τοῦ μέρους τῆς ἀρίστης ὑποκρίσεως τὸ ὁποῖον ἔπρεπεν ἀκόμη νὰ παίξω, ἐπιδεικνύων εἰς τὸ κοινὸν προσποιημένην θλίψιν. Καὶ ὅμως ἡ τύψις τῆς συνειδήσεώς μου δὲν κατώρθωσε νὰ μὲ ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὴν ἐπιδίωξιν τοῦ ἀρχικοῦ σκοποῦ μου, ἀλλὰ τυφλωθεὶς ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινον πάθος καὶ μὴ συλλογισθεὶς τὸ αἶσχος καὶ τὴν δυστυχίαν τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ συσωρεύσω ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς γυναικὸς τὴν ὁποίαν ἐλάτρευα, ἐζήτησα καὶ ἀπήλαυσα, τὴν χεῖρά σου.

Ἑλένη! ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν ἐγνώρισα οὐδὲ μίαν ὥραν εὐτυχίας. Ἡ πρώτη ποινὴ διὰ τῆς ὁποίας ἐτιμωρήθη ἡ ἁμαρτία μου ὑπῆρξεν ἡ ἀνικανότης νὰ γευθῶ τὴν ἀγάπην, χάριν τῆς ὁποίας ἀπέβαλα πᾶσαν ἀπαίτησιν ἐλέους διὰ τὸ παρὸν καὶ διὰ τὸ μέλλον. Ἡ εἰκὼν τῆς Θηρεσίας, ὄχι ἐν τῇ παρούσῃ της ἀθλίᾳ καταστάσει, ἀλλὰ θελκτικὴ ὅπως πρῶτον ἐδέχθη τοὺς ὅρκους μου ὅτι «θὰ τὴν ἠγάπων καὶ ἐτίμων ὑγιᾶ ἢ ἀσθενῆ» μὲ παρηκολούθει εἰς πᾶσαν σκηνὴν οἰκιακῆς τρυφερότητος. Ἔτρεμον ὁσάκις ἤκουα νὰ ἀποτείνωσι τὸν λόγον εἰς τὴν Ἑλένην μου ὡς πρὸς τὴν «λαίδυ Γρέβιλ,» καὶ τὴν ἔβλεπον σφετεριζομένην τὰ δικαιώματα καὶ κατέχουσαν τὴν θέσιν ἐκείνης ἥτις δὲν ἦτο πλέον εἰμὴ ἀνώνυμος δεσμὸς μεταξὺ τῶν ζώντων καὶ τῶν τεθνεώτων. Οὐδέποτε εἶδα τὸν υἱόν μου, τὸν ἀπόγονον δύο ἐκ τῶν εὐγενεστέρων οἴκων τῆς Βρετανίας ἐπὶ τοῦ ὁποίου τὸ στίγμα τῆς νοθείας ἠδύνατο νὰ μένῃ εἰς τὸ ἑξῆς, ἄνευ αἰσθημάτων κατακρίσεως καὶ τύψεως τῆς συνειδήσεώς μου, τὰ ὁποῖα κατεπίκραναν ὅλον τὸν βίον μου. Ἀλλοίμονον! τὰ πάντα ἦσαν δηλητηριασμένα!.. καὶ ὅσον ἰσχυρὰ, ὅσον δικαία, φιλτάτη μου Ἑλένη, καὶ ἂν εἶναι ἡ ὀργή σου ἐναντίον τοῦ προδόσαντός σε, πίστευσον, ὦ, πίστευσον ὅτι καὶ εἰς ταύτην τὴν ζωὴν ἡ θεία δικαιοσύνη μὲ ἐτιμώρησεν αὐστηρῶς.

Καὶ ὅμως τοιαύτη εἶναι ἡ ἀδυναμία τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὥστε ἐπ' αὐτῶν τῶν θυμάτων μου ἐπέβαλα τὰ ἀποτελέσματα τῆς τύψεώς μου. Ἡ ἀθυμία τοῦ χαρακτῆρός μου σ' ἐπροξένησε πολλὰς στιγμὰς θλίψεως, ὁ δὲ θάνατος τοῦ συζύγου τῆς Ἀλὶς καὶ ἡ πιθανότης τοῦ πλησιάζοντος τέλους αὐτῆς, ἐπετάχυναν, ἀναγκάσαντές με νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν μελαγχολικὸν τοῦτον οἶκον, τὴν πρόωρον ἐξήγησιν ἥτις κατέστησε τὴν ζωήν σου τόσον ἀθλίαν ὅσον καὶ τὴν ἰδικήν μου.

Ἡ ἀσθένεια τῆς Ἀλὶς ἀφῆκε εἰς τὴν ἀτυχῆ Θηρεσίαν περισσοτέραν ἐλευθερίαν ἢ ὅσην ἐπιτρέπει ἡ κατάστασίς της· ὅτε ἔφθασα ἐδῶ δὲν εἶχα τὴν γενναιότητα νὰ ἐπισκεφθῶ αὐτὴν ἢ νὰ ἀναδεχθῶ τὰ μέτρα τῆς ἀσφαλείας τὰ ὁποῖα ἡ ἀδυναμία τῆς παλαιᾶς τροφοῦ μου παρημέλει· εἰς τοῦτο δὲ ὀφείλεται ὁ τρομερὸς φόβος τὸν ὁποῖον ὑπέστης ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν τῆς δυστυχοῦς παράφρονος, τὴν ὁποίαν πιθανῶς εἴλκυσεν εἰς τὰ δωμάτιά μας ὁ πρὸ καιροῦ λησμονηθεὶς ἦχος τῆς μουσικῆς.

Τὴν ἀπαισίαν ἐκείνην ἑσπέραν, ἡ βαρεῖα πτῶσις σου μ' ἐξύπνισεν ὅπως ἴδω τὴν Ἑλένην μου κειμένην κατὰ γῆς καὶ τὴν Θηρεσίαν... ναί!.. τὴν μεταβληθεῖσαν καὶ δι' ἐμὲ τρομερὰν μορφὴν τῆς Θηρεσίας... κύπτουσαν ἐπ' αὐτῆς!..

Τώρα δὲ, ἐξυβρισθεῖσα ἀλλὰ περιπαθῶς ἀγαπωμένη Ἑλένη μου, τώρα ἀφ' οὗ σ' ἐφανέρωσα ἐντελῶς τὴν ἱστορίαν ταύτην τοῦ κακοῦ, κρίνον εὐθὺς περὶ τῆς τύχης μου· καὶ εἴ τε ἀποφασίσης ν' ἀποκαλύψῃς εἰς τὸν κόσμον τὸ μέγεθος τοῦ ἐγκλήματός μου, εἴ τε, ἀφ' οὗ οὐδὲν δύναται τώρα πλέον νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸν δεσμὸν τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ αἴσχους εἰς ὃν εἴμεθα περιπεπλεγμένοι, βοηθήσης ὅπως μὲ ὑπερασπισθῇς ἀπὸ ἀποκάλυψιν ὀλεθρίαν εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ ἀθώου τέκνου μας, ἀνακοίνωσόν με ταχέως τὴν κρίσιν σου. Τοῦτο μόνον ὑπολείπεται εἰς ἐμὲ νὰ σὲ διαβεβαιώσω ὅτι, δὲν θὰ ἐπιζήσω οὐδὲ ὥραν εἰς τὴν δημοσίευσιν τῶν οἰκιακῶν μου ἀτυχημάτων.

Ἐπὶ πολλὰς ὥρας μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς προηγηθείσης ἱστορίας, ἡ λαίδυ Γρέβιλ ἔμεινε δεσμευμένη ἐπὶ τοῦ θρανίου της ἐν μεγίστῃ ἀμηχανίᾳ καὶ ταραχῇ τοῦ νοός. Τὰ ῥάπισμα ἦτο τοσοῦτον αἰφνίδιον, τοσοῦτον περιπεπλεγμένον μὲ δεινὰ, περιλαμβάνοντα μύρια ἐνδιαφέροντα καὶ μὴ παρέχοντα μηδὲ ἀκτίνα ἐλπίδος ὅπως μετριασθῇ ἡ προσβολή των, ὥστε ἐφάνη ναρκῶσαν τὰς δυνάμεις αὐτῆς.

Ἡ πρώτη ἰδέα της, ἰδέα ἀξία τοσοῦτον εὐγενοῦς φύσεως, ὑπῆρξε νὰ δράμῃ παρὰ τὴν κλίνην τοῦ κοιμωμένου υἱοῦ της καὶ γονυπετὴς νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν θείαν βοήθειαν ὅπως προστατεύσῃ τὴν ἀθωότητα αὐτοῦ, καὶ τὴν θείαν χάριν νὰ φωτίσῃ τὴν κρίσιν της. ΕΚΕΙΝΟΣ δὲ, ὅστις τιμωρῶν τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν δὲν ἀρνεῖται, εἰς τοὺς ἐκζητοῦντας αὐτῷ, τὸ βάλσαμον τὸ δυνάμενον νὰ ἀνακουφίσῃ τὴν πληγὴν, εἰσήκουσε τὴν προσευχήν της.

Ἡ ἑξῆς ἐπιστολὴ, ἀνήγγειλεν εἰς τὸν λόρδον Γρέβιλ τὴν τελειωτικὴν ἀπόφασιν αὐτῆς·

«ΓΡΕΒΙΔ! Ἐν τῇ ῥαθυμίᾳ τοῦ τεταραγμένου νοός μου παρ' ὀλίγον νὰ σὲ ἀποτείνω τὸν λόγον δίδουσά σε τὸν τίτλον τοῦ συζύγου. Πλὴν τὸ ἱερὸν τοῦτο ὄνομα πρέπει ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἑξῆς νὰ ἐξορισθῇ ἀπὸ τὰ χείλη καὶ τὴν καρδίαν μου· καὶ ὅμως ἐχρησίμευσεν ὅπως μὲ κάμῃ νὰ ὑποφέρω μετ' εὐθυμίας καὶ ὑπομονῆς πολλὰς ὥρας πικρίας, πρὶν ἀκόμη μάθω ὅτι δι' ἐκείνου ὅστις ἔφερεν αὐτὸ, ἡ ἀπόγονος τοῦ οἴκου τῶν Πέρσυ θὰ ἐστιγματίζετο, θὰ ἠτοιμάζετο, καὶ τὸ τέκνον αὐτῆς θὰ ἐγίνετο ὁ ἀνώνυμος γόνος τῆς αἰσχύνης.

»Πλουσία ὡς ἤμην κοσμικῶν δώρων, ἡ γέννησις, ὁ χαρακτήρ μου, πάντα τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα ἠφάνισες, καὶ ἡ πατρικὴ ἀγάπη ἀπὸ τὴν ὁποίαν μὲ ἥρπασες, ἐφαίνοντο ὅτι θὰ μ' ἔσωζον ἀπὸ τὰ κακὰ ἅτινα μὲ προσέβαλον. Πλὴν τώρα τὰ παράπονα καὶ αἱ ἐπιπλήξεις εἶναι ἀνωφελῆ, καὶ ὅπως προλάβω περισσότερα δεινὰ ἀπὸ τὸν πατέρα τοῦ τέκνου μου, ... τὸν προσφιλῆ τῆς νεότητός μου, ... ὑπόσχομαι ἐπισήμως νὰ διατηρήσω τὸ ἀπαίσιον μυστικὸν διὰ παντὸς μέσου δυνατοῦ εἰς ἐμέ. Ἡ ἰδία θ' ἀναλάβω τὴν ἐπιστασίαν τῆς λαίδυ Γρέβιλ τὴν ὁποίαν εἰς οὐδένα ἄλλον δύναμαι νὰ ἐμπιστευθῶ ἄνευ φόβου ἀποκαλύψεως· καὶ οὐδεμία ἀδελφικὴ περιποίησις ἢ φιλόστοργος ἐπαγρύπνησις θέλει λείψει εἰς τὴν μνηστὴν τοῦ εὐγενοῦς ἀδελφοῦ μου τῆς ὁ-

ποίας τὰ δικαιώματα ἐθυσιάσθησαν χάριν τῶν ἐμῶν, ὅπως ἐλαφρώσω τὸν βαθμὸν τῶν θλίψεών της. Θὰ μείνω μετ' αὐτῆς εἰς τὸν Γρέβιλ Σταυρὸν, συμμετέχουσα τῶν καθηκόντων τῆς γραίας Ἀλὶς ἐνόσῳ αὕτη ζῇ, καὶ λαμβάνουσα τὴν θέσιν της μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς.

»Ἀπὸ σὲ ὅμως ἀπαιτῶ εἰς ἀπόδοσιν τὰ ἑξῆς·

Εἰς τὸ μέλλον δὲν πρέπει πλέον ποτὲ νὰ συναντηθῶμεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Δύναμαι νὰ σὲ οἰκτείρω . . . δύναμαι ἀκόμη καὶ νὰ σὲ συγχωρήσω . . . Πλὴν μοὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀναγκάσω τὴν καρδίαν μου νὰ λησμονήσῃ τὸ παρελθὸν ἢ νὰ σὲ ἴδω μὲ τὴν ἀδιαφορίαν μὲ τὴν ὁποίαν χρεωστῶ νὰ ἴδω τὸν σύζυγον ἄλλης . . . Γρέβιλ ! δὲν πρέπει πλέον νὰ συναντηθῶμεν !

»Ἐπειδὴ δὲ ὁ υἱός μου θὰ ἦναι μετ' ὀλίγον ἡλικίας εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἀποκλεισμὸς ἐν τῷ μεμακρυσμένῳ τούτῳ πύργῳ θὰ ἦτο ἐπιβλαβὴς εἰς τὰ συμφέροντά του, σὲ παρακαλῶ νὰ τὸν ἀπομακρύνῃς ἀπὸ πλησίον μου διὰ μιᾶς, ὥστε νὰ μὴ ἔχω καὶ ἄλλην θυσίαν νὰ περιμένω. Παράλαβέ τον μαζή σου εἰς Σιλσὺ, ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν ἁρμοδίων διδασκάλων. Ἀνάθρεψε αὐτὸν ἐπ' εὐγενείᾳ καὶ ἀληθείᾳ· μὴν ἀφήσῃς δὲ τὴν πρώτην τροφὴν τὴν ὁποίαν τῷ ἔδωκα καὶ τὴν προσπάθειαν τὴν ὁποίαν κατέβαλα νὰ ἐγχαράξω εἰς τὴν καρδίαν του ἀρχὰς τιμῆς καὶ ἀρετῆς, νὰ χαθῶσιν ἐντελῶς.

»Καὶ ἂν, ἐνίοτε, τὸ στίγμα τῆς γεννήσεώς του παρουσιάζεται ἐνώπιόν σου ἐρεθίζον τὸν νοῦν σου ἐναντίον τῆς ἀδυνάτου ἀθωότητος αὐτοῦ, . . . ὅπως φεῦ! παρετήρησα τελευταῖον, ... μὴ στρέψῃς ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἐγκληματικήν σου ὀργήν. Ἐνθυμήσου ὅτι κατάγεται ἀπὸ εὐγενὲς αἷμα, ἔστω καὶ ἐκ μέρους τῆς μητρός του, καὶ ἐξέτασον σεαυτὸν εἰς *ποῖον* χρεωστοῦμεν τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν!

»Τώρα δὲ, ὑγίαινε· καὶ ἂν εἰς τὴν ἐπιστολήν μου ταύτην φαίνεται ἴχνος τι πικρίας μὴ τὸ ἀποδώσῃς εἰς αἴσθημα ἀνηλεὲς, ἀλλὰ στρέψον τὸ βλέμμα πρὸς τὸ παρελθὸν καὶ συλλογίσθητι τί *ἤμην* . . . καὶ τί *εἶμαι* ! Ὑπῆρξε ποτὲ γυνὴ ἀγαπῶσα καὶ ἔχουσα ἐμπιστοσύνην εἰς ἄνδρα ὡς ἐγὼ ἥτις νὰ ἐπροδόθη σκληρότερον ; . . Ὦ Γρέβιλ, Γρέβιλ ! . . Δὲν σὲ ἐνεπιστεύθην μὲ εὐλάβειαν, εὐλάβειαν ἀκατάλληλον νὰ κατασωτευθῇ πρὸς πλάσμα γήϊον ; Πλὴν σὺ ἔθραυσες πρὸς τῶν ὀφθαλμῶν μου τὸ εὔθραυστον εἴδωλον τῆς λατρείας μου . . . καὶ ἀπὸ τόρα ἡ ζωή μου θὰ ᾖναι σκοτεινὴ ὡς ὁ θάνατος.»

Οἱ ὅροι τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐτηρήθησαν ἀμοιβαίως καὶ ἀκριβῶς. Πλὴν ἡ διανοητικὴ πάλη τὴν ὁποίαν ὑπέστη ὁ Λόρδος Γρέβιλ καὶ ἡ ταπείνωσίς του ὅτε εἶδε τὴν ἁγίαν ἀφοσίωσιν καὶ αὐταπάρνησιν τῆς Ἑλένης Πέρσυ, κατέβαλαν τὰς δυνάμεις του. Πρὶν ἢ παρέλθῃ ἓν ἔτος μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς Σιλσὺ ἀπέθανε . . . . θῦμα τῆς τύψεως τῆς συνειδήσεώς του.

Ἡ ὑποτιθεμένη χήρα του, πλουσίως προικισθεῖσα διὰ τῆς διαθήκης του, δὲν ἐδίστασεν οὐδὲ στιγμὴν νὰ παραδώσῃ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ νομίμου κληρονόμου πᾶν ὅ,τι ἡ ἀκριβεστέρα τιμιότης ἠδύνατο νὰ ὑπαγορεύσῃ, καὶ πολλὰ τὰ ὁποῖα ὁ θαυμασμός του διὰ τὴν γενναιοδωρίαν της προσεπάθησε νὰ τὴν ἀναγκάσῃ νὰ κρατήσῃ. Ἀποσυρθεῖσα εἰρηνικῶς εἰς πύργον τινὰ τὸν ὁποῖον ὁ λόρδος Γρέβιλ ἀφῆκεν εἰς τὸν υἱόν της, κατεγίνετο ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀνατροφὴν αὐτοῦ.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ τῆς ἑπομένης βασιλείας, ὁ νέος οὗτος ἀπήλαυσε τὴν βασιλικὴν ἄδειαν νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα καὶ τὰ οἰκόσημα τῶν Πέρσυ, καὶ ἡ εὐγνώμων ἀγάπη αὐτοῦ καὶ ἡ διάκρισις ἣν ἔτυχε διὰ τῶν ἀρετῶν του, ὑπῆρξαν ἡ ἀνταμοιβὴ τῆς μητρός του.

Ἡ Θηρεσία δὲ, ἡ ἔρημος Θηρεσία, ἡ φύλαξις τῆς ὁποίας ἐκληροδοτήθη εἰς τὴν Ἑλένην (πένθιμον κληροδότημα τοῦ λόρδου Γρέβιλ) μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς, ὑπέλαυεν ἀπ' αὐτὴν φιλόστοργον καὶ ἄγρυπνον περιποίησιν.

Ἦτο τῳόντι συγκινητικὸν θέαμα νὰ βλέπῃ τις τὰ δύο ταῦτα ἀτυχῆ πλάσματα συνδεδεμένα διὰ δεσμῶν τόσον θλιβερῶν καὶ συγκατοικούντων ὡς ἂν ἦσαν ἀληθῶς ἀδελφαί· ἡ μὲν μία στολισμένη ἀκόμη μὲ νεανικὴν καλλονὴν, φέρουσα βαθὺ πένθος καὶ ἦθος ἀμεταβλήτου ἀπελπισίας, ἡ δὲ ἄλλη ἂν καὶ πολὺ πλέον ἡλικιωμένη τῆς πρώτης, ἀκόμη ὡραία, μὲ μακρὰν ἀργυρὰν κόμην κυμαινομένην ἐπὶ τῶν ὤμων της καὶ φέρουσα, ὡς ἂν ἤθελε νὰ εἰρωνευθῇ τὴν χηρείαν της τὴν ὁποίαν δὲν συνησθάνετο, τὸ μεγαλοπρεπὲς ἔνδυμα μὲ τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἀόριστός τις ἀνάμνησις εὐτυχεστέρων ἡμερῶν συνέδεεν αὐτήν.

Τὸ κενὸν μειδίαμα καὶ περιπλανώμενον βλέμμα τῆς παραφροσύνης διέχεον ἐνίοτε τρομερὰν λάμψιν ἐπὶ τῶν χαρακτηριστικῶν της. Ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ ἀσθένειά της εἶχε χαρακτῆρα ἡσύχου μελαγχολίας καὶ ὑπομονητικὴ ὡς περιστερὰ ἐκάθητο σιωπῶσα καὶ μαραινομένη.

— Σὲ γνωρίζω, ἐψιθύριζεν ἐνίοτε εἰς τὴν τεθλιμμένην Ἑλένην. Ἔχεις τὴν φωνὴν καὶ τὸ βλέμμα τοῦ Πέρσυ, εἶσαι ἄγγελος παρηγορίας τὸν ὁποῖον ἔστειλεν εἰς ὑπεράσπισιν τῆς ταλαιπώρου ἀπολεσθείσης Θηρεσίας του. Ὁ Γρέβιλ μ' ἐγκατέλειψε. Σὺ ὅμως δὲν θὰ μὲ ἐγκαταλείψῃς ποτέ! προσέθετε σφίγγουσα τὴν χεῖρα τῆς προστατιδός της ἐπὶ τοῦ στήθους της.

— Ποτὲ, ἂν ὁ Θεὸς μὲ βοηθήσῃ! ἀπεκρίνετο ἡ συγκεκινημένη Ἑλένη. Καὶ ἡ ἱερὰ αὕτη ὑπόσχεσις ἐτηρήθη πιστῶς μέχρι τέλους.

ΒΙΩΝ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΟΥΪΑ. ΔΟΝΑΛΔΣΩΝΟΣ Ἱστορία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας ἀπὸ τῆς συστάσεως τῶν Σωκρατικῶν σχολῶν μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων. Συνέχεια τῆς ὑπὸ Καρόλου Ὀδοφρέδου Μυλλέρου συγγεγραμμένης ἱστορίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι Σωκράτους. Ἐξελληνισθεῖσα μετὰ πολλῶν προσθηκῶν καὶ διορθώσεων ὑπὸ Ἰωάννου Ν. Βαλέττα. Τόμ. Α' καὶ Β'. Ἐν Λονδίνῳ 1871.

Τοῦ νέου τούτου φιλοπονήματος τοῦ κ. Ι. Βαλέττα τὴν ἀνάλυσιν ἀνέγνωμεν εἰς ἀγγλικὰς ἐφημερίδας πρὶν ἢ περιέλθωσιν εἰς χεῖρας ἡμῶν οἱ δύο αὐτοῦ τόμοι. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἡ κρίσις ἀπέβλεπε μᾶλλον εἰς τὴν μετάφρασιν, διότι τὸ πρωτότυπον καὶ γνωστὸν ἦτο πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν Μεγάλην Βρετανίαν, καὶ ἀγαθῆς ἀπήλαυε δόξης παρά τε τοῖς ἐκεῖ καὶ τοῖς ἀλλαχόσε λογίοις, ἴσης πρὸς τὴν κτηθεῖσαν ὑπὸ τῆς συγγραφῆς τοῦ Γερμανοῦ Μυλλέρου, ἣν συνεπλήρωσεν ὁ ἄγγλος Δόναλδσων. Οἱ ἐπικριταὶ, καὶ ἐξαιρέτως ὁ τῆς Saturday Review ὅς τις φαίνεται ἐγκρατὴς τῆς ἡμετέρας γλώσσης, συμπαραβαλόντες τὴν μετάφρασιν πρὸς τὸ πρωτότυπον, ἀποφαίνονται αὐτὴν πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων ἀκριβεστάτην, καὶ ἐγκρίνουσι τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν σημειώσεων ἃς προσέθετο ὁ μεταφραστὴς πρὸς διασάφησιν ἐσθ'ότε δὲ καὶ ἐπανόρθωσιν τοῦ κειμένου. Εἷς μάλιστα ἐξ αὐτῶν, ὁ τῆς Scotsman, ὁμιλῶν περὶ τοῦ λεκτικοῦ ὑπολαμβάνει «μέγιστον θαῦμα ἐν τῇ φιλολογίᾳ τὴν δύναμιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἥ τις μετὰ τοιαύτας καὶ τοσαύτας περιπετείας καὶ μεταβολὰς ὁλοκλήρων ἑκατονταετηρίδων, ἐτήρησεν ἀμόλυντον τὴν καθαρότητα αὐτῆς, ἀπηλλαγμένην ξενικῶν λέξεων.» Ἐπιφέρει δὲ καὶ τοῦτο ὅτι «ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι ἡ μόνη ἑδραία γέφυρα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐνεστώσης καὶ τῆς παρελθούσης πανσθενοῦς γενεᾶς.»

Καὶ ταῦτα μὲν οἱ Ἄγγλοι. Τὸ δὲ καθ' ἡμᾶς, ὅπως θεωροῦμεν εὐεργεσίαν τὴν δημοσίευσιν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας τοῦ Κ. Παπαῤῥηγοπούλου, οὕτως εὐεργεσίαν κηρύττομεν καὶ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας, ἧς τῶν μὲν δύο πρώτων τόμων τὴν μετάφρασιν ἐξεπόνησεν ὁ ἀοίδιμος Κυπριανὸς, τῶν δ' ἑτέρων δύο, περὶ ὧν σήμερον ὁ λόγος, ὁ Κ. Βαλέττας· διότι καὶ τῶν δύο τούτων ἱστοριῶν, αἵ τινες συγκρατοῦνται καὶ συμπληροῦσιν ἀλλήλας ἐπάσχομεν ἔνδειαν, στερούμενοι ὅλως ἀρτίου καὶ πλήρους πίνακος διαγράφοντος κατὰ συνέχειαν καὶ ἐπ' ἀκριβὲς τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν πρόοδον, τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν παρακμὴν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ἤ τί γενναῖον καὶ τί ἀγενὲς ἔπραξαν οἱ πρὸ ἡμῶν ὡς πολῖται καὶ ὡς ἐπιστήμονες. Ἀλλ' εὐτυχῶς τὸν πίνακα τοῦτον, τὸν ἀπαραίτητον πρὸς πάντα Ἕλληνα ὁπωσοῦν γευσάμενον παιδείας, προσφέρουσιν ἡμῖν αἱ ἀνωτέρω δύο ἱστορίαι τοσούτῳ πλέον κοινωφελῆ, ὅσον ἔχει τὴν ἀξιοσημείωτον ἀρετὴν ὅτι ἐγράφη οὐχὶ πρὸς χρῆσιν ὀλίγων, τῶν ἐγκυπτόντων ἰδίως εἰς μελέτας διδασκαλικὰς, ἀλλὰ τῶν πολλῶν· δὲν περιέχει ἡ ἀνὰ χεῖρας ἱστορία, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Ἄγγλου συγγραφέως, πράγματα χρήσιμα τοῖς φιλολογοῦσιν ἀλλὰ τοῖς φιλομαθοῦσιν, ὅπως ἀπῄτει καὶ ἡ πρὸς διάδοσιν τῶν ὠφελίμων γνώσεων ἀγγλικὴ ἑταιρία, τῇ ἀξιώσει τῆς ὁποίας συνεγράφη ὑπό τε τοῦ Μυλλέρου καὶ τοῦ Δοναλδσῶνος.

Ὅτι δὲ τὸν σκοπὸν τῆς ἑταιρίας ἐξεπλήρωσαν ἄριστα καὶ οἱ δύο, εὐκόλως μανθάνομεν ἐξ αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος. Κατ' ἀρχὰς φαίνεται ὅτι ἡ ἑταιρία, γινώσκουσα τὸ περινενοημένον καὶ διαιδάλειον τῆς συντάξεως δι' ὧν ἡ γερμανικὴ πολυμάθεια συνειθίζει νὰ περιβάλλῃ τὰ ἔργα αὐτῆς, ἐφοβεῖτο μὴ ὁ Μύλλερος δυστοκήσῃ τι σοφὸν μὲν ἀλλὰ δύσληπτον· ὁ ἐκ Γερμανίας ὅμως φιλόλογος ἀπέδειξε κενοὺς τοὺς φόβους αὐτῆς, διότι μετὰ πολλοὺς τῳόντι κόπους παρήγαγεν εἰς φῶς τοὺς δύο τόμους, ὧν τὸ σαφὲς καὶ εὐνόητον μετέφερε καὶ ὁ μακαρίτης Κυπριανὸς εἰς τὴν μετάφρασιν.

Τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἐπάτησε καὶ ὁ Ἄγγλος διάδοχος τοῦ Γερμανοῦ, ἐξακολουθήσας τὴν συγγραφὴν κατὰ τὸ ὑπὸ ὑπὸ τοῦ προκατόχου προσχεδιασθὲν διάγραμμα, ἔτι δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας τῶν συγγραφέων, τῶν συγγραμμάτων καὶ τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων. Διήρεσε δὲ τὸ πόνημα εἰς εἰκοσιτέσσαρα κεφάλαια, ἀπὸ τῶν σωκρατικῶν σχολῶν μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ ἐπειδὴ ἦτο πεπρωμένον ὡς φαίνεται νὰ συμπληροῖ ἕτερος τὸ ἔργον τοῦ πρὸ αὐτοῦ, καὶ ὁ κ. Βαλέττας ἔπραξεν ὅ,τι ὁ θάνατος δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν γυμνασιάρχην Κυπριανὸν νὰ πράξῃ.

Τὸ ἐπιχείρημα ὅμως ἐφαίνετο ἐκ προοιμίων δυσαγώνιστον, οὐχὶ κυρίως διὰ τοὺς λόγους οὓς μετριοφρονῶν προτάσσει ὁ Κ. Βαλέττας, τὴν ἔλλειψιν λέγομεν χρόνου καὶ τὴν δυσκολίαν τοῦ ἔργου, διότι καὶ φιλοπονώτατος καὶ ἔμπειρος ὁ ἀνὴρ, οὐδὲ διὰ τὴν ἀπορίαν χρημάτων.— Ναὶ μὲν ἀπολαύει δυστυχῶς, ἴσως δὲ καὶ μέχρι συντελείας αἰῶνος θ' ἀπολαύῃ, τοῦ δικαιώματος νὰ λέγῃ περὶ ἑαυτοῦ καθομηρίζων

«*Οὔ μοι τοιοῦτον οἱ θεοὶ ἐπέκλωσαν ὄλβον,*»

δὲν ἔχει ὅμως καὶ τὸ δικαίωμα ν' ἀρνῆται ὅτι ἀντὶ πλούτου ἐπεκλώσθη αὐτῷ ζῆλος ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ οὐκ ἐκ τῶν τυχόντων·—ἀλλὰ διότι καὶ ὁ Γερμανὸς πρὶν ἢ συντελέσῃ τὸ ἔργον ἀπέθανε, καὶ ὁ Ἄγγλος μόλις συντελέσας ἀπεβίωσε, καὶ ὁ Ἕλλην ἐξεμέτρησε παρ' ὥραν τὸ ζῆν. Μὴ ἄρα μετεβλήθη ἡ ἑλληνικὴ

φιλολογία εἰς ζηλότυπον Δηιάνειραν; Κατὰ καλὴν ὅμως μοῖραν ὁ φόβος οὗτος οὐδαμῶς ἀνεχαίτισε τὴν προθυμίαν τοῦ μεταφραστοῦ, ὅς τις εὐτύχησε μὲν νὰ συντελέσῃ τὸ ἔργον, ἀλλὰ δὲν εὐτύχησε καὶ ν' ἀπαλλάξῃ τὸ βαλάντιον αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἰοφόρου χιτῶνος τοῦ Νέσσου.

Ἀλλ' ὁπωσδήποτε ὁμολογοῦμεν ὅτι ὁ μεταφραστὴς εἶχε τῳόντι νὰ πολεμήσῃ πρὸς πολλὰς δυσκολίας, τοῦ πρωτοτύπου περιστρεφομένου εἰς φιλολογικὰς περιόδους πρὸς ἃς καὶ οἱ εὐμαθέστεροι ἡμῶν εἰσὶ μικρὸν ἐξῳκειωμένοι· διότι, ὡς ὀρθῶς λέγει, «Ὅμηρος μὲν καὶ Ἡσίοδος, οἵτε λυρικοὶ καὶ δραματικοὶ ποιηταί, καὶ τῶν ἱστορικῶν τὸ ἀθάνατον ζεῦγος, Ἡρόδοτος καὶ Θουκυδίδης, καὶ τῶν ῥητόρων ὁ Ἰσοκράτης καὶ Δημοσθένης, καὶ τῶν φιλοσόφων ὁ Ξενοφῶν καὶ Πλάτων, εἰσὶ τὰ συνηθέσταται ἐν τοῖς ἡμετέροις ἐκπαιδευτηρίοις διδακτικὰ βιβλία, καὶ ταῦτα ἐκ παίδων μέχρι γήρως φέρομεν ἀνὰ χεῖρας ὡς μαθηταὶ καὶ ὡς διδάσκαλοι· τοῦ δὲ Ἀριστοτέλους καὶ Θεοφράστου, τοῦ Ἰσοκράτους καὶ Γαληνοῦ, τοῦ Πολυβίου καὶ Στράβωνος, τοῦ Θεμιστίου καὶ Λιβανίου καὶ τῶν ἄλλων τὰ συγγράμματα, ἢ τοῦ Ἀπολλωνίου καὶ Καλλιμάχου, Κολούθου τε καὶ Τρυφιοδώρου καὶ Νόννου τὰ ποιήματα, δὸς δ' εἰπεῖν καὶ τοῦ σκοτεινοῦ Λυκόφρονος τὴν *μαύρην καὶ σκοτεινὴν Ἀλεξάνδραν*, καὶ πάντων ἐφεξῆς τῶν Βυζαντινῶν καλουμένων τὰ ποικίλα καὶ πολυάριθμα ἐρανίσματα τίς ποτε ἐξ ἡμῶν ἢ ὡς μαθητὴς ἐδιδάχθη ἢ ὡς διδάσκαλος ἐδίδαξε;» *)

Ὑπερέβαλεν ὅμως εὐδοκίμως πάσας ἐκείνας, καὶ μεταχειρισθεὶς ὕφος λόγου ῥέπον μὲν πρὸς τὸν ἀρχαϊσμὸν, ἀλλὰ σαφὲς καὶ εὐπρόσιτον εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ ἀναγνώστου ὡς ἔχον τὴν λέξιν σώφρονα, τὴν φράσιν εὐπλεκῆ καὶ ὁμαλὴν ἐν γένει τὴν σύνταξιν, ἐφιλοδωρήσατο ἡμῖν βιβλίον ἀπαραίτητον πρὸς πάντας· διότι, καθὰ καὶ ὁ Ἄγγλος συγγραφεὺς λέγει, «ἐάν τις ἀληθῶς ἐπιθυμῇ ἐγκύψαι εἰς τὴν σπουδὴν τῶν Ἑλλήνων, ἀκριβῶς δεδιδαγμένος περὶ τῶν αἰτιῶν, αἵ τινες ἑρμηνεύουσι τὰ φαινόμενα τῆς ἐν ἑκάστῃ ἐποχῇ φιλολογικῆς γονιμότητος αὐτῶν, οὗτος ὀφείλει ἐπιστῆσαι τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν βαθμηδὸν γενομένην ἀνάπτυξιν τῶν γεγονότων, ἅπερ εὑρίσκει ἐκτεθειμένα ἐν τῇ παρούσῃ ἱστορίᾳ» **).

*) Προλ. τοῦ μεταφρ. σελ. λά. **) Κεφ. κδ', σελ. 479.

ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Ὁ φιλόλογος τῆς Saturday Review ὑπέπεσεν εἰς τινας περιέργους πλάνας· ὑπέθεσε τὸν Κ. Βαλέτταν κληρικὸν, τὴν «Κλειὼ» ἐκδιδομένην ἐν Λονδίνῳ, καὶ τὴν ἐν τῷ προλόγῳ φράσιν τοῦ μεταφραστοῦ, τὴν δι' ἄλλους γραφεῖσαν· «Τὸ δὲ ψυχρὸν τοῦ κλίματος ἀποξηραίνει δυστυχῶς τὰς ἄλλοθεν ποθεν εὐλόγως προσδοκωμένας ἐπικουρίας» ἀπέδωκεν εἰς τοὺς Ἄγγλους. Ἐν τῷ προοιμίῳ αὐτοῦ ὁ Κ. Βαλέττας ὁμιλεῖ παρεκβαίνων καὶ περὶ διαφωνίας τινὸς ὡς πρός τι μέρος τοῦ κειμένου τοῦ ἡμετέρου Συμβόλου τῆς Πίστεως. Ἐπειδὴ δὲ ἐκδίδει μετ' οὐ πολὺ πραγματείαν περὶ τῆς διαφωνίας ταύτης ἀπέχομεν πάσης προώρου κρίσεως.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΙ ΦΥΣΙΣ.

Ἂν τήκεται ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ παθῶν καὶ πόνων,
Οὐδέποτε μαραίνεται ἡ Φύσις! ἀναθάλλει
Εἰς τὸν συνήθη χρόνον.

Ἂν παύει ἡ καρδία του ὑπὸ ζωῆς νὰ πάλλῃ,
Νὰ ψάλλῃ ἡ φωνὴ αὐτοῦ, ἡ Φύσις δι' αἰώνων
Πάλλει καὶ ζῇ καὶ ψάλλει.

Ὦ! χαῖρε, χαῖρ', αἰώνιος λοιπὸν, ἀγήρως Φύσις!
Μυρίων ὡς ἐπέζησας, μυρίων ἐπιζήσεις
Κόσμων, σφαιρῶν, ἀστέρων!

Καὶ οἱ θνητοὶ τί εἴμεθα πρὸς σὲ ἡμεῖς; φεῦ, τόνοι
Τῆς σῆς φωνῆς, τῆς σῆς ψυχῆς στιγμαῖοι μόνον
Υἱοὶ μετὰ πατέρων! [στόνοι

ΤΟ ΔΑΚΡΥ ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ ΨΥΧΗΣ.

«Ahi! null'altro che pianto al mondo dura.»
(S. Petrarca.)

Πρὸς τῆς ψυχῆς τὸ αἴσθημά τι τῆς σαρκὸς τὰ πάθη;
Τί πρὸς τὸ δάκρυ τῆς ψυχῆς τὸ δάκρυ τῶν ὀμμάτων;
Εἰς τοῦ λεπτοῦ αἰθέρος της γεννώμενον τὰ βάθη
Τὸ ἄφαντον, τὸ μυστικὸν, τὸ ἄῤῥητον ἐκεῖνο,
Τέκνον ὑπάρχει ὀδυνῶν ὑψίσνων, ἀνιάτων...
Πρὸς τί ἀξίως δύναμαι ποτὲ νὰ τὸ συγκρίνω;
Οὐδ' ἄλλο χρῄζει δάκρυος τοιοῦτον ὅστις ἔχει...
Ἀλλὰ εἰς τοῦτον ὁ κοινὸς θνητὸς οὐδὲ προσέχει!
Ἄγνωστος ζῇ καὶ τήκεται καὶ φθείρεται καὶ θνήσκει.
Τοῖς πᾶσιν ἀκατάληπτον πῦρ τὸν καταναλίσκει!

ΠΡΟΣ ΚΥΡΙΟΝ ΑΠΟΤΡΕΨΑΝΤΑ ΜΕ ΤΟΥ ΣΤΙΧΟΥΡΓΕΙΝ...

«Promitto tibi nûnquam componere versûs!»
(Virgilius.)

(ἤτοι, περίπου, κατ' ἐλευθέραν ἑρμηνείαν:)
«Στίχους ἐγώ σοι ποτὲ νὰ μὴ γράψω ὑπόσχομαι, φίλε!»
(Βιργίλιος.)

Εἰπὲ ὁ ὄμβρος νὰ μὴ ῥέῃ,
Ὁ κεραυνὸς νὰ μὴ βροντᾷ,
Εἰπὲ ἡ αὔρα νὰ μὴ πνέῃ,
Καὶ τὸ πτηνὸν νὰ μὴ πετᾷ!

Ὁ ἥλιος νὰ μὴ φωτίζῃ,
Ἀφ' οὗ πᾶν ἄστρον ὠχριᾷ·
Εἰπὲ ἡ Γῆ νὰ μὴ ἀνθίζῃ,
Ὅταν τὸ ἔαρ μειδιᾷ!

Εἰπὲ τὸ κῦμα νὰ μὴ βρέμῃ,
Ὅταν φυσσᾷ σφοδρὸς ἀήρ.
Εἰπὲ τὸ χῶμα νὰ μὴ τρέμῃ,
Ὁ σείει κάτωθεν κρατήρ.

Εἰπὲ νὰ γείρ' ἡ νὺξ ἡμέρα,
Καὶ τ' ἄστρα πάντα σκοτεινά,
Καὶ νὰ σταθῇ τῆς Γῆς ἡ σφαῖρα,
Νὰ κινηθῶσι τὰ βουνά!

Εἰπὲ ν' ἀλλάξωσι τὸν δρόμον
Οἱ Κόσμοι ἐν τοῖς οὐρανοῖς,
Νὰ τρέψῃ ὁ Θεὸς τὸν νόμον
Τῆς παγκοσμίου μηχανῆς!

Πρόσταξον πᾶν, πᾶν ὅ,τι θέλῃς:
Τὰ πάντα ἴσως δυνατά!
Ἀλλὰ ποτὲ μὴ παραγγέλλῃς:
Νὰ μὴ ποιήσῃς, ποιητά!

Ἐνόσῳ ἡ καρδία πάλλῃ
Καὶ σκέπτηται ὁ νοῦς αὐτοῦ,
Προδήλως ἢ κρυφίως ψάλλει
Ψυχὴ γνησία ποιητοῦ.

Καὶ τί γελοῖον εἶναι μᾶλλον,
Μᾶλλον οἰκτρὸν κ' ἐλεεινὸν,
Ἢ πρὸς πτηνὸν νὰ λέγῃς ψάλλον:
Μὴ ψάλλῃς, ᾠδικὸν πτηνόν!;

ΣΙΣΥΦΟΣ.

«Ἐμπρός! ἐπάνω! βράχε!.. πάλιν πίπτεις;
Ἐμπρός! ἐπάνω πάλιν!.. δυστυχής!
Ὦ! πῶς μ' ἐπιβαρύνων κατατόπτεις!
Σκληρὸς ὁπόσον εἶσαι καὶ τραχύς!
Ἐντείνων τὰς δυνάμεις μου εἰς μάτην
Ἡρωϊκῶς σὲ ἀνακυλινδῶ!
Ἐνέργειαν ἀπελπιστικωτάτην
Τελῶν ἀκαταπαύστως ἀπαυδῶ!
Ἐμπρός! ἐπάνω! ὄρος! ἄχθος! τέρας!
Ποτὲ ἐκ σοῦ δὲν θὰ ἀπαλλαγῶ;
Φεῦ! πῶς ὑπὲρ αἰῶνας τὰς ἡμέρας
Μηκύνεις, ὅσας οὕτω ζῶ ἐγώ!
Ὦ ὄγκων ὄγκε, σύ!.. ἐμπρός! ἐπάνω!
Στηρίχθητί που! στῆθι κἂν στιγμήν!
Ἀπέκαμον!.. ἐκπνέω!.. θ' ἀποθάνω
Ὑπὸ τοσαύτην βίαν καὶ ὁρμήν!
Ἀλλ' οἴμοι! οἴμοι! ἀπατῶμαι μόνον!
Ὦ ἄσθμα!.. ἀγωνίαι τῆς ψυχῆς!
Δὲν τελευτῶ!.. φρικτὸν ἡ Μοῖρα πόνον
Μοὶ ὥρισε! βασάνους συνεχεῖς!»

Φ. Δ. Ο.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

Ο ΛΕΩΝ ΤΟΥ ΠΥΡΓΟΥ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ. Μετὰ μεσημβρίαν ὑπήγαμεν εἰς τὸν πύργον ἵνα ἴδωμεν τὸν μέγαν λέοντα καὶ νὰ ἀκούσωμεν τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ καὶ τοῦ μικροῦ κυνός. Ἡ συῤῥοὴ ἦτο τοιαύτη εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὥστε ἠναγκάσθημεν νὰ πληρώσωμεν τριπλοῦν δικαίωμα εἰσόδου ἵνα ἐπιτρέψῃ εἰς ἡμᾶς ὁ φύλαξ νὰ εἰσέλθωμεν. Τὸ μέγα κλωβίον τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο ἔμπροσθεν ἐκατοικεῖτο ὑπὸ ζώου ὀνομασθέντος ὁ Λέων τοῦ βασιλέως, ὅστις ἐνῷ περιέτρεχε τὰ συνεσταλμένα ὅρια τοῦ βασιλείου του παρηκολουθεῖτο ὑπὸ μικροῦ καὶ ὡραίου μέλανος κυναρίου σκιρτῶντος καὶ πηδῶντος πέριξ αὐτοῦ καὶ ἐνίοτε ὑλακτοῦντος καὶ δάκνοντος αὐτόν· καὶ ὅμως τὸ εὐγενὲς ζῶον ἔκυπτε τὴν κεφαλὴν μὲ ἦθος ἀγάπης καὶ εὐαρεσκείας καὶ τὸ μικρὸν πλάσμα ἔλειχε τότε τὰς φοβερὰς γνάθους του.

Τὴν ἱστορίαν τῶν δύο τούτων ζώων διηγήθη ὁ φύλαξ ὡς ἑξῆς·

Ἦτο σύνηθες ὅτε δὲν ἠδύνατό τις ἢ δὲν ἤθελε νὰ πληρώσῃ τὸ δικαίωμα τῆς εἰσόδου του, νὰ φέρῃ κύνα ἢ γαλῆν ὡς προσφορὰν εἰς τὸ ζῶον ἀντὶ χρημάτων. Ἡμέραν τινὰ εὑρὼν τις τὸ ὡραῖον αὐτὸ κυνάριον εἰς τὸν δρόμον τὸ ἔφερε καὶ τὸ ἔῤῥιψεν εἰς τὸ κλωβίον τοῦ λέοντος. Ἀμέσως τὸ μικρὸν ζῶον ἤρχισε νὰ τρέμῃ, νὰ ἀνατριχιάζῃ, νὰ ἕρπῃ, νὰ ἴζαται, νὰ σηκόνῃ τοὺς ἐμπροσθινοὺς πόδας, νὰ κρεμᾷ τὴν γλῶσσαν καὶ νὰ λαμβάνῃ ἱκετευτικὸν ὕφος ὡς ἀναγνωρίζον τὴν ἀνωτέραν δύναμιν καὶ ἐξαιτούμενον βοήθειαν. Ἐν ταυτῷ τὸ μεγαλοπρεπὲς θηρίον, ἀντὶ νὰ τὸ καταβροχθίσῃ τὸ παρετήρει ἐξετάζον αὐτὸ μὲ βλέμμα φιλοσοφικόν. Τὸ ἐγύρισε μὲ τὸν ἕνα του πόδα καὶ ὕστερον μὲ τὸν ἄλλον, τὸ ὠσφράνθη καὶ ἐφάνη ἐπιθυμοῦν μακροτέραν γνωριμίαν.

Ἰδὼν αὐτὸ ὁ φύλαξ ἔφερε μέγα μέρος τοῦ ἰδίου αὐτοῦ γεύματος, ἀλλ' ὁ λέων ἐστάθη μακρὰν καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ φάγῃ, κρατῶν τὸ βλέμμα αὐτοῦ ἐστηριγμένον ἐπὶ τοῦ κυνὸς, ὡς ἂν ἤθελε νὰ τὸν προσκαλέσῃ νὰ δοκιμάσῃ αὐτὸς πρῶτος. Τέλος οἱ φόβοι τοῦ κυναρίου ἤρχισαν νὰ καταπραΰνωνται καὶ ἡ ὄρεξίς του ἐσκανδαλίσθη ἀπὸ τῆς ὀσμῆς τῶν φαγητῶν, ὥστε σιγαλὰ καὶ τρέμον ἐτόλμησε νὰ φάγῃ. Τότε ἐπλησίασε καὶ ὁ λέων ἡσύχως διὰ νὰ συμμερισθῇ τοῦ γεύματος τὸ ὁποῖον ἔφαγον καὶ οἱ δύο πολὺ φιλικῶς.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης μεγίστη φιλία συνέστη μεταξὺ αὐτῶν, φιλία συγκειμένη ἐκ σπανίας ἀγάπης καὶ τρυφερότητος ἐκ μέρους τοῦ λέοντος, ἐμπιστοσύνης δὲ καὶ θάῤῥους ἐκ μέρους τοῦ κυνὸς, εἰς τοιοῦτον βαθμὸν μάλιστα, ὥστε κατεκλίνετο ὅπως

κοιμηθῇ ὑπὸ τὰς σιαγόνας καὶ τοὺς ὄνυχας τοῦ τρομεροῦ αὐτοῦ προστάτου. Ὁ κύριος, ὅστις εἶχεν ἀπολέσει τὸν κύνα του, καὶ εἶχεν ὑποσχεθῇ καὶ ἀνταμοιβὴν εἰς ὅν τινα ἤθελε τὸν φέρει, ἔμαθε τέλος τὸ συμβεβηκὸς καὶ ὑπῆγε νὰ τὸν ζητήσῃ. «Νομίζω, κύριε, τῷ εἶπεν ὁ φύλαξ, ὅτι θὰ εἶναι λυπηρὸν νὰ χωρίσετε τόσον ἠγαπημένους φίλους, ἂν ὅμως ἐπιμένετε δύνασθε νὰ εἰσέλθετε καὶ νὰ τὸν λάβετε ὑμεῖς, διότι ἐγὼ καὶ πεντακοσίας λίρας ἂν μὲ δώσετε δὲν τολμῶ νὰ τὸν λάβω.» Ὁ κύριος ἐθύμωσεν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀπεφάσισε νὰ συγκατατεθῇ μᾶλλον ἢ νὰ ἔλθῃ εἰς ἔριδα μετὰ τοῦ λέοντος.

Ἐπειδή τις ἐξ ἡμῶν εἶχε περιέργειαν νὰ ἴδῃ τρώγοντας ὁμοῦ τοὺς δύο φίλους, ἔστειλε καὶ ἠγόρασε κρέας τὸ ὁποῖον διαμελισθὲν ἐρρίφθη εἰς τὸν κλωβόν· τὸ δὲ μικρὸν ζῶον τοῦ ὁποίου ἡ ὄρεξις ἦτο ἀρκετὰ μεγάλη τὴν ὥραν ἐκείνην, ἐπιθυμοῦν νὰ κρατήσῃ δι' ἑαυτὸ ὅλον τὸ κρέας ἔρριψεν ἐπ' αὐτοῦ τοὺς δύο του πόδας καὶ γρυλλίζον, καὶ ὑλακτοῦν ὥρμησε μετὰ τόλμης εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ λέοντος. Οὗτος ὅμως, ἀντὶ νὰ προσβληθῇ ἀπὸ τὴν τοιαύτην διαγωγὴν τοῦ εὐτελοῦς συντρόφου του ὠπισθοδρόμησε, καὶ ὡς ἂν ἐφοβήθη τὴν μανιώδη ἔφοδον τοῦ κυναρίου, οὐδὲ μικρὸν τεμάχιον ἐτόλμησε νὰ φάγῃ πρὶν ἢ ὁ ἀγαπητὸς φίλος του δώσῃ σιωπηλῶς τὴν ἄδειαν.

Ἀφοῦ δὲ ἐχόρτασαν καὶ οἱ δύο ὁ λέων ἐξηπλώθη καὶ ἔπεσεν ὡς ἵνα κοιμηθῇ· ὁ ζωηρός του ὅμως σύντροφος δὲν ἤθελεν, ἀλλὰ πηδήσας ἐπ' αὐτοῦ ἐσκίρτα καὶ ἀνεπήδα, καὶ μὲ τοὺς ὄνυχάς του ἔξυε τὴν κεφαλήν του, καὶ ἔδακνε καὶ ἔσυρε τὰ ὦτά του. Ὁ δὲ εὐγενὴς λέων ἐφαίνετο ὅτι ἄλλο αἴσθημα δὲν εἶχε παρὰ τὸ τῆς εὐχαριστήσεως καὶ φιλοφροσύνης.

Ἰδοὺ δὲ ὁποῖον ὑπῆρξε καὶ τὸ τέλος τῆς παραδόξου ταύτης φιλίας. Μετὰ δώδεκα ὡς ἔγγιστα μῆνας τὸ κυνάριον ἀσθενῆσαν ἀπέθανε καὶ ἀφῆκε τὸν ἀγαπητὸν προστάτην του εἰς ἀληθῆ ἀπελπισίαν. Καὶ ἐπί τινα μὲν καιρὸν ὁ λέων ἐφαίνετο νομίζων ὅτι ὁ μικρὸς αὐτοῦ φίλος ἐκοιμᾶτο· διὸ ἐξηκολούθει λείχων καὶ ὀσφραινόμενος αὐτόν. Ἀλλ' ἰδὼν ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξυπνήσῃ διεσκέλισε πολλάκις τὸν κλωβὸν ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν, ὅλος ἀνήσυχος καὶ πάλιν ἐστέκετο καὶ προσήλονε τὸ βλέμμα εἰς τὸν νεκρὸν καὶ ἀνεσήκονεν ἐκ νέου τὴν κεφαλήν του καὶ ἐβρυχᾶτο τρομερῶς ὡς κεραυνός. Ὁ φύλαξ ἠθέλησε νὰ σύρῃ ἐκτὸς τοῦ κλωβοῦ τὸ πτῶμα, ἀλλ' εἰς μάτην, διότι ὁ λέων ἐφύλαττεν αὐτὸ καὶ δὲν ἐπέτρεπεν εἰς κανένα νὰ τὸ ἐγγίσῃ· τότε ἐδοκίμασε νὰ δελεάσῃ αὐτὸν προσφέρων διάφορα φαγητά, ἐκεῖνος ὅμως ἔστρεφε τὴν κεφαλὴν μὲ ἀηδίαν. Μετὰ ταῦτα εἰσήγαγεν εἰς τὸν κλωβὸν ζωντανοὺς κύνας, ἀλλὰ καὶ τούτους κατεσπάραξεν ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ. Ἐξαφθείσης οὕτω εἰς ἄκρον τῆς ὀργῆς αὐτοῦ ἥρπαζε μεθ' ὁρμῆς τὰς σανίδας, ἀπέσπα μεγάλα τεμάχια, ἔσειε τὰς κιγκλίδας τοῦ κλωβοῦ καὶ ἐφαίνετο λυσσῶν ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ κατασπαράξῃ τοὺς ἀνθρώπους. Μετ' ὀλίγον ὡς σχεδὸν ἐξηντλημένος ἐξηπλώνετο πλησίον εἰς τὸ πτῶμα τοῦ φιλτάτου συντρόφου του καὶ ἐνηγκαλίζετο αὐτὸν καὶ ἐξέπεμπε τόσον τρομεροὺς καὶ γοεροὺς βρυχηθμούς, ὡς ἂν εἰδοποίει πάντας τοὺς περιεστῶτας ὅτι ἀπώλεσε τὸν μικρὸν σύντροφον τῶν παιγνιδίων του, τὸν μόνον φίλον τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐπὶ τῆς γῆς.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐμαραίνετο ἐπὶ πέντε ἡμέρας καὶ βαθμηδὸν ἔφθασεν εἰς τὸν θάνατον, ὡς μὴ θελήσας μήτε τὴν ἐλαχίστην τροφὴν νὰ ἐγγίσῃ μήτε τὴν ἐλαχίστην παραμυθίαν νὰ δεχθῇ. Ἐπὶ τέλους ἔπεσε νεκρὸς ἀναπαύσας τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ πτώματος τοῦ προσφιλεστάτου φίλου του. Τότε ἔθαψαν ὁμοῦ καὶ τὰ δύο ζῶα, καὶ ἐπότισαν ἀφθόνως τὸν τάφον αὐτῶν τὰ δάκρυα τοῦ φύλακος καὶ τῆς ὀλοφυρομένης οἰκογενείας του.

ΔΕΡΒΙΣΗΣ ΕΝ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩ. Δερβίσης τις ταξειδεύων εἰς Ταρταρίαν ἔφθασεν εἰς τὴν μητρόπολιν τοῦ βασιλείου, καὶ νομίσας ὅτι τὸ βασιλικὸν παλάτιον ἦτο ξενοδοχεῖον εἰσῆλθεν εἰς αὐτό. Παρατηρήσας δὲ ἐπί τινα καιρὸν τὰ πέριξ αὐτοῦ εἰσῆλθεν εἰς μακρὸν πρόδομον ὅπου ἐξήπλωσε τὸν τάπητά του, ἔβαλε πλησίον αὐτοῦ τὸ δισάκιόν του καὶ ἡτοιμάσθη νὰ ἐξαπλωθῇ κατὰ τὸν ἀσιατικὸν τρόπον.

Μόλις δὲ ἐξηπλώθη καί τις τῶν φυλάκων ἐλθὼν ἠρώτησεν αὐτὸν τί ἐζήτει; ὁ δὲ Δερβίσης ἀπεκρίθη ὅτι ἐσκόπευε νὰ διανυκτερεύσῃ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ἐκεῖνο. Ἀλλ' ὁ φύλαξ ἀπήντησεν ὁπωσοῦν ἀποτόμως, ὅτι δὲν ἦτο ξενοδοχεῖον ἀλλὰ βασιλικὸν παλάτιον. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ βασιλεὺς διέβη πλησίον αὐτῶν καὶ μαθὼν τὸ λάθος τοῦ Δερβίση ἐμειδίασε καὶ εἶπε πῶς ἦτο τόσον μωρὸς ὥστε νὰ μὴ διακρίνῃ ἓν παλάτιον ἀπὸ ἓν ξενοδοχεῖον. — Βασιλεῦ, εἶπεν ὁ Δερβίσης, δός μοι τὴν ἄδειαν νὰ σοὶ ἀποτείνω δύο ἢ τρεῖς ἐρωτήσεις· — Ποῖοι κατῴκησαν εἰς τὸ παλάτιον τοῦτο ὅτε κατὰ πρῶτον ἐκτίσθη; — Οἱ πρόγονοί μου, ἀπεκρίθη ὁ βασιλεύς.—Καὶ ποῖος ἦτο ὁ τελευταῖος κάτοικος αὐτοῦ;—Ὁ πατήρ μου. — Καὶ τίς κατοικεῖ τώρα;—Ἐγώ.— Καὶ ποῖος θὰ κατοικήσῃ μετὰ σέ;— Ὁ διάδοχός μου, ὁ υἱός μου. —Ἀ! μεγαλειότατε, ἀνέκραξεν ὁ Δερβίσης, μία οἰκία τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἀλλάζουσι τόσον συχνὰ καὶ ἥτις φιλοξενεῖ ἀδιακόπως τόσους ἀνθρώπους, δὲν εἶναι παλάτιον ἀλλὰ ξενοδοχεῖον.